

8214771'06
Б 77

ГРИЦЬКО БОЙКО

ГРИЦЬКО БОЙКО

ВИБРАНІ
ТВОРИ В ДВОХ ТОМАХ
ТОМ ДРУГИЙ

ВІРШІ,
ПОЕМИ,
Г'ЄСИ

Для дошкільного і молодшого
шкільного віку

Малюнок
ВЛАДИСЛАВА ШИРЯЄВА

Упорядник
ЕМІЛІЯ БОЙКО

ЛМДЧ-2

КРИВОРІЗЬКА
ГОСЬКА ЦЕНТРАЛІЗОВАНА
БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 1983

У2
Б77

Стихи украинского советского писателя
Грицка Бойко о любви к Родине,
о доблестной Советской Армии,
о героическом труде шахтеров,
юмористические пьесы-сказки, а также
цикл поэм о тяжелой жизни детей
бедняков в капиталистическом мире.

Редакційна колегія:

П. Д. Морганко, В. З. Нестайко,
О. І. Пархоменко, Д. В. Ткач

Рецензент

ОЛЕКСАНДР ПАРХОМЕНКО

Б $\frac{4803010200-115}{M206(04)-83}$ 74. 83.

© Видавництво «Веселка»,
1983, ілюстрації

Вітчизна
в нас
одна

Були ми з тобою,
Братерський російський народ!

Радянська країна
Для цілого світу
Свободи і миру оплот.
Ми горді Москвою,
Ми в щасті з тобою,
Братерський російський народ!

В КРАЇНІ РАД

В СРСР,
Країні Рад,
Народ народу —
друг і брат.
Кріпить народ наш —
богатир —
Братерство,
дружбу,
труд і мир.
Школяр радянський,
піонер,—
Громадянин СРСР,—
Мир,
дружбу
прагне берегти,
Як старші сестри і брати!

ЄДНАННЯ

Славний Жовтень назавжди панів
прогнав,—
Нас
в одну родину дружну об'єднав.
Рівні,
в братньому єднанні, як один,

В нас навіки
робітник і селянин!
Наша вільна Батьківщина — чарівна,
Неосяжна,
неозора далина.

Від Саян
до буковинських полонин
Рівні,
в братньому єднанні, як один,
В нас навіки
робітник і селянин!

МИР — НАРОДАМ

Мирні зорі пурпурові
На Кремлі горять вгорі:
Українцям і вірменам,
Білорусам і туркменам,
І аварцям, і марі...
Мирні зорі пурпурові!
Промінь ваш
серця зігрів
І румунських, і болгарських,
І угорських трударів!..
Рим,
Берлін,
Париж,
Торонто
До Кремля звертають зір:
Всім народам
мир і дружба!
Мир і дружба!
Труд и мир!

ЛЕНІНСЬКІ БЕРІЗКИ

Ленін за кордоном
Про Вітчизну мріяв,
Згадував берізки
В рідній стороні,
Згадував далеку,
Дорогу Росію,
Думав про майбутні,
Про квітучі дні:

Щоб життя розквітло
Для усіх трудящих,
Щоб їх діти мали
Школи й табори,
Щоб в гаях, дібровах,
У лісах найкращих
Чувся в літню пору
Гомін дівтори...

В зошитові Ленін
Малював берізки
І летів думками
Крізь роки до нас:
Щоб росли берізки,
Зеленіли кіски
Для щасливих внуків
У щасливий час.

І збулися в Жовтні
Всі його надії.
Шелестять берізки
В рідному краю
Про високі й світлі
Ленінові мрії,
Про Вітчизну славу
І твою, й мою.

ЛЕНІН ВІЧНО ЖИВИЙ

Ленін вічно живий серед нас:
З жовтенятами йде він у школу,
Він шикує ряди комсомолу,
Рідній Партії вказує шлях...
Ленін в наших серцях і ділах.

Ленін вічно живий серед нас:
Бо розквітла Радянська держава,
Наша велич, і гордість, і слава.
Комунізму наближує час
Ленін, вічно живий серед нас!

РІДНА ВІТЧИЗНА

Наша Вітчизна усім нам мати,
Рідну Вітчизну люблять малята.

Гори, долини, поля і ріки —
Все це радянське, наше навіки.

Ниви колгоспні, шахти й заводи —
Все це радянське, все для народу.

В нашій Вітчизні, в щасливім краї
Про всю малечу Партія дбає.

Будем зростати, у дружбі жити,
Будем Вітчизні вірно служити.

ГОВОРИТЬ МОСКВА

І вранці, і вдень,
І в вечірні години
Я чую упевнений
Голос країни.

Сталевар творив, трудився,
Щоб радянський край розцвівся,
Щоби кріпла оборона
І кордонів охорона,—
Із уральськими братами,
Із грузинськими братами —
Криворізькі сталевари,
Запорізькі сталевари
Сталь-броню в мартенах варять!

УКРАЇНСЬКИЙ УРОЖАЙ

Розшумівся з краю в край
Український урожай!..
Трудівник-механізатор
Заверта на елеватор:
— Ти приймай, державо рідна,
Врожаю зерно дорідне!
В серце ворога вражай,
Український урожай!

БАРАБАНИ Б'ЮТЬ НА ЗБІР

В таборах побудка-люба:
Затрубили срібні труби.
Барабани б'ють па збір:
Біжимо на збір у бір.
Бойовим,
бадьорим будь,—
Батьківщини не забудь!
Батьківщину щоб любити,
Берегти і боронити,—
Будь безстрашним,
як батьки,
Як батьки-більшовики!

МІСТО НА ДНІПРІ

Квітне, молодіє
В щасті і добрі
Мій любий Київ —
Місто на Дніпрі.

У красі чудовій
У блакитну вись
Скрізь нові будови
Струнко піднялись.

Юні піонери
Теж трудівники:
Ми садили сквери,
Парки і садки.

Щоб каштани всюди
У весняний час
Шелестіли людям
Згадкою про нас.

З долею ясною,
В щасті і добрі
Горді ми тобою,
Місто на Дніпрі!

ПРО ДІДУСЯ ТАРАСА

В зелені квітучій
Канів на Дніпрі.
Пам'ятник на кручі,
На крутій горі.

Тут лежить великий
Наш співець Тарас.
Та живий навіки
Він в серцях у нас.

І дорослі, й діти —
Всі сюди ідуть
І найкращі квіти
Кобзарю несуть.

...У старій хатині
В кріпака колись
В тихий день весінній
Хлопчик народивсь.

У тяжкій неволі
Ріс малий Тарас.
Він не вчився в школі,
Він ягняток пас.

Вмерли мама й тато...
Сирота — в дяка...
Тут була в хлоп'яти
Грамота гірка.

В пана-бусурмана
В Петербурзі дім.
Кріпаком у пана
Був Тарас у нім.

Хоче малювати,
Прагне він до знань,
Та за це багато
Ззнає знущань.

Нишком він малює
Статуї в саду
І вночі віршує
Про людську біду.

Та в людському морі
Стрілися брати,
Що зуміли в горі
Щиро допомгти.

21194

Викупили друзі!
Вільним став Тарас!..
Чом же серце в тузі?
Біль чому не згас?

Гнули люди спину
На панів лихих.
Кріпака-людину
Пан продати міг.

Мучились в неволі
Бідні трударі,—
Він про їхню долю
Пише в «Кобзарі».

Сміливий і щирий
Був Тараса спів,—
Він гострить сокири
Кличе на панів.

Цар його в солдати
В дикий край заслав,
Малювать, писати
Кат забороняв.

Та малює й пише
Він таємно там,—
Гнівні його вірші
Страх несли панам!

За ясну свободу,
Світле майбуття
Він віддав народові
Все своє життя.

Як дітей любив він!
Мріяв, щоб малі
Скрізь росли щасливі,
На усій землі!

І його надії
Справдились, збулись:
Все, про що він мріяв, —
Жовтень нам приніс!

В нас живуть народи,
Як одна сім'я.
Дороге сьогодні
Всім його ім'я!..

...В зелені квітучій
Канів на Дніпрі.
Пам'ятник на кручі,
На крутій горі.

І дорослі, й діти —
Всі сюди ідуть
І найкращі квіти
Кобзарю несуть.

Тож як будеш часом
В Каневі колись, —
Дідусю Тарасу
Низько поклонись!

МІЙ ПРАПОРЕЦЬ

Іду я у колоні,
А поряд — сурмачі.
Скрізь прапори червоні,
Неначе кумачі.

Під цими прапорами
У Жовтень грозований
З буржуями-панами
Трудящі йшли на бій.

Малесенька частинка
Великих прапорів,
Мій прапорець-жаринка
Вгорі замайорів.

Він весело тріпоче,
З ним радісно іти,—
Бо дуже-дуже хочу
Я лєнінцем зрости!

ПІОНЕРСЬКЕ ВОГНИЩЕ

При вогнищі стрічаємось,
Знайомимось, прощаємось.
При вогнищі співаємо
Улюблених пісень.
Палай-злітай іскринками,
Іскринками-жаринками.—
Це перший наш у таборі
Піонерський день.

Натомлені походами
До тебе ми приходимо.
Промокнемо — то висушиш,
Мов сонечко, всіх нас.
Картоплею печеною,
Печеною, вареною,
І юшкою частуєш ти
У вечірній час.

Тут мріями чудовими
Поділимося знову ми,
Бо так, як біля вогнища,
Не мріється ніде.
Палай-злітай іскринками,
Іскринками-жаринками,
А завтра ясним вогнищем
Нам сонечко зійде.

Роз'їдемось — та довго ще
У згадках буде вогнище.
У піонерським таборі
Здружились я і ти.
Привітними іскринками,
Іскринками-жаринками
Летітимуть, летітимуть
У всі краї листи.

В МЕНЕ ДРУЗІ Є ВСЮДИ

В мене друзі є всюди,—
Хай іще не знайомі:
Тільки де я не буду —
Я у рідному домі.

І живуть мої друзі
У братерській родині:
У Радянським Союзі,
У щасливій країні.

БАТЬКАМ НАДІЙНА ЗМІНА ЙДЕ

Палають весело костри,
Звучать фанфари урочисто:
Це у гостях у дівтори
Герої Жовтня — комуністи.

Вони із Леніним ішли
За владу Рад в годину грізну,
І пильнували, й берегли
Від ворогів свою Вітчизну.

Їх шлях продовжили сини,
Що боронили для народу
В час Вітчизняної війни
І мир, і щастя, і свободу.

Батькам надійна зміна йде,
Весела, здружена, завзята,—
Це наше плем'я молоде,
Це піонери й жовтенята.

Вони батьків продовжать путь,
Бо шляхом Партії ідуть!

РАДЯНСЬКА АРМІЯ

Щоб війни не знати,
Щоб у мирі жити,—
Армія Радянська
На посту стоїть.

Літаки у небі,
В морі кораблі
Бережуть кордони
Рідної землі.

Армія незламна,
Армія міцна.
Ленінську Державу
Береже вона.

ПАЛКО МИРУ МИ БАЖАЄМ

Всі на світі чесні люди,
І дорослі, і малі,
Хочуть миру скрізь і всюди,
Хочуть миру на землі.

Нам не треба воювати.
Ми — радянські трударі.
Нам творити, будувати,
Жити в щасті і добрі.

Кожен з нас у ріднім краї
Владно голос підніма:
Палко миру ми бажаєм
Між державами всіма!

СОЛДАТСЬКИЙ ОБЕЛІСК

Стоїть солдатський обеліск.
На обеліску сонця блиск.
Ти принеси сюди, як всі,
Осінні айстри у росі.
Під обеліском зупинись:
Солдатській славі поклонись...
В спокої села і міста...
Солдат не сходить із поста,—
Щоб стяг радянський ми несли,
Трудились,
Вчились
І росли!

РАДЯНСЬКІ МОРЯКИ

В Чорнім морі, бурнім морі,
Брат, радянський командир,—
На лінкорі, у дозорі
Береже народу мир.
А на братовім лінкорі —
Прапор крила розпростер:
Прапор мирної країни,
Прапор наш
СРСР.

Рідний прапоре червоний!
Мирний братиків лінкор!
Скоро виросту,
і скоро
Рушим разом у дозор!

РАДЯНСЬКІ СОЛДАТИ

Радянські солдати
Ідуть у колоні,
Палають над ними
Знамена червоні.
Радянським солдатам
Шлемо ми привіти,
Радянським солдатам
Даруємо квіти.

Радянські солдати
Крицевого гарту,
На дальніх кордонах
Несуть вони варту.
Сміливі та дужі
Радянські солдати
Готові життя
За Вітчизну віддати.

Радянські солдати
У грізну годину
В боях захищали
Свою Батьківщину.
Радянські солдати
Так чесно і щиро
Бажають всім людям
І дружби, і миру.

Радянські солдати
Герої по праву:
Вони — наша сила,
І гордість, і слава.
За те, що у мирі
Ми можемо зростати, —
Уклін вам, герої —
Радянські солдати!

БЕРЕЖЕ МІЙ БРАТ КОРДОНИ

Береже мій брат кордони
Рідної землі,
Щоб довіку нам сіяли
Зорі на Кремлі.

Береже він Батьківщини
Неосяжну шир,
Наше місто, нашу школу,
Наше щастя й мир.

Береже мій брат кордони
Кожен день і час,
Щоб війною підлий ворог
Не прийшов до нас.

Наша Армія Радянська
Славна і міцна,
Мир для всіх-усіх трудящих
Береже вона.

І найбільше щастя в світі —
Для народу жить,
Берегти свою Вітчизну,
Мирові служити!

Будем шахтарями

Беруть з нього приклад
Дорослі й малі...
Спускається тато
Під землю для того,
Щоб тепло і світло
Було на землі!

УСІ КОЛЬОРИ

У нас на Донбасі
Є всі кольори:
Дивися, милуйся,
Торкайся, бери!

Он біля будинку
Зелений садок.
В ставку голубому —
Жовтавий листок.

Увечері в місті
Усім шахтарям
Мигтить фіолетове
Сяйво реклам.

Від домен у синій
Нічній вишині
Оранжево квітнуть
Заграви ясні.

Пливуть над заводами
Білі хмарки.
Горять над копрами
Червоні зірки.

Від шахт ешелони
Рушають у путь
І чорне вугілля
Вітчизні везуть!

ДІДУСЕВІ КВІТИ

У гарній рамці на стіні —
Ще молодий солдат:
То мій дідусь, що на війні
Поліг за Ленінград.

Він був донецьким гірником,
І квіти він любив.
В дворі є клумби під вікном:
Дідусь їх сам зробив.

Ми квіти садимо на них:
Я, мама і татусь...
В нас квіти-правнуки отих,
Які ростив дідусь.

ПЕРШИЙ РАЗ ДО ШКОЛИ

Перший раз до школи
Йде малий Петрусь:
Проводжають сина
Мама і татусь.

Проводжають хлопця
В школу перший раз:
Вулиця, і місто,
І увесь Донбас!

У ШАХТІ

Зі мною був у шахті
Товариш мій Петрусь.
Нащо його з собою
Тоді узяв татусь?!

Петро ж такий базіка!—
Вже встиг наговорить,
Що наче я злякався,
Коли спускали кліть.

То правда: коло тата
У кліті я стояв,
То правда: свого тата
Тримав я за рукав.

Але я не злякався,
Я зовсім не боюсь...
Я просто турбувався,
Щоб не упав татусь.

ШАХТАРСЬКИЙ МУНДИР

У мундирі цім ходити
Забажається й тобі:
Сріблом комір весь розшитий,
І петлиці голубі!

Тільки — як його носити?
Не на мене він пошитий,
Не на мене — на батьків,
На дорослих гірників.

Я хотів би, як і тато,
Вугіль в шахті добувати
І в мундирі йти на свято —
Стріти травень у цвіту...

І чого, цікаво знати,
Так повільно я расту?

НАШ ДІДУСЬ

Ніби сніжна, біла вся
Борода у дідуся.

Він частенько вечорами
Почина розмову з нами:

— Підросли уже внучата —
Дідусеві шахтарчата!

І приємно нам буває,
Що він так нас називає...

Наш дідусь трудивсь як слід —
Шахтарем був сорок літ.

Шахтарчата ми по праву —
Дідуся продовжим справу.

ПОМІЧНИЦЯ

Я вже в старшу групу перейшла, —
А татусь мій каже, що мала.

Ой, мені ж так хочеться із татом
У забої разом працювати!

Я б йому в труді допомагала —
Я б шахтарську лампочку тримала.

ЛАМПОЧКА-ШАХТАРКА

Чистила я татову
Лампочку-шахтарку.
Чистила старанно,
Що аж стало жарко.

Любо подивитися!..
Я мерщій до хати,
Щоб свою роботу
Тату показати.

Тато посміхнувся:
— Зроблено як треба!
Тільки ж, помічнице,
Подивись на себе!

Вся ти забруднилась —
В сажі навіть кіски.
Ти — немов шахтарська
Лампочка до чистки.

МАМА

Вже третій день сьогодні
Без мами я живу,
Бо мама на нараду
Поїхала в Москву.

Бо кращого, ніж мама,
В нас токаря нема:
Вона одна керує
Верстатами п'ятьма!

А тато на роботі,
Він в шахті комбайнер.
Сама господарюю
У домі я тепер.

Калоші я помила,
Кімнати підмела,
Вечерю розігріла
І квіти полила,

Ну, а тепер читаю
Казки про Івася
Та край вікна чекаю
З роботи татуся...

І ось приходить тато
О шостій, як завжди.
Дає мені газету
І каже: — Глянь сюди!

Коли я подивилась,
То упізнала враз:
З газети ж наша мама
Всміхається до нас!

А ми — і я, і тато —
Раділи неспроста:
В моєї мами орден
І Зірка Золота.

Газету бережу я
І навіть з нею сплю —
Бо дуже, дуже щиро
Матусю я люблю!..

ПЕРША БУДОВА

Вові роботи багато,
Гру він задумав таку:
Треба йому збудувати
Шахту на гірці піску.

Дуже захоплений Вова,
Трудяться ручки малі.
Це ж його перша будова —
Шахта на рідній землі!

Я ЗРОБИВ СОБІ КОМБАЙНА

Із стільця свого негайно
Я зробив собі комбайна.

За кермо берусь, включаю —
І пласти міцні рубаю.

Тра-та-та-та! Тра-та-та-та!
Вже вугілля повна хата.

Тут, під столиком, — забій,
Транспортер гуркоче мій.

Підійшла матуся: — Ах ти!
Хто ж у хаті робить шахти?

ВІДПРАВЛЯЄМО СОСТАВ

Йде вугілля на-гора —
подавать состав пора.

З коробок для сірників
Я вагончики зробив.

А моя подружка Ната —
Наче справжній екскаватор:

Руку вгору підняла —
Ківш несе рука-стріла.

Раз, два! Це — курний,
Вугіль чорний і дрібний.

Три, чотири! Це горючий
Антрацит — міцний, блискучий.

Екскаватор зразу став —
Вже наповнено состав!

Як з двора його вивозив,
Пихкав я, аж зуби стис.

Трудно бути паровозом,
Паровозом... без коліс!..

ШАХТАРЧАТА

У донецькому містечку
Є просторий світлий дім.
Він від шахти недалечко,
Дитсадок у домі тім.

В дитсадочку я бував,
У маляток гостював.
Я спитав:— А як вас звати?—
Діти хором:— Шахтарчата!
В шахтарів ми граємось,
В шахту йти збираємось!

— Та поки що,— каже Вова,—
Шахта наша іграшкова.—
Додає маленька Їлава:
— Дуже гра у нас цікава!
У дитячому садку
Є майданчик із піску.
Ми щодня стаєм на вахту —
Іграшкову зводим шахту.

Ну й майданчик, просто диво!
Всюди прибрано, красиво.
А які тут іграшки!
Різні кубики, цеглини,
Екскаватори, машини,

І відерця, і совки.
Що захочеш — те бери:
Все ми маємо для гри!
Ось погляньте-но, будь ласка:
Це з паперу наші каски.
Ми самі зробили їх.
Каски є тепер у всіх.

Стась гукає:— Починай!
Перша зміно, заступай!
Будем шахту будувать
І вугілля добувать!
Спершу треба нам знайти
Чорні вугільні пласти.
Гу-гу-гу!— завива
В нас машина бурова,
Замість бура — палиця,
Свердлить і не валиться.

Стоп, машино! Пробурили.
Це вугілля ми відкрили.

Екскаватор під'їжджає,
Верхній шар піску знімає.
Риє, риє, наче кріт,
Для ствола униз прохід.
— Тут і буде,— каже Люда,—
Шахти нашої споруда.
Місце знайдено, тепер
Треба зводити копер.
Замість цегли непогані
Є бруси в нас дерев'яні.—
Їх Юрасик підбира:
Будуть стіни для копра.
Вище, вище — не дістане:
Помагай, підйомний кране,
Щоб сіяла угорі
Наша зірка на копрі!

Зірочку ж червону
Виріжем з картону.

Вже готова, вже готова
Шахта наша іграшкова!
Кліть-кошелик із лози,
В шахту зміну повези!
Опусти туди негайно
Вагонетки і комбайни!

Вагонетки наші з глини,
А комбайни з пластиліну.
Всім подобається гра:
Йде вугілля на-гора!

А породу хай вагон
Повезе на терикон.
Тільки треба нам для цього
Підвісну зробіть дорогу.
Два стовпці ми закопали,
Мотузочком їх з'єднали.
Прикріпили в вишині
Вагонетки підвісні.
Їдуть, їдуть поїзди:
Цей — туди, а той — сюди!

Ой, вугілля як багато!
Та куди ж його дівати?

Ну, звичайно, не годиться
Шахті бути без залізниці.
Залізничники уміло
Швидко колію зробили.
Паровоз: — Ту-ту-ту-ту! —
Із составом на версту.
Поспіша він неспроста:
Ждуть вугілля всі міста!

В шахтарів ми граємось,
В шахту йти збираємось!

НЕ ЛЮТУЙ, СНІГОВІЙ

Нанесла,
Намела
Снігу білого зима.
Подививсь я за ворота —
Вже й доріженьки нема.

А згори
На двори
Вже сніжинки летять.
Взяв я віник і лопату,
Став доріжку прокладать.

Тато мій
Дорогий
В другу зміну заступив.
Він у шахті і не знає,
Що дороги сніг замів.

Не свисти,
Не крути,
Не лютой, сніговій!
Скоро тато з шахти йтиме
По доріженьці моїй.

ЗАСВІТИЛАСЬ ЗІРОНЬКА

Засвітилась зіронька
Над копром.
І проміння сиплеться
Та й сріблом.

Ой, сріблом та золотом
Угорі...
Дивляться-милуються
Шахтарі.

Чом же сяє зіронька
На копрі?
Це ж бо план завершили
Шахтарі!

ТЕРИКОНИ

Немов шоломи
Богатирів,
Незвичні гори
Хтось в небо звів.

То насипали
Не дні — роки
Породу з шахти
Трудівники.

А терикони
Такі у нас,
Що з них нам видно
Увесь Донбас!

ДЕНЬ ШАХТАРЯ

Горять ясні зірки копрів,
І як нам не радіти —
Сьогодні свято шахтарів,
А ми — шахтарські діти.

ПІОНЕРИ

Загони, загони
В шкільному дворі,
І прапор червоний
Над ними вгорі.

Неначе на свято,
Сурмлять сурмачі:
— Лопати тримати
На правім плечі!

У путь, піонери,
Шикуймо ряди!
Прикрасимо сквери,
Двори і сади.

Посадить по дереву
Кожен із нас —
І вкриється зеленню
Рідний Донбас!

П'ЯТИКУТНІ ЗІРОЧКИ

Шахтарі на зміну йдуть, —
Пролягла знайома путь
До нової шахти,
До забоїв і до лав...
Як же знову добрих справ
Їм не побажати?

Над копром пливуть хмарки,
П'ятикутні зірочки
Руки простягають:
Ніби друзів-гірників,
Гірників-трудівників
З добрим днем вітають!

ПРИВІТАННЯ

Телевізора ввімкнули,
Всілись біля нього
І побачили там тата, —
Просто як живого!

Посміхається з екрана
Він мені ласкаво,
А на грудях — сяє орден
Трудової Слави!

Привітав татуся диктор
З квітами, врочисто...
Ну, а я вітати буду
Дома, особисто!

ЗАЦВІЛИ АКАЦІЇ

В місті, біля станції
І повсюди в нас
Зацвіли акації:
У цвіту Донбас!

Шахтарчата дивляться,—
Мов метіль мете:
Сиплеться і сиплеться
З білим золоте...

НА ПЕТЛИЦЯХ — МОЛОТОЧКИ

Юнаки ідуть в колоні,
Їх біжать зустріти
І попереду, і збоку,
І позаду діти.

На петлицях — молоточки,
Форма — диво прямо!
Юнаки ті, мабуть, скоро
Стануть шахтарями!

ЧОГО РАДІЄ ТАТО?

На пенсії бабуся
Живе сама одна,—
Та всі про неї дбають,
Бо добра в нас вона.

Із шахти на машині
Привезли вугіль їй.
Його в сарай заносять
Сусідка й тато мій.

І я прибіг з відерцем,
Теж вугіль став носить...
Трудився — натомився,
Іду вже руки мить.

Такі веселі очі
У таточка мого!..
Чого він так радіє?
Скажіть мені: чого?

РОБОЧІ РУКИ

Йде із вулиці хлоп'ятко
І здирає з рук смолу.
Ніс — у нафті, глей на п'ятках,
Щоки — в вугільнім пилу...

— Не дитина — горе прямо!
Що за руки? Мий мені!..
— Це робочі руки, мамо...
— Не робочі, а брудні!

ШАХТАРИК

В нас радісне свято —
Це День шахтаря!...
В мундирі вже тато, —
Годинник звіря.

І ось у колоні
Вся наша сім'я:
Йдуть тато і мама,
А третій — то я!

— Шахтарик! На плèчі! —
Татусь жартома.
І вже над собою
Мене підійма.

Тепер мені добре,
Бо видно згори
Парад, музикантів,
Стрічки й прапори!

Шахтарська колона —
Це дружна сім'я.
Щасливі і тато,
І мама, і я!

ОРДЕНИ

Внуку недавно
Минуло п'ять літ.
Стільки ж років,
Як на пенсії дід.

Сяють на грудях
Його ордени.

Дуже приваблюють
Внука вони.

Просить хлоп'ятко,
Ніяк не вгава:
— Дай мені орден,
У тебе ж їх два!

У дитсадочку
Учили всіх нас:
«Треба ділитись»,—
Я чув це не раз!..

— Вірно вас вчили:
Не бути скупим.
Треба ділитись,
Та тільки не цим!

В шахті, в забої
Твій дід-ветеран
Вугіль Вітчизні
Давав понад план...

Треба трудом
Заслужить ордени!..
Знай, що не просто
Даються вони...

Внук обіцяє:
— Я буду рости,
Буду в забої
Трудитись, як ти!

СТАНУ ГІРНИКОМ

В нас шахта глибока,
І світла, й простора.
Я електровоза
Там бачив учора.
І вирішив зразу:

Поїду до міста
І стану учитися.
На машиніста.

І, може б, я став
Машиністом, звичайно,
Коли б не побачив
У лаві комбайна.

Могутня, сталева
Машина!..

Тепер
Я вирішив: буду
Водій-комбайнер.

І, може б, у шахті
Я став комбайнером,
Коли б не зустрівся
З електромонтером.

Він робить велику
І корисну справу —
Шле сонячне світло
У вугільну лаву.

І, може б, монтером
Я став у цей час,
Коли б...

Та багато
Професій у нас!
Не знаю: чи буду
Колись комбайнером,
А чи машиністом,
Чи, може, монтером,—
Та твердо я вірю
І хочу сказати,
Що тільки у шахті
Мені працювати!
Працює на шахті
Вся наша сім'я —
Піду в ремісничче
Училище й я!

Два
хлопчики
Сміти
•
ПОЕМИ

ДВА ХЛОПЧИКИ СМІТИ

Дівчатка й хлоп'ятка,—
Увага, увага!
В Сполучених Штатах
Є місто Чікаго.

Живуть в тому місті
Дорослі і діти.
Живуть в тому місті
Два хлопчики Сміти.

* * *

В Америці літо
Якраз починалось.
Два хлопчики Сміти
На пляжі купались.

Купались, пірнали
У хвилі прибою.
В піску черепашок
Шукали об'є...

От перший і каже:
— А як тебе звати? —
І тут здивувалися
Наші хлоп'ята.

— Оце так знайомство! —
Сміялися діти.—
Обидва ми — Джони!
Обидва ми — Сміти!

І другий, що також
Назвав себе Смітом,
Запрошує Сміта
До себе з візитом.

— А як це — «з візитом»?

— Це значить: у гості.
Приходь, — я чекатиму
Завтра о шостій.

Живу я в Чікаго,
Голд Біч¹, дев'яносто.
Гранітний будинок
Знайти дуже просто...

— А я — в Іст-Чікаго²,
Квартал сорок п'ятий,
Квартира четверта,
Будинок дев'ятий...

Ходімо до мене!
Тут ходу хвилина...
— Спасибі! Не можу:
Чекає машина.

Та он уже й кличе
Служниця Едіта...

.....
І тут попрощались
Два хлопчики Сміти.

¹ Голд Біч (*англ.*) — Золотий
Берег. Назва вулиці в Чікаго,
де живуть багатії.

² Іст-Чікаго — робітничий ра-
йон м. Чікаго.

* * *

Пішли по домівках
Від берега діти...
Та мова тут буде
Про першого Сміта.

Він мріє про зустріч,
Про друга нового:
«Який подарунок
Зробити для нього?

Чи книгу? Чи м'ячик?..
Візьму самоката
Того, що в неділю
Зробив мені тато...»

Прийшов, повечеряв,
Ліг спати, — та схоже,
Він довго сьогодні
Заснути не зможе...

* * *

Назавтра зібрався,
Узяв самоката
І чує, як мама
Говорить до тата:

— Ну що ти затіяв?
Воно тобі треба?..
Самі розберуться...
Подумай про себе...

Хоч хлопчик нічого
Не зміг зрозуміти, —
Слова ті лишилися
У пам'яті Сміта...

* * *

Він вийшов з під'їзду,
Ступив на подвір'я:
— Чого це по бруку
Розсипане пір'я?

І ось він побачив
Стільці серед двору,
Вузли біля шафи
І подушок гору.

«Та це ж бо знайомі,—
Сусіди Джероми:
Он тіточка Мері
З Барбарою й Томом...»

— Куди ви з речами?
Що сталося, Томе? —
А Том йому каже:
— Мені невідомо...

Маленька Барбара
Ступила до нього:
— Ми з Томом не знаєм,
Не знаєм нічого...

* * *

Квартал сорок п'ятий —
Район робітничий.
Сміт бачить навколо
Знайомі обличчя.

..... , .

Ну, як не впізнати
Дідуся Джекоба?
На ньому незмінно
Брезентова роба.

Щоденно він палить
Сміття біля дому...
— Хеллоу!¹ — гукає
Хлопчина старому...

Юнак темношкірий
Йому пострічався.
Це Піт. Ще недавно
Він в школі навчався.

Та школу покинув,—
Є «діло» у нього:
Служити пішов
До готелю нового.

Ліфтер... Невелику
Він має зарплату.
Та з місцем усе ж
Пощастило мулату.

.....

Он дядечки Свіфти
Прискорюють кроки,—
Вони безробітні
Вже майже півроку.

І звичною стала
Для них ця дорога —
Спішать вони в чергу
В бюро допомоги.

.....

А хто там з пакунком
Стоїть біля брами
І звично-заклично
Махає руками?

¹ Хеллоу (*англ.*) — привітання.

То зве покупців
Невеличка Лізетта:
Вона продає
Перехожим газети...

* * *

Дівчатка й хлоп'ята,
Увага, увага!
В Сполучених Штатах
Є місто Чікаго.

Воно розрослося
Ушир і угору
Над озером синім,
Широким, як море.

Канал з океаном
З'єднав його води.
Скрізь: верфі, причали,
Депо і заводи...

Навколо портів —
Величезні споруди.
Заходять в порти
Кораблі звідусюди:

З Японії, Бірми,
Алжіру, Ямайки...
Та нині в портах
Оголошено страйки.

...Завжди галасливі
Чікагські причали
Стояли безлюдні,
Похмуро мовчали...

.....

Джон школу минає,
Якраз біля брами
Звертає з кварталу
Наліво і прямо.

Хоч він і стомився,—
Але це нічого:
Уже недалеко
До друга нового!

«Цікаво: чи вийде
Мене він стрічати?..»
І хлопчик погладив
Свого самоката.

«Помчати б на ньому!»
Та думка у Сміта:
Усе незнайоме
Як слід розглядіти.

* * *

Іде по асфальту,
По бруку, по плацу,—
І зліва, і справа
Він бачить палаци;
Басейни, фонтани,
І сквери, і парки...
«Тут, мабуть, і в спеку
Нікому не жарко!..»

Іде він все далі
І диву дається:
«Ця вулиця Голд Біч
Недаром зоветься!

Який же тут номер?
Так, так — дев'яносто!

Звичайно, цю віллу
Знайти дуже просто:

Вона серед інших —
Одна із граніту!..»
І боязко стало
Тут хлопчику Сміту.

Він з вілли тієї
Очей не спускає
І з острахом кнопку
Дзвінка натискає.

* * *

Хлопчині служник
Відчиняє ворота,
Насупивши брови,
Питає: — Чого ти?

— Та я, — каже хлопчик, —
У гості до Сміта...
— До містера Сміта? —
Той гримнув сердито. —

Ха-ха! З самокатом!
Таке собі диво! —
Тоді уточняє
Малий несміливо:

— До хлопчика Сміта
Прийшов я у гості:
Мене запросив він
Сьогодні о шостій...

— О шостій? Та зараз
Четверта година!
— Хай зайде! — гукає
З балкона хлопчина.

* * *

Струнка гувернантка
З дверей появилась,
Вона привіталась,
І гречно вклонилась:

— Я — місіс Едіта.
Ти підеш зі мною...—
І хлопчик іде,
Розглядає покої.

— Ти вперше на віллі? —
Питає Едіта...

.....

— Хеллоу! —
і стрілись
Два хлопчики Сміти.

* * *

Зустрілись і радо
Вітались хлоп'ята.
— Тобі я дарую
Цього самоката!

— Який же він гарний!
Та ще з візерунком!
Ходімо, я всім
Похвалюся дарунком!

А мама почула
І вийшла з кімнати...
— Глянь, мамо: приніс він
Мені самоката!

Знайомся: це друг мій! —
Хлопчина їй каже.—

Ми разом купались
Учора на пляжі...

І мама до гостя
Всміхнулася чемно,
І мама промовила:
— Дуже приємно!

Джон гостя за руку:
— Ходімо в кімнату!
Там іграшок всяких
У мене багато!..

І гість опинився
У казці неначе:
Уперше він іграшок
Стільки побачив!

В кімнаті у Сміта,—
Чи все це не сниться? —
Стоїть електронна
Нова залізниця!

Остання модель!
Щонайвищий гатунок!..
— Це, Джоне, від мене
Тобі подарунок!

— Мені?
Залізницю? —
Джон каже несміло.—
Дивись, щоб від батька
Тобі не влетіло...

— Як схочу,— їх буде
У мене багато:
Їх роблять в Чікаго,
На фабриці тата...

— Та я її, Джоне,
Пустити не вмію...
Ану, покажи мені,
Як вона діє?..

І гратися стали
В кімнаті хлоп'ята:
Той взяв залізницю,
А той — самоката.

Дружок біля гостя,
Запитує в нього:
— А де ти купив
Самоката такого?

— Не купиш такого
Ніде самоката:
Його змайстрував
У неділю мій тато!

— Що? Сам? А немов
З магазину та й годі!..
— Мій тато працює
В цеху, на заводі!..

І довго б, напевно,
Ще гралися діти,
Та їх уже кличе
До столу Едіта.

* * *

Той взяв залізницю,
А той самоката...
Заходять в їдальню,
В простору кімнату.

З-за столу господар
Підвівся бадьоро,—

Всміхнувся, та очі
Зирнули суворо.

— Ол райт! Атабоу! —
Почулось в кімнаті.
«Гаразд! Молодці!» —
Означали слова ті.

— Це добре, що друга
Привів ти нового.
Та іграшки вам
За столом — ні до чого!

В куток — залізницю!
В куток — самоката! —
І поруч до столу
Сідають хлоп'ята.

Серветки обом
Пов'язала служниця.
«Невже містер Сміт
Відбере залізницю?»

Обличчя у нього
Якесь непривітне, —
Щось дуже він строгий...»
І гість непомітно

В куток позирає,
Тамує тривогу...
А сандвіч¹ тим часом
Упав на підлогу.

Нагнувся підняти —
Серветка упала...

¹ Сандвіч (англ.) — два складені разом шматочки хліба з якоюсь закускою між ними.

І тут уже хлопцю
Ніяково стало.

Хазяйка сказала:
— Не треба вертїться!
Нікуди не зникне
Твоя залізниця!..

І хоч у куток
Подивитись кортіло,—
Він погляд на стіл
Переводить несміло.

І очі відразу
Розбіглися в нього:
Ніде ще не бачив
Він столу такого!

Від страви смачної
Той стіл аж ломився:
Що взяти спочатку?
І він розгубився.

А думка: «Скоріше б
Скінчитись вечері!»
Коли це з вітальні
Постукали в двері.

І входить стурбована
Чимось Едіта.
Вона нахилилась
До містера Сміта,

Щось шепче на вухо...
Той гримнув щосили:
— Яке неподобство!
Та як вони сміли?

А потім спокійно
Закінчив словами:
— Ол райт... в кабінеті...
А діти — хай з вами...

Ви їх заберіть
У дитячу кімнату...
.....

Пішла гувернантка,
За нею — хлоп'ята.

Один самоката
Несе, метушиться,
А другий новеньку
Трима залізницю.

— Сподобалось? — в гостя
Едіта питає.
— Як добре! Як добре! —
Малий повторяє.

І раптом він чує
Розмову з кімнати:
«Щось голос знайомий!
Невже то мій тато?»

Чого він у Смітів?
Здалося це, може?..»
І він зазирає
За двері в прихожу.

І справді там тато!
Він в дружньому колі:
З ним — дядечко Томас,
І Гаррі, і Поллі.

Мне тато берета
І каже служниці:

— Звичайно, вечерю
Псувать не годиться...

Та з дозволу зайдем
До містера Сміта...
— Він жде в кабінеті! —
Сказала Едіта.

І швидко зникають
Вони за дверима...
«Що сталось? Що сталось?»
І хлопчик — за ними.

* * *

Вони в кабінеті
У містера Сміта.
— Чого не в контору? —
Він каже сердито.—

Могли б почекати:
Я буду там скоро...
— В цій справі до вас
Не пустили в контору...

А тато промовив:
— Ми — друзі Джерома.
Сьогодні сім'ю його
Вигнали з дому.

— Джерома? Джерома?
Якого Джерома?
Даруйте: ця справа
Мені невідома...

— На фабриці вашій...—
Почав було тато.
— На фабриці люду
У мене багато!..

І тут уже Сміт
Посміхнувся нещиро:
— Джером той, мабуть,
Не платив за квартиру?

Не дивно, якщо його
Вигнали з дому.
Нічим допомогти
Я не можу Джерому.

— Він руку скалічив
На фабриці Сміта!
Звільнили! То з чого
Він може платити?

— Хіба одного ви
Звільнили каліку?
Таких, як Джером,
У Чікаго — без ліку!

То де ж їм, бездомним,
Притулку шукати? —
А містер: — Я прошу
Усіх із кімнати!

І різко додав,
Не міняючи тону:
— Усе, що роблю я,
То згідно з законом!

— Яким це законом?
Законом багатих? —
У запалі мовив
Розгніваний тато.

Таким його син
Ще не бачив ніколи.
«Який він сміливий!» —
Джон глянув навколо.

І з поглядом тата
В ту хвилию зустрівся.
— Синочку! А ти як
Отут опинився?

Син — миттю з кімнати,
А тато: — Куди ти?

.....

Отак розлучились
Два хлопчики Сміти...

* * *

Біжить він по Голд Біч,
По бруку, по плацу,
В очах миготять
І колони, й палаци.

Біжить навпрошки,
Добігає до двору,
І бачить вузли він
І подушок гору.

Стоять біля них
Посмутнілі Джероми:
Та ж тіточка Мері
З Барбарою й Томом...

Том каже: — А що це?
Ну, дай подивиться!.. —
І Джон тут помітив:
В руках — залізниця!

Тепер починає
Хлопча розуміти:
«Їх роблять в Чікаго,
На фабриці Сміта?!..»

Та фабрика — поруч,
В кварталі навпроти.
Там дядю Джерома
Звільнили з роботи.

Це Сміт винуватий
В нещасті Джерома.
Це він так покривдив
Барбару і Тома!..»

.....

Джон кинувся з двору,
Том слідом: — Зажди ти! —
...О, Джон уже знає,
Що має робити!

* * *

Квартал сорок п'ятий —
Квартал робітничий...
І знову сусідів
Знайомі обличчя.

І знову стрічає
Дідуся Джекоба.
На ньому незмінно
Брезентова роба.

Хоча працювати
Вже важко старому,—
Працює він: палить
Сміття біля дому...

І Джон, мов шалений,
До вогнища мчить
І кидає в огонь,
У вогонь залізницю...

Дівчатка й хлоп'ята, —
Увага, увага! —
В Сполучених Штатах
Є місто Чікаго.

Воно вечорами
Сіяє вогнями:
На кожному кроці —
Реклами, реклами...

Спішать перехожі
По бруку, по плацу:
Одні — на заводи,
А інші — в палаці.

До сейфів спішать
Товстосуми-магнати.
Спішать безробітні —
Роботи шукати...

Палаців і вілл
У Чікаго немало.
Та й нетрі там є —
Робітничі квартали.

Живуть в тому місті
Дорослі і діти.
Живуть в тому місті
Два хлопчики Сміти.

СИНЬООКИЙ СЕМ

В штаті Алабама,
В місті Бірмінгем¹,
Жив собі хлопчина —
Синьоокий Сем.

В нього кучерявий
Чубик золотий
І ласкаві очі
З-під пухнастих вій.

В мами і у тата
Був він не один:
В нього братик — Едгар
І сестричка — Джін.

З ними він ще вчора
Бавився в дворі
І ганяв сусідський
М'яч на пустирі.

А коли додому
Хлопчик повертав,—
Він про гру веселу
Всім розповідав.

Врапці йшов до школи
Він із букварем...
А сьогодні в класі
Не з'явився Сем.

Марно ждав на нього
Том на пустирі,
І ніхто не бачив
Сема у дворі...

¹ Штат Алабама, місто Бірмінгем — штат і місто в Сполучених Штатах Америки.

В штаті Алабама,
В місті Бірмінгем,
Де живе хлопчина —
Синьоокий Сем, —

Шахти із копрами
Видно там і тут.
День і ніч триває
Там нелегкий труд.

В штаті Алабама —
Вугіль та руда.
В штаті Алабама
Шахтарям біда...

Скільки тих будинків
В місті Бірмінгем!
Та живе в бараці
Синьоокий Сем.

Тато ж без роботи,
От і вийшло так:
З'їхали з квартири,
Домом став барак...

Тато Клод недавно
В шахті працював:
В темному забої
Вугіль добував.

Та його вже в шахту
Не опустить кліть —
І не знає тато,
Що йому робить?

Бо в тіснім забої
Стався раз обвал:

Двох сусідів тата
Вбито наповал.

Тата ж придавила
Вугільна стіна...
Надірвався тато,
Сила — де вона?

Вже десятий місяць
Без роботи він.
І бідують мама,
Едгар, Сем і Джін...

* * *

Чом не йде до школи
Хлопчик з букварем?
Чом лишився дома
Синьоокий Сем?

Менший братик, Едгар,
І сестричка Джін
Кажуть: — Сем хворіє,
Застудився він...

* * *

Де жили раніше —
Гарний був район.
Там — кінотеатри,
Парки, стадіон.

Тут же, у районі,
Що для бідноти,
Дітям після школи
Нікуди піти.

Справді, що іще тут
Можуть школярі?

Допізна ганяти
М'яч на пустирі.

Хочеться їм інших
Ігор та розваг,—
До старої шахти
Вторували шлях.

Шахту цю господар
Вже давно закрив.
Все неначе мертво
Там без шахтарів.

Там, їй-право, страшно,
Страшно, та не всім.
Том і Сем — сміливці,
Все під силу їм!

Вдень не кожен піде,
А вони ж не раз
В шахтний двір ходили
У вечірній час...

Том і Сем... Немало
Хлопчиків таких:
Завжди визначають,
Хто сміліший з них.

От вони і вчора
Знов пішли туди.
У старому шурфі
Повно вже води.

Рівчака при вході
Їм не обминуть.
Треба через нього
Хлопчакам стрибнуть.

Сем, сказати правду,
Відчуває страх.
Та розгін бере він
По гнилих дошках.

Каже Тому:— Зараз
Я перестрибну...
Ти ж давай за мною!
Сміливіше, ну!

Раз! — і послизнувся...
Випірнув з води.
Том його за руку,
Виручив з біди.

А вода холодна,
Наче лід, була,
Сем промок до нитки...
Ой, сумні діла!

* * *

І лежить тихенько
У бараці він.
Біля нього — мама
І сестричка Джін.

Братик Едгар чаю
Хворому приніс,
Підійшов до ліжка,—
Очі — повні сліз.

Мама помарніла,
Збилася із ніг:
«Був би зараз лікар —
Він би допоміг...»

В місті є лікарня,
Тільки ж дорога:

Долари¹ щоденно
З хворих вимага.

Де б вони узяти
Долари могли?
Вже давно всі цінні
Речі продали.

Бо ж після обвалу
Тяжко Клод хворів,—
Тож і витрачали
Все на лікарів.

Хто б тоді подумав:
Року не мине,—
А в сім'ю їх прийде
Лихо ще одне?

Очі, очі Сема...
Їх туман заслав:
Том прийшов до нього —
Хворий не впізнав.

Ось дає сусідка
З трав якийсь навар:
Може, допоможе...
Може, зніме жар...

Йде до Сема Сюзі,
Дівчинка мала,
Липового меду
В ложці принесла.

І ласкаво каже:
«Хай ковтне усе...
Мед — корисний дуже,—
Видужає Сем...»

¹ Долар — грошова одиниця в Сполучених Штатах Америки, дорівнює 100 центам.

* * *

Тато мовчки думу
Думає свою:
«Як урятувати
Від біди сім'ю?»

А про Сема думка
То така гірка,
Що нестримним болем
Серце обпіка:

«Де узяти грошей?
Де їх заробить,
Щоб потрібні ліки
Синові купить?»

Хоч на біржу праці
Він щодня іде, —
Та нема роботи...
Ох, нема ніде!

* * *

Якось Клод газету
В скверику гортав,
І таку об'яву
Там він прочитав:

Що мільйонеру
В «Клініці Парве»
Треба людське око, —
Та іще й живе.

Хворий зможе добре
Заплатить тому,
Хто здорове око
Згоден дати йому...

Довго він дивився
На оті рядки,
У руках тремтіли
Сірі сторінки...

«Значить, людське око
Треба багачу?
Пише він: за око
Добре заплачу?»

А мені — без ока —
Як на світі жити?..»

.....

Клод сховав газету,
Клод не йде — біжить:
«Що ж... Заради сина
Згоден я на все, —
Видужав би швидше
Синьоокий Сем...»

* * *

От уже він дома...
Скоро у садку
Тато вів розмову
З мамою таку:

«Я знайшов роботу...
Трохи відлучусь:
Тиждень попрацюю —
З грішми повернусь...»

.....

Опісля розмови,
Через п'ять годин,
Вже далеко буде
Від барака він.

Знайде багача він
В «Клініці Парве».
Потім скаже: — Згода.—
Той — ціну назве...

* * *

Мчить таксі по місту,
По шляху прямім.
Шурхотять колеса:
«Скоро, скоро дім».

Ось уже машина
Завертає в двір,
І виходить швидко
З неї пасажир.

Хтось немов знайомий:
Не впізнає здаля,—
Бо пов'язка чорна
Око затуля.

У руках — пакунки,
На плечі — рюкзак...
Ось він відчиняє
Двері у барак:

«Скоро всіх зустріну,
Діток обніму...»

.....

Як же їх побачить
Хочеться йому!
Сему — гарний м'ячик
Подарує він.

Едгару — конячка,
Лялечка — для Джін...

* * *

Клод спішив з лікарні
До дітей своїх...
Чом же вибіг з дому
Знову на поріг?

Лялька і конячка
Випали із рук...
Тихо Семів м'ячик
Покотивсь на брук...

А надворі — хмарно,
Вітер завива.
Коло їх барака
Хилиться трава...

Недалека тату
Чується гроза...
І стікає з ока
По щоці сльоза...
Скоро грім ударить
В місті Бірмінгем!

.....

Вже не стріне тата
Синьоокий Сем...

* * *

В шахтах Бірмінгема
Вугіль та руда.
В шахтах Бірмінгема
Шахтарям — біда.

Бореться, страйкує
Трудовий народ...
З ними Семів тато —
Безробітний Клод.

ДІТИ ЧІЛІ

На Огненну Землю¹
Від берега Чілі
Пливе корабель,
Розтинаючи хвилі.
Пливе в далечінь,
А на тім кораблі
У трюмі сидять
Пасажири малі.

Усіх їх стомила
Нелéгка дорога...
Худенькі, змарпілі,
Одягнені вбого:
Хосе, Габрієля,
Вісенто, Хуан... —
У них за кормою
Кипить океан.

Кипить він, шумує...
А гребені білі, —
Мов цвіт на деревах
Весною у Чілі.

І бризки злітають,
Холодні, мов лід.
Солоні, як сльози
Чілійських сиріт...

Малі пасажири
Без мами, без тата.
Сидять посмутнілі
Дівчатка й хлоп'ята.
Чого вони в трюмі,

¹ Огненна Земля — острів, що палєжить Чілі. Відокремлений від материка Магеллановою протокою.

І де їх батьки?
Про те хай розкажуть
Наступні рядки.

* * *

Є в Чілі відоме
Плато Атакама,—
Там берег скелястий,
Там сонце та камінь.
Нема там річок,
Не спадають дощі...
Лиш зрідка ростуть
Саксаулу куці.

Там спека тропічна
Стоїть неймовірна...
Але та пустеля
Багата безмірно,
Бо в надрах тієї
Пустелі лежить
Селітра і срібло,
Залізо і мідь.

Є золото, сірка,
І сіль, і вугілля...
Та всі ті багатства
Вивозили з Чілі
В Америку, в Англію
Різні ділки,
Що в Чілі відкрили
Свої рудники.

У тих рудниках
Батраки — інкеліно —
На них працювали
Від зміни до зміни.
Заморські ж банкіри,
Чужі хазяї,

Складали прибутки
У сейфи свої...

* * *

Вісенто Сарм'єнте —
Чорнявий хлопчина.
Район Атаками —
Його батьківщина.
В сім'ї, окрім нього,
Є ще дівтора:
Два братики менші
І менша сестра.

Вісенто — з містечка
Під назвою Лота.
Там тато їх, Пабло,
Одержав роботу.
Робота ж у тата
Була нелегка,
І тяжко жилося
Сім'ї гірника.

Їх тато гнув спину
На Стенлі Уата...
Хоч фірма його
У Сполучених Штатах,—

Він в Чілі роками
Сидів не дарма:
Без надр Атаками
І фірми нема.

.....

В борні гартувалась,
Була уже в силі
Народної єдності
Партія Чілі.

Вона за собою
Людей повела,
У краще майбутнє
Їм віру дала.

І сталися зміни
На шахтах Уата:
Начальником шахти
Був обраний тато.
Він став комуністом
В той пам'ятний рік...
А містер Уат
До Нью-Йорка утік.

* * *

На Огненну Землю
Від берега Чілі
Пливе корабель,
Розтинаючи хвилі...
І згадує хлопчик
Вісенто в путі
Про день незабутній
В своєму житті.

В Сантьяго¹ з собою
Узяв його тато.
Він бачив нової
Республіки свято.
Він чув Корвалана²
Промову палку,—
Таку зрозумілу,
Правдиву таку.

¹ Сантьяго — столиця Чілі.

² Луїс Корвалан — Генеральний секретар Комуністичної партії Чілі.

І згадує хлопчик
Вісенто Сарм'єнте,
Як люди в Сантьяго
Вітали Альєнде¹.
— Віва президенту! —
Лунало навкруг. —
Альєнде — трудящим
Порадник і друг!..

Республіка Чілі
Міцніла й зростала...
Вісенто й Хуан
Піонерами стали.
І владу народну
Вони берегли
І їй помагали,
Як тільки могли.
Вісенто у школі
Писав на плакаті:
«ГЕТЬ З ЧІЛІ МАГНАТІВ
СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ!»
На іншій плакаті
Виводив Хуан:
«ВСІ ШАХТИ — ТРУДЯЩИМ!
ЗЕМЛЯ — ДЛЯ СЕЛЯН!..»

* * *

Був день вересневий,
Йшли діти до школи...
Їм день той гіркий
Не забути ніколи.
Почули на площі
Вісенто й Хуан:
— Убито Альєнде!
В тюрмі Корвалан!

¹ Сальвадор Альєнде — президент Республіки Чілі з 1971 до 1973 р.

І хлопчики швидко
Додому, до мами,
І сплеснула мама
Від горя руками:
— Ой, що ж воно буде?
Ой, дітки мої!

.....

А в місті Сантьяго
Точились бої.

Навколо лунало:
— Це змова! Це зрада! —
Та хунта військова¹
Забрала вже владу.

Загинув Альєнде
В нерівнім бою
За рідну чилійську
Вітчизну свою.

Хто військо послав
Проти свого народу
І став у країні
Душити свободу?
Це він, Піночет.
Ось увесь його зміст:
Запроданець, зрадник,
Диктатор-фашист.

Без суду, без слідства
Диктатор кривавий
Розстрілює, вішає,—
Чинить розправи...

¹ Військова хунта — назва об'єднання, союзу військовослужбовців (генералів), які захопили владу в Чілі в 1973 р.

О, скільки убито
Невинних людей,
І скільки лишилось
Сиріток-дітей!..

* * *

Хосе, Габрієля,
Хуан і Вісенто,—
То діти Мірейї
І Пабло Сарм'єнте.

Вночі поліцаї
Вломились в їх дім
І тату сказали:
— Збирайся! Ходім!

Щодня і щоночі
В тюрмі його били,—
Та волі Сарм'єнте
Кати не зломали:
Він друзів не видав
І мужньо все зніс,—
Бо він — непохитний,
Бо він — комуніст!

У камері темній —
І пізно, і рано —
Болить його серце,
Болять його рани...

І думка снується
Пекуча, сумна:
— А як там Мірейя
Із дітьми одна?

А мамі Мірейї
Удома без тата
Доводиться з дітьми
Щодня горювати.

Не стало в них хліба,
Не стало води...
Тож як врятувати
Сім'ю від біди?

Безлюдно і пусто
На вулицях міста.
Господарі в місті —
Солдати-фашисти.

Хазяїном шахти
Став знову магнат:
Вернувся з Америки
Містер Уат...

Щодня — стрілянина,
Арешти, облави.
Усюди з'явилися
Накази-об'яви:

«Увечері з дому
Виходить не смій
І світло гаси
У квартирі своїй!..»

* * *

У мамі Мірейї
Іще одне горе:
Мала Габрієля
Вже тиждень,
як хвора.
Погіршало дуже
Увечері їй...
До лікаря мама
Зібралась мерщій...

Вісенто спиняє:
— Ой мамо, не треба!
Кругом — патрулі...
Я боюся за тебе...

— Не бійся, синочку:
Мину я біду.
А спинять — скажу,
Що за ліками йду...

— Одна ти не підеш!
Я — разом з тобою!
Дорогу я знаю
В обхід стороною...

.

І вийшли швиденько
Вони за паркан.
Окутав їх скоро
Вечірній туман.

* * *

Мала Габрієля
За мамою плаче.
Хуан умовляє
Сестричку терпляче.
Над нею схилився
І братик Хосе:
— Не плач...
Мама ліки
Тобі принесе...

А через годину
З-за темної брами
З'явився Вісенто...
Чого ж він без мами?..

— Не прийде вже мама...
Лежить на землі...
На вулиці вбили
Її патрулі...

Обняв він сестричку,
Розказує їй плаче,
І капають сльози
На личко гаряче.

І просить дівчатко:
— Ти маму поклич...

.....

Над Андами¹ — морок,
Над Андами — ніч...

* * *

На Огненну Землю
Від берега Чілі
Пливе корабель,
Розтинаючи хвилі.
Дітей, що зазнали
І жахів, і бід,
Везуть у новий
Інтернат для сиріт.
У Чілі вже кілька
Таких інтернатів,
Де хунта готує
Майбутніх солдатів.
Нагаї і карцер,
І окрики злі
У школі-казармі
Узнають малі.

.....

¹ Анди — Андійські Кордільєри —
гори в Чілі.

Пливуть.

Найближається

Острів щомиті...

Та це ще не все —

Мати карцер і пліті!

Хай тіло в синцях

І нестерпно болить, —

Не владні над серцем

Ні карцер, ні пліть!

Вісенто Сарм'єнте!

Хіба ти у силі

Забути розквітлу

Республіку Чілі?

По вулиці йшов ти,

А скільки навстріч

Знайомих усміхнених,

Добрих облич!

Чи зможеш забути,

Вісенто Сарм'єнте,

Як люди в Сантьяго

Вітали Альєнде?

Чи стерти у згадці

Тій світлій порі,

Як в школу щасливі

Ішли школярі?

Вісенто Сарм'єнте,

Чілійський хлопчина!

Хіба не збагнув ти,

У чому причина:

Що тато в катівні,

Що мами нема,

Що ціла країна —

Неначе тюрма?..

Ми вірим, Вісенто,
Тебе, як і тата,
Ніякий диктатор
Не зможе зламати!

Хто жив у квітучий,
Замріяний час —
В тих вогник надії
У серці не згас!

Не владний ніхто
Підкорити народу,
Що знав у житті
Найсвятіше — свободу.

Нестримного часу
Не спиниться лет,—
Ухвалює вирок
Собі Піночет!..

Ще буде Вісенто
Писать на плакаті:
«ГЕТЬ З ЧІЛІ МАГНАТІВ
СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ!»

На іншому плакаті
Напише Хуан:
«ВСІ ШАХТИ — ТРУДЯЩИМ!
ЗЕМЛЯ — ДЛЯ СЕЛЯН!»

НАЩАДКИ ГАЙЯВАТИ

У містечку Діл Зелений,
У розкішному палаці,
Звідкіля так добре видно
Ліс і поле із вікна,
Прожива сім'я багата:
Містер Сток і місіс Мері
Та синочок їхній, Біллі,—
Не синок — біда одна!

Тато, мама і прислуга
Мають клопотів немало,
Бо хлопчина неслухняний
І розбещений украй:
Що б той Біллі не придумав,—
Те виконуйте негайно!
Все що Біллі забажає,—
Те відразу подавай!

Містер Сток — багач відомий:
Не один мільйон у банку!
У дворі, біля палацу —
Сад з басейном і фонтан.
В гаражі — стоять машини,
У порту — є власна яхта,
На якій помандрувати
Можна в море-океан.

А в самому будинку Стока
Все продумано як треба:
Навіть є в синочка Біллі
Кінозал домашній свій.
Там для нього демонструють
І стрічки про індіанців.
До смаку йому ті фільми:
В них іде за боєм бій.

Він чита — про індіанців,
Гра у нього — «в індіанців»...
Все про них він хоче знати
І, звичайно, не дарма:
Бо у Біллі у кімнаті
Є портрет: на нім прапрадід —
У костюмі шкіряному,
З пістолетами двома.

І про того предка Стоків
В домі всі розповідають.
Це ж бо він приніс достаток,
Збагатив усю сім'ю.
Підкоряв він індіанців,
Завойовував їх землі,
І, звичайно, Гаррі Стока
Пам'ятають в цім краю.

* * *

Якось літньою порою
В галасливім центрі міста,
Де ряди вітрин строкатих,
Зупинився лімузин.
З нього вийшли місіс Мері
Та її синочок Біллі
І удвох попрямували
В ювелірний магазин.

А як звідти повертались, —
Роздивлявся син довкола.
На одному із будинків
Враз рекламу він уздрів:
«ПОДИВІТЬСЯ ІНДІАНЦІВ!
ПОБУВАЙТЕ В ЇХ ВІГВАМАХ!» —
Він не міг очей відвести
Від отих закличних слів,

З того все і почалося:
— Мамо! Йдем до індіанців!
— Що ти, синку?—
каже мама.—
Нащо це тобі й мені?
Дикунів тих довгокосих
У кіно не раз ти бачив:
В тих вігвамах індіанці —
Некультурні і брудні...

Та і час нам повертатись...
— Ні, додому
я не хочу!—
І ще довго між собою
Сперечалися вони.
— Що ж,—
погодилася мама,—
Індіанців ти побачиш:
В резервацію поїдем,
Де живуть ті дикуні...

* * *

В сяйві райдужнім неону
В'ється, в'юниться реклама.
В'ється, в'юниться реклама,
Наче гідра вогняна:
«ПОДИВІТЬСЯ ІНДІАНЦІВ.
ІНДІАНЦІВ-ІРОКЕЗІВ!
ПОБУВАЙТЕ В ЇХ ВІГВАМАХ!»
Всіх запрошує вона.

«ПОДИВІТЬСЯ ІНДІАНЦІВ
ТА ПРИДБАЙТЕ СУВЕНІРИ!» —
Миготять слова настирні,—
Не помітить важко їх.

То нащадків Гайявати
Рекламують бізнесмени.
Звісна річ: за певну плату
Всіх запрошують до них.

Гайявата, Гайявата!
Вождь славетний індіанців,
Що боровся за свободу
Проти рабства на землі!
Гайявату знають всюди,
Знають в кожному вігвамі
Всі брати його і сестри —
І дорослі, і малі.

На привільних,
щедрих землях
Проживали індіанці
По лісах та по долинах,
Де озера і річки...
Племена їх кочували,
В лісі звіра полювали
І на полі працювали,
Як усі трудівники.

Та з'явилися неждано
Завойовники заморські,
Щоб відняти їхні землі,
Поневолити людей.
Ті загарбники нещадно
Їхні села грабували,
Катували, убивали
І дорослих, і дітей.

Ірокези і ольмéки,
Кóто, óна і дакóта,—
Скільки їх,
племен, повсюди

У країні тій було!..
О нащадки Гайявати!
Племена миролюбиві!
Скільки вас
в борні нерівній
За свободу полягло!

Завойовники іспанські,
Португальські
і французькі
Завойовники англійські
Підкоряли Світ Новий...
Індіанці не корились
І з чужинцями боролись.
Хоч нелегко їм жилося,—
Дух свободи був живий!..

А тепер на батьківщині
Ким нащадки їхні стали?
Так «розщедрилася» влада:
Їм наділ землі дала
І до клаптика отого
Їх неначе прив'язала:
Жити їм ніде не можна,
Окрім їхнього села.

Резервацією зветься
Те село... Стоїть у центрі
Між вігвамів і халупок
Прямокутний довгий дім.
В ньому міститься контора:
Вождь з агентом урядовим
Там вирішують всі справи,
Всіх приймають в домі тім.

В резервації із сонцем
Прокидатись люди звикли.
Поспішають ірокези,

Щоб хоч долар заробить.
І найнятися готові
На абияку роботу:
Обслуговувать приїжджих,
Підмітати, посуд мить.

Он дідусь іде з мітлою,—
Звуть його

Кривенький Олень.

Він ізранку чистить урни,
Потім — спалює сміття.
А його сини два старших —
В передмісті на вокзалах:
— Вам доставити валізку?
— Вам почистити взуття?..

Скільки фабрик і заводів
На землі американській!
Та постійної роботи
Індіанцю не дадуть.
А тепер ще важче стало,
Бо зростає безробіття,—
То й роботи тимчасові
Їх не надто часто ждуть.

В резервації на показ
Старовинні є вігвами.
Їх показує туристам
Молодий, кремезний гід.
А при вході, на воротах,
Перехожих зве реклама:
«ПОДИВІТЬСЯ ІНДІАНЦІВ,—
ЛИШ ПО ДОЛАРУ ЗА ВХІД».

Офіційно індіанці
Імена звичайні мають —
Чи англійські, чи французькі:

Розмальоване обличчя
І спідничка із пір'їн...
Цілий день Червона Хмарка
Там стрілятиме із лука:
Точно в ціль влучить зуміє
На чималу відстань він!

Це його сьогодні черга
Обслуговувать туристів:
Тож від ранку і допізна
Розважати треба їх.
Тато й мама сувеніри
Для туристів приготують,
А сестричка —
Горда Пума —
Танцюватиме для них...

Ось уже Червона Хмарка
Завертає до вігвама.
А тим часом біля входу
Почалася метушня:
То відвідувачі входять...
Хлопчик маму окликає:
— Індіанець! Індіанець!
Ти поглянь, яке вбрання!

...На стіні — ведмежі ікла,
Роги велетня-бізона...
Звично снідає сімейство,
А для Біллі — дивина:
— ...Наварили кукурудзи!..
...І стола у них немає!..
...Сіль беруть вони руками!..
...Миска в них на всіх одна!..

Не доїв цукерку Біллі,—
У вігвам її він кинув,
Прямо дівчинці під ноги:

* * *

А тим часом в Діл Зелений
До розкішного палацу
Підкотив і зупинився
Біля входу лімузин.
І, улесливо всміхнувшись,
Відчинив служник дверцята...
Та чому такі похмурі
Повернулись мати й син?..

Містер Сток відчув недобре:
— Що з тобою, моя мила?
Розкажи все по-порядку, —
Розхвильована чого?

.....

І уже через годину
Містер Сток дзвонив до суду.
Довго хтось по телефоні
Заспокоював його.

* * *

На широкому майдані
Вже зібрались ірокези.
Резервація шуміла,
Резервація гула:
— Багачі нас ображають!
— За людей нас не вважають!
— Брат за мене заступився... —
Додала сестра мала.
Ой сестричко, Горда Пума!
Недарма татусь і братик
Повернулись із міста
Невеселі, мовчазні:

— Ні,— сказала мама тату,—
Нащо нам така морока?
Він же кинеться на Біллі,
Як розлючене щеня!..
— А чому б його й не взяти?
Хай побавиться синочок...
Ми приборкати зумієм
Непокірне хлопчєня!..
.....

Трохи ще поговорили
Містер Сток і місіс Мері
І дійшли нарешті згоди..
.....

В той же вечір, в той же час
У Хороброго Ведмедя
Йшла з дружиною розмова:
— Хто нам, жінко, допоможе?
Хто заступиться за нас?..

Розмовляли мама з татом,—
А синок, Червона Хмарка,
Біля купи кукурудзи
У дворі сидів один
І гірку він думав думу:
«Скільки горя через мене
Мамі, татові, сестричці...
Мабуть, я — поганий син...»

І незчувся, як до нього
Хтось легенько доторкнувся...
То дідусь, Кривенький Олень,
Непомітно підійшов,
І, неначе із дорослим,
Став з малим він говорити:
У житті ніхто із хлопцем
Ще не вів таких розмов.

— Значить, штраф
на вас наклали?
Кепські справи, що й казати...
Скрізь біда на нас чекає,
Небезпека — що не крок!..
Стоки... Стоки... Я їх знаю:
Бо колись, Червона Хмарко,
Дуже скривдив наше плем'я
Їх прапрадід — Гаррі Сток.

Це давно було... Нам уряд
Відписав одну місцину:
З часом дуже полюбили
Ми отой Зелений Діл.
І жило там наше плем'я...
Та з'явився із загоном
Гаррі Сток...
Ну, що тут вдіш,
Як рушниці проти стріл...

— Як? І вас не захистили?—
Запитав Червона Хмарка.—
Адже був указ про землю?—
А старий:— Одного з нас,
Як дізналися пізніше,
Гаррі Сток зміг підкупити:
Він віддав тоді, напевно,
Гаррі Стоку той указ...

Згодом всіх нас поселили
В резервацію... Та годі!
Про гірке не думай, хлопче...
Люблять вашу тут сім'ю!
Щось придумаємо, може.
Йди собі відпочивати.
Я накличу сни безжурні
На голівоньку твою...

Як же сумно хлопцю стало:
Спохмурнів для нього сад...

Після зустрічі до ранку
Він очей не міг зімкнути.
Пригадались: мама, тато,
Рідне плем'я, рідний люд...
Та минали дні за днями,
А нічого не мінялось:
Ті ж гіркі забави Біллі,
Нелегкий щоденний труд.

Та одного разу Біллі
Каже:—

Щось мені набридло
Полювать на індіанців,—
Гру хотів би я змінить...
А ходім, Червона Хмарко:
Є у тата в кабінеті
Шкура бурого ведмедя,—
Вдягнеш —
будеш, як ведмідь!

Тато довго не приїде:
Він поїхав до Нью-Йорка.
Там якісь у нього справи...
Ключ візьму — і в кабінет.
Нас ніхто і не помітить!
Тільки треба обережно,—
Бо у батьковій кімнаті,
Наче дзеркало, паркет...

Син Хороброго Ведмедя —
В шкурі бурого ведмедя.
І гукає Сток молодший:
— До барлогу лізь,
під стіл!

І поліз Червона Хмарка,
А його за ногу Біллі
Став з-під столу витягати:
— Жаль, немає лука й стріл!

Ну, вилазь же із барлогу!—
Тільки вилізти не просто:
У важкій ведмежій шкурі...
Що це сталося за мить?
Остовпів одразу Біллі:
Відчинилися дверцята
І шухлядка біля столу
Перевернута лежить.

Всі папери — на підлозі.
— Що робити?—

каже Біллі.—

Та за це у гніві батько
Тут і стіни рознесе!
А Червона Хмарка мовив:
— Стіл поставимо на місце,
А папери всі гарненько
Поскладаєм... От і все!

Стіл поставлено, як треба,—
Почалась у них робота:
Засува шухлядки Біллі,
А Червона Хмарка сів
І папери розбирає...
Ось натрапив серед інших
На папір якийсь прадавній...
Та з яких же він часів?

Він підняв його з підлоги,
По складах почав читати:
«Ой, та це ж указ
про землю!»...

Не потрапить вже у стіл
Папірець той, на якому
Більше, як століття тому
Написали:

*«Ірокезам
Відійшов Зелений Діл»...*

* * *

Що це сталось з індіанцем?
Невпізнанно він змінився:
То за цілий день, бувало,
Не промовить і слівця,—
Лиш виконує накази...
А тепер — такий веселий,
Різні вигадки для Біллі
Пропонує без кінця.

Містер Сток сказав
дружині:
— Я гадав, що ірокеза
Перевиховать не можна...
Та життя бере своє!
Глянь: дикун тепер
тихенький,
Не такий суворий погляд,

Сам забави пропонує:
Зовсім іншим він стає.
.....

Не змінився індіанець,
Просто щось, мабуть,
задумав...
Все, що Біллі не попросить,
Він йому робити рад.

— То давай же десь поставим! —
Нетерплячий Біллі каже.
Індіанець: — Ще не час!
Почекаємо до завтра...
А поки що нам з тобою,
Може, в схованки пограти? —
І зрадів молодший Сток:
— Тільки я ховаюсь першим!
— Згода! — мовив індіанець
І зажмурився... А Біллі
Заховався у ярк.

Вже в ярку довгенько Біллі,
І з приємністю він дума:
«От сховався, так сховався!
Він шукає, а ніде
У садку мене немає...»
А в той час Червона Хмарка
Проминув уже ворота
І все далі й далі йде.

«От як добре я сховався! —
У ярку міркує Біллі. —
Я вже тут годину, мабуть...»
Раптом чує: — Ось де він!
Де, кажи, подівся Біллі? —
Це служник підбіг до нього
І вчепився що є сили
За юпчину із пір'їн.

І лозиною цупкою
Шмагонув і раз, і вдруге...
Раптом: — Що це?
Я ж бо — Біллі! —
Стоків рюмсає синок...

Довго буде пам'ятати,
Довго ще не зможе сісти

У найм'якше навіть крісло
Той пустун — молодший Сток!

А тим часом, а тим часом
Від зупинки Діл Зелений
Вже автобус від'їжджає,
По шосе бере розгін.
І сидить у ньому хлопчик:
У штанцях, в сорочці білій,—
Той, хто був іще недавно
У ющині із пір'їн.

* * *

— Повернувся Червона Хмарка —
Син Хороброго Ведмедя!—
Від вігвама до вігвама
Рознеслася чутка вмиль.
На знайомому майдані
Вже зібрались ірокези:
Он уже і вождь у центрі
Поруч з хлопчиком стоїть.

— Розкажи, Червона Хмарко,
Чом так швидко повернувся?
Служником у Стоків бути
Не скінчився в тебе строк...
— Я приніс,— хлопчина каже,—
Папірець про Діл Зелений...
Зберігав його у себе
Мій хазяїн — містер Сток...

— Діл Зелений! Діл Зелений!—
Прокотилося луною.—
Діл Зелений! Діл Зелений!—
Полетіло по рядах.—
Діл Зелений — наш по праву!

В БОСТОНСЬКОМУ ГАРЛЕМІ¹

В Бостонському гарлемі
В будиночку старім
Живе подружжя негрів:
Анжела й Джоні Грім.

У них є донька — Арна.
Хоч їй дванадцять літ,
У барі посуд миє
Вона на Третій-стріт.

Бо тато — безробітний,
Бо злигодні кругом,
Бо треба, щоб до школи
Ходив маленький Том...

Багато років Джоні
Роботу мав просту:
Контейнери до трюмів
Вантажив у порту.
Пливли вони морями
У всі кінці землі...
Тепер мовчать причали,
На рейдах кораблі...

Сьогодні тато Джоні
Ходив у місто знов,
І знов на біржі праці
Роботи не знайшов.

І думка: «Що робити?» —
Його не покида...
Вернувся він додому,
А там — іще біда:

¹ Гарлем — негритянський район у Нью-Йорку. Тут — взагалі негритянський район.

Гнила підпора впала,—
І рухнула стіна...
В дворі стоїть Анжела,
В гірких сльозах вона.

Зібралися сусіди...
Втішає маму Том:
— Не плач, якось хатину
Полагодим гуртом...

Я з Патриком учора
Гуляв на пустирі:
Там звалище заліза
І ящики старі...

А мама:— Де нам спати?
Про це подумать слід...—
І втрутився в розмову
Поль Стівен, їх сусід:

— У мене, хоч і тісно,—
Та місце вам знайду:
Несіть одержу й речі
Поправимо біду.

* * *

На вулицю з гарлему,
З вузького двора
З портфелями до школи
Рушає дітвора.

До Першої зупинки
Ідуть вони гуртом.
До Першої зупинки
Слішнить і хлопчик Том.

В автобусі шкільному
Щоранку він стріча
Веселу Каролінку,
Білявеньке дівча.

Він їй уже півроку
За партою сусід...

.....
Том знає, що подружці
Сьогодні десять літ.
Її він привітає,
Дарунок вручить їй:
Букетика і книгу
В обгортці голубій.

Том став їй добрим другом, —
Завжди вони разóm,
І скривдить Каролінку
Не дасть нікому Том.

У батька Каролінки —
Двоповерховий дім.
Та Том іще ні разу
Не був у домі тім, —

Там скрізь будинки білих.
А білі... Є між них
Такі, що гонять негрів
І ображають їх.

Та біла Каролінка,
Звичайно, не така...

.....
«Ой, треба поспішати,
Бо вже вона чека...»

Добіг він до зупинки,
Гукнув, як і завжди:

— Хеллоу, Каролінко!
Є місце: йди сюди!

Вона сідає поруч,—
Дає він квіточки...
— Спасибі за дарунок!
Ой, не забув-таки...

* * *

Що сталося із Томом?
У нього сум в очах.
Мовчить він і, здається,
Її не поміча.

Перерва почалася,
Пішли вони рядком:
— Стіна в нас повалилась,—
Тихенько мовив Том.—

У Стівенів живу я...
— Вигадуєш завжди!
— Ти що? Мені не віриш?
До Ірми підійди:

Вона підтвердить може,
Чи правду мовив я,—
Сьогодні ночувала
В них наша вся сім'я.

— Що ж будете робити?—
І хлопчик відповів:
— Та якось поладнаєм:
Ще ж стільки літніх днів...

Зітхнула Каролінка
І мовила за мить:
— А я поїду літом
До моря відпочить...

І раптом незнайомих
Людей помітив Том:
В директорську приймальню
Пішли вони гуртом.

І скоро з кабінету
Різкий почувся крик:
— Дітей ми забираєм!
— Та не скінчився ж рік!

— Дарма, що не скінчився!
В нас інша школа є:
Там вчаться тільки білі,
Бо кожному — своє!..

А діти в коридорі
Тулились до стіни...
— Що трапилось? Що сталось?
Чого кричать вони?

— Мабуть, то в кабінеті
Мій тато закричав:
Віддати в іншу школу
Мене він обіцяв...

Донісся шум із двору:
Прийшли, бач, не одні,—
Під вікнами горлали
Расисти навісні.

Горлали так, що в школі
Бряжчали всі шибки...
По закутках розбіглись
Дівчатка й хлопчаки.

* * *

Недовго до канікул
Чекати дітворі...

До Першої зупинки
Йдуть негри-школярі.

Та тільки на зупинці
Вже Тома не стріча
Знайома Каролінка,
Білявеньке дівча.

Її тепер автобус
Везе у інший бік,—
Кінчає в іншій школі
Вона навчальний рік...

.

— Ну, от,— промовив Джоні,—
Стоїть нова стіна!
Та кривля протікає:
З гнилих дощок вона...

Але нічого, синку:
Ще сила є в руках,—
До вересня з тобою
Полагодимо дах...

У вересні чекає
Подвійне свято нас,
Бо після новосілля
Ти підеш в старший клас...

* * *

Зібралися на мітинг
Дорослі і малі:
Ведуть розмову негри
Про всі свої жалі.

І Том прибіг на площу,
А з ним — його дружки.

Що ж бачать там чорненькі,
Цікаві хлопчаки?

Із ящиків — трибуна,
На неї в повний зріст
Піднявся дядя Стівен,
Друг Джоні — комуніст.

Він каже:— Наша єдність —
То сила бойова!—
Не може не схвалити
Громада ці слова...

Скінчив промову Стівен.
Том бачить, як за ним
Прямує до трибуни
І тато — Джоні Грім.

Він руку піднімає:
— Що діється у нас?
Чом з білими не можна
Заходить негру в клас?..

Та хтось перебиває
Його на слові тим:
— Іще ти пошкодуєш!
Поплатишся ти, Грім!

Та то ж прийшли расисти!
Їх в школі бачив Том...
Один із них на тата
Грозився кулаком.

* * *

У Стівенів низенька
Хатина із дощок.
У закутку стареньке
Є ліжко для діток.

Он видно руки Ірми :
З-під сірого рядна,—
В одному класі з Томом
Навчається вона...

Том поряд примостився...
Та як заснуть йому,
Коли його тривожать
Запитання: «Чому?»

«Чому нема роботи
У тата-бідняка?
Чому сестра не вчиться,
Нема свого кутка?..»

Том дивиться у темінь,
Зітхає в тишині...
І враз незвичне світло
З'явилося на стіні.

На лікті він підвівся,
Поглянув у вікно:
«Десь полум'я палає!»
Ой, що це? Що воно?»

Проснулись всі в кімнаті,
Заплакало дитя...
— Не бійтесь,— каже Стівен,—
То знищують сміття...

А тато вже знадвору:
— Та то ж горить наш дім!—
І вже хапає відра.—
Скоріш туди ходім!

Побачивши пожежу,
Згадав одразу Том,
Коли расист на тата
Грозився кулаком.

Згадав слова, почуті
На мітингові тім:
«Іще ти пошкодуєш!
Поплатишся ти, Грім!..»

.....

Всі зникли за дверима,
Помчав і Том туди;—
І вже за мить у нього
В руках відро води.

— Вернись! Куди ти, Томе?—
В очах у мами — жах:
У ту страшну хвилину
Упав на нього дах...

* * *

В Бостонському гарлемі —
Процесія сумна.
В Бостонському гарлемі —
Іще одна труна.

«Немас більше Тома...

Куди його несуть?..»

А Том — все далі далі:

Йому остання путь...

І за труною Тома

Іде в жалобі люд...

Та дівчинка білява

Взялася звідки тут?

Чому оце на розі

Вона спинила крок?..

.....

Їй згадується школа,
І скверик, і садок,—
Де весело злітали
На гойдалці вони,

Де різні квіти разом
Садити щовесни...
 Все спогади приходять...
 І дівчинка бігом
 Процесію нагнала:
 «Прощай, хороший Том!
Ту книгу збережу я,
Що ти приніс мені...»
І дві сумні жоржини
Лишились на трупі...
.....

 Що дім згорів у Гріма,
 Що Тома вже нема,—
 Вона узнала вчора:
 І от прийшла сама.
Звичайно, стануть дома
Всі лаяти гуртом,
Та був їй справжнім другом
Сусід по парті, Том...
 Іти хотіла далі,—
 Та хтось гукнув: — Зажди!
 Додуматися треба!
 Чого прийшла сюди?
Це тато Каролінку
Тримає за рукав:
— От капосне дівчисько!
Я ледве розшукав!
 І тато Каролінку
 Додому поведе...
 Не стріне вона Тома
 Ніколи і ніде.
Хто винен в смерті Тома,
Вона колись узна...
Все далі від гарлему
Із батьком йде вона.

СЛАВКІВ ГІСТЬ

АЖ ЗА ОКЕАНОМ
МІСТО САН-ФРАНЦІСКО

У Донецьку осінь
Сонячна і ніжна.
У Донецьку осінь
Несказанно пишна.

Дітвори у парку —
Мов грибів довкола.
День шкільний позаду,
Що ж — до завтра, школо!

Звичний шлях додому,
І неспішні кроки.
Можна погуляти,
Потім — за уроки...

Зайдемо до парку,
Під розлогі віти,
І одного хлопця
Тут ми запримітим.

Хтось гука до нього:
— Гей, Славку, скоріше!—
А Славко не чує:
Він сидить і пише.

То до чого ж в хлопця
Стільки інтересу?
Вивів на конверті
Він чиюсь адресу...

А листу летіти
В край, що ой не близько:
Аж за океаном
Місто Сан-Франціско...

Слово «Сан-Франціско»
Звик Славко писати...
То якого ж там він
Має адресата?

Всім Славко охоче
Розказати може:
Бобом звать хлопчину,
На Славка він схожий...

Боб із Сан-Франціско...
І яким же чином
Став оце Славкові
Другом той хлопчина?

ЩО Ж, ТАКЕ ЗДАЄТЬСЯ
СПЕРШУ СПРАВДІ ДИВНИМ

Як це почалося?
Та колись неждано
Лист прийшов до батька
Із-за океану.

Батько, прочитавши,
Мовив:— Незбагненно!
Є у Сан-Франціско
Родичі у мене...

Що ж, таке здається
Спершу справді дивним...
Тільки лист розплутав
Весь клубок родинний...

Звісна річ, у цьому
Дивного нічого,
Якщо мають люди
Прадіда одного...

І ТАКЕ НАДУМАВ
СТАРШИЙ ПАРУБІЙКО

...Сім десятків років
Вже пройшло відтоді.
Та живе про час той
Пам'ять у народі...

Ой, було нелегко
Людам за царату...
Тільки й нарікали
Всі на долю кляту.

Жив бідак на світі,
Мав синочків двійко...
І таке надумав
Старший парубійко:

Щоб землі свій клаптик
Меншому лишити,
Візьме та й подасться
В край далекий жити.

Мо' всміхнеться доля
Там, за океаном?
Певен був, що тут їм
Буде всім погано...

Так уже судилось
Бобовому діду —
Зник і після себе
Не залишив сліду...

Я НА УКРАЇНУ
В ДУМАХ ЛИНУ ЧАСОМ

Став тоді уголос
Батько лист читати:

«Добрий день! Будь ласка,
Не дивуйся, брате...

Хай для всіх я Томас,
Батько звав Тарасом...
Я на Україну
В думках лину часом.

Бо ж про край той батько
Згадував до смерті,
І в душі у мене
Згадки ті не стерті...

Я прийняв у спадок
Його тугу-втрату.
Розказать про неї
Я хотів би брату...

Я про Україну
Знаю небагато...
Ось тому і рідних
Вирішив шукати.

Я — у Сан-Франціско,
Ти — на Україні...
Та усе ж брати ми
В другому коліні.

То нехай же буде
Злагода між нами...
Озовися, брате,
Щирими словами!

Коли є у тебе,
Як і в мене діти,
Чом би нашим дітям,
Брате, не дружити?»

ЗНОВУ ЛИСТ СЬОГОДНІ
НАДІЙШОВ СЛАВКОВІ

Лист читать від Боба —
Радісні хвилини:
Боб писати вміє
Про свої новини.

Як він регбі любить!
Сам він добре грає,
За свою команду
Дуже вболіває.

Та іще у Боба
Вигадка чудова
Грать в листах у шахи,
Тобто грать письмово.

...Знову лист сьогодні
Надійшов Славкові.
Та в листі відсутні
Вигадки дружкові.

Ні, про регбі, шахи
В тім листі ні слова:
У листі від Боба
Йде про інше мова...

ВІД ЛИСТА ОЦЬОГО,
МАМО, СУМНО СТАЛО

І питає мама:
— Синку, чом сумний ти?
Щоб за день ні разу
Поголять не вийти!

Та іще ж такого
Зроду не бувало...

— Від листа оцього,
Мамо, сумно стало.

— Що, це лист від Боба?

— Так...

— Тоді ясніше
Розкажи, бо Томас
Нам давно не пише.

Мабуть, кепські справи...

Розкажи, будь ласка.

— Це для мене, мамо,
Як жахлива казка...

Увімкнули світло,
Бо уже смеркалось.
І Славко повідав,
Що із Бобом сталось.

ПАМ'ЯТАЙ: ТОБІ ЦЕ
ПРОСТО НЕ МИНЕТЬСЯ

Дня отого Бобу
Не забудь ніколи:
Запросили Боба
Грать за збірну школи.

Регбі... Для одних це —
В першу чергу сила...
Але Боб гадає —
Треба грати вміло.

Матч сьогодні буде
Не на їхнім полі.
Матч сьогодні буде
У сусідній школі.

З їхньою та школа
Ой не любить знаться,—
В тій приватній школі
Найбагатші вчаться...

Був свисток? Чи, може,
Бобові здалося?
М'яч летить до нього:
Значить, почалося!..

Здоровань-суперник
Закричав:— Куди ти?—
І йому вдалося
Боба зупинити...

Ще й на вухо мовив,
Як тримав за плечі:
— Чи на полі місце
Отакій малечі?

Звісно, це нелегко —
Проковтнуть образу.
Та від неї сили
Додалось одразу.

«Не зважай!»— таку він
Дав собі пораду.
М'яч прийняв, рвонувся —
І усі позаду!

І уже команда
З першими очками...
А по грі суперник
Підійшов, той самий...

І недобре якось
Глянув Бобу в вічі:
— Що ж, вітаю: в матчі
Ти відзначивсь тричі...

Ну а потім сплюнув
І промовив з серця:
— Пам'ятай: тобі це
Просто не минеться!..

БІЛЬШЕ НЕ ЗАХОЧЕШ,
БІЛЬШЕ НЕ ПОГРАЄШ

Радість завжди може
Заглушити втому...
Боб спішить додому,
Боб летить додому!

Похвалитись мамі,
Похвалитись тату,
Похвалитись сестрам,
Похвалитись брату!

Видно, справді має
Хлопець добру владчу:
Недарма сьогодні
Став героєм матчу!

Завернув на тиху
Вулицю знайому,
Кроків сто лишилось,—
Вже він біля дому.

Тільки із-за рогу
Щось майнуло тінню...
І — удар нежданий
В сонячне сплетіння...

— Мамо!— простогнав він,—
Близько ж так до мами,—
Та лежить на бруці,
Б'ють його ногами.

Ув очах темніє,
Боб свідомість губить...
І останнє чує:
«Вигравати любить!»

І нові удари:
— Ось тепер і маєш:
Більше не захочеш,
Більше не пограєш!

ЯК У ЦЬОМУ МІСТІ
ВИННИХ ВІДШУКАТИ?

Що ж робити батьку?
Доленько, гірка ти!
Як у цьому місті
Винних відшукати?

Звісно, поліцейська
Поруч є дільниця,—
Та вона існує,
Мабуть, для годиться.

Батька там інспектор
Вислухав уважно,
Потім посміхнувся
І сказав протяжно:

— Складностей не бачу,
Все тут зрозуміло.
Думаю, що скоро
Ми владнаєм діло.

Томас, батько Боба,
Вдруге був у нього.
Тільки не почув там
Втішного нічого.

Посопів інспектор
І сказав поволі:
— Був я особисто
У приватній школі.

— Ну?— схопився Томас.
— Майте ж ви терпіння!
Встановили: марні
Ваші підозріння!

Хоч передбачати
Можете ви різне,
Та в усіх в тій школі
Алібі¹ залізне.

Зразу батько й вийшов,—
Що ж тут говорити?
То ж — багатих діти,
Значить, шито-крито...

Ну, а дома звістка
Жде гірка на нього:
У синочка Боба
Віднялися ноги...

ВСІ В СЛАВКА ЗІБРАЛИСЬ НА СІМЕЙНУ РАДУ

А людей немало
Вдачі отакої:
Прикипають серцем
До біди чужої.

Та біда над серцем
Забирає владу...

¹ Алібі — доказ невинності особи в злочині, оскільки вона в момент вчинення його перебувала в іншому місці.

Всі в Славка зібрались
На сімейну раду.

І такі серйозні
Нині мама з татом.
І такі серйозні
Нині сестри з братом.

Їх Славко такими
Дуже рідко бачить.
Першим тато мовив:
— Вирішив я, значить.

Думаю, що треба...—
Й подививсь на маму.
Ну, а мама:— Треба
Слати телеграму!

Я вже уточнила
Міжнародні норми.
Отже, згідно з ними
Виклик ми оформим...

Може запросити
Родичів людина
Через товариство
Наше «Україна».

Та ні в яким разі
Згадувать не треба,
Що на лікування
Ми звемо до себе...

ЖДЕ МЕНЕ В ДОНЕЦЬКУ
ВСЯ СІМ'Я СЛАВКОВА

Томас, батько Боба,
Все стоїть, завмерши,

Наче телеграму
Бачить він уперше.

А дружина з кухні:
— Хто там?— Він ні з місця.
Тут поштар до нього:
— Прошу розпишіться.

Бачить Боб, як тато
Входить у кімнату —
Й до вікна... А мама
Знову з кухні тату:

— Що там? Чи німий ти?—
І заходить мама.
Ну, а батько:— Звідти,
Звідти телеграма...

— Дай мені поглянуть.—
Тата Боб прохає.
Тато телеграму
Бобу простягає.

Боб її читає
Знову, знову й знову:
— Жде мене в Донецьку
Вся сім'я Славкова!

Пишуть, що для мене
Зроблять все, що треба.
Витрати дорожні
Теж беруть на себе.

ОТ УЖЕ ПОСАДКУ
ЗАРАЗ ОГОЛОСЯТЬ

От уже посадку
Зараз оголосять

І піднятись трапом
У літак запросять.

Тільки у хороше
Томас вірить хоче...
Дивиться він пильно
У синівські очі:

— Зараз ти синочку,
Пустишся в мандрівку.
Хай через нещастя
Їдаєш домівку,

Та в однім тобі я
Щиро заздрю, сину:
Скоро ти побачиш
Прадіда країну...

Тих пісень почувеш,
Що від нього знаєм.
Ти гуляти будеш
Українським гаєм...

Тож землі вкраїнській
Уклонися низько
Ти від нас, далеких,
Що у Сан-Франціско.

В наших душах — предків
Думи непоснули...
Довгий вік тобі там
Хай кують зозулі!

ЦЕЙ ЛІТАК В ДОНЕЦЬКУ
СЯДЕ НА СВІТАННІ

Ніч. Гудуть мотори.
Переліт останній...

Цей літак в Донецьку
Сяде на світанні.

Бобу хвилювання
Все бентежить груди:
Незнайоме місто,
Незнайомі люди.

Зустрічі чекати
Завжди трохи страшно.
Боб Славкове фото
Розгляда уважно.

Скоро вже посадка...
Як же, як там буде?
Незнайоме місто,
Незнайомі люди...

А В ОЧАХ У БОБА:
«ШВИДШЕ Б ДО ЛІКАРНІ...»

Вже до центру міста
Від аеродрому
Поспіша машина
По шляху прямому.

Тато обернувся,
Хоч кермо тримає:
— Чом це мовчазні ви?—
В хлопчиків питає.

Справді, в них не дуже
Клеїться розмова.
І один і другий
Не знаходять слова.

— Попрацюй за гіда,—
Тато сину каже,—

Розкажи-но гостю
Ти про місто наше.

Це, звичайно добре
Розказать про місто.
Он Донецьк ранковий,
Сонячний і чистий.

І куди не глянеш —
Збудження повсюди:
На заводи й шахти
Поспішають люди.

Ти, Славку, говориш
Про заводи й шахти.
Тільки що читаєш
В Бобових очах ти?

Ти, Славку, говориш
Про бульвари гарні.
А в очах у Боба:
«Швидше б до лікарні...»

Ти говориш Бобу,
Що чекає мама...
Тільки ж не для того
Слалась телеграма,

Щоб поїсти торта,
Щоб попиту чаю...
Очі... Очі Боба —
Скільки в них одчаю!

Будь-які розмови
Зараз просто марні.
.....

І Славко до тата:
— Ідем до лікарні!

ЧАРІВНИК ТОЙ ДОБРИЙ
В БІЛОМУ ХАЛАТІ

Боб розплющив очі:
Сонячно в кімнаті.
Чарівник той добрий
В білому халаті

Нахилився до нього
Й лагідно шепоче:
— От уже й минулось.
Все нормально, хлопче!

Вилежиш, зміцнієш —
І позаду лихо.—
Чарівник той добрий
Вийшов. Стало тихо...

І про дім далекий
Спогад в серці коле...
Боб зіперсь на лікті,
Подививсь довкола.

На вікно звисають
Клена пишні віти.
А на тумбі поряд
Хтось поставив квіти.

І роса на квітах
У рожевім блиску...
Раптом під букетом
Вгледів Боб записку:

«Не хвилюйся, Бобе!
Все іде як треба.
Я після уроків
Забіжу до тебе».

ВИПИСКА СЬОГОДНІ —
БОБ УЖЕ ЗДОРОВИЙ

Виписка сьогодні —
Боб уже здоровий.
І в Славка удома
Торт стоїть святковий.

І на кухні зранку
Порається мати.
Інші вийшли разом
Боба зустрічати.

Вже заходять гості.
Звісно, є причина:
Кожному цікаво, —
Здалеку ж хлопчина.

Всі нарешті в зборі.
Входить Боб в кімнату.
Та невже причетний
Він до цього свята?

У кімнаті — тиша.
Шосту б'є годинник...
— Ну, сідай у центрі:
Ти ж бо — іменинник!

Промовляє хлопець
Радісно до друга:
— Іменинник, кажеш?
Народився вдруге!

Боб не зна, чи справді,
Чи лише здається,
Що усе тут просто,
Що усе — від серця.

ПІЗНО ЗАКІНЧИЛИСЬ
У СЛАВКА ГОСТИНИ

Спершу запитали
Боба про здоров'я.
Він сказав, щасливий:
— Так, здоровий знов я!

Ну, а потім інше
Почали питати.
Перш усього, звісно,
Де працює тато.

— Тато? — Боб знітився.
Пояснити як же? —
Фах був інший в нього.
Все тепер інакше:

В ящики складає
Він консерви рибні.
Каже хтось: — Роботи
І такі потрібні...

— Вже немолодому
Навіть це непросто...
А було у Фриско
Будівництво мосту.

Отоді ще батько
Мав багато сили.
Тільки ж будівництво
Скоро закінчили.

А як у Чікаго
Ми жили раніше,
Там було у батька
Діло цікавіше:

На сталеплавильнім
Працював заводі...
— Фах цей,— хтось промовив,—
В нас також у моді.

— Та звільнили потім,—
Сум в очах у Боба,—
Зберігає досі
Сталевара робу...

А сусід, Скибенко:
— Був я сталеваром.
Так, для цього треба
Мать характер з жаром...

Боб потупив погляд.
А Славко: — Чого ти?
— «Був»? Його, напевно,
Вигнали з роботи?

— Дивно, що дійшов ти
Висновку такого:
П'ятдесят минуло —
Пенсія у нього!

— Пенсія? — І Бобу
Знову стало дивно.—
Не збагну нічого:
Молода ж людина!

І пливли хвилини,
І пливли години...
Пізно закінчились
У Славка гостини.

Не одне було ще
В Боба здивування.
Він у ліжку думав,
Думав аж до рання...

ВСЕ ПОЧУТЕ ВЧОРА,
МОЖЕ, НЕБИЛИЦІ?

Всі у домі встали.
Ну, а Боб же, звісно,
Як заснув нескоро,
То й прокинувся пізно.

І думки вчорашні
Все йому вертались.
Тільки щось у серце
Сумніви закрались.

А Славко до нього
Капцями зачовгав:
— От устав нарешті!
Жду тебе я довго!

Чом так непривітно
Боб насупив брови?
— Не збагну, Славку, я...
Не збагну я: хто ви?

І мені від того
Щось тепер не спиться:
Все почуте вчора,
Може, небилиці?

— Зрозумів: не віриш.
Що ж тут говорити?
Вийди сам у місто:
Всюди вхід відкрито!

ЗНОВ, ПО ВСЬОМУ ВИДНО,
ЗЛАГОДА МІЖ НИМИ

Йде Славко до парку
Відпочити трошки.

А в кінці алеї —
Оголошень дошки

І знайому постать
Там Славко помітив:
— Бобе, зачекай-но! —
Знов зустрілись діти.

— Що? Вивчаєш, Бобе,
Дошку оголошень?
— Справді, —
Боб промовив, —
Скільки тут запрошень!

Скільки тут запрошень:
Вчитись, працювати!
— Ще не всюди, мабуть,
Встиг ти побувати.

То ходімо, Бобе.
— Що ж, Славку, ходімо! —
Знов, по всьому видно,
Злагода між ними.

БУДУ ВСЕ ЖИТТЯ ВАМ
ДУЖЕ-ДУЖЕ ВДЯЧНИЙ

Повернулись хлопці,
В них питає тато:
— Де, цікаво, можна
До цих пір гуляти?

Чом ви повернулись
Майже серед ночі?

.
Як же пояснити?
І Славко ув очі

Бобу подивився...
Що він бачить? Схоже,
Боб усе й без нього
Пояснити може.

— «Це неправда», — так я
Думав після ночі
І схотів побачить
Все на власні очі.

І довіра знову
Повернулась в серце:
Що почув учора,
Правда, правда все це!

Ви мені пробачте
Вчинок необачний.
Буду все життя вам
Дуже-дуже вдячний.

НАЯВУ ВІН ДУМА?
ЧИ ЙОМУ ЩЕ СНИТЬСЯ?

Ой, не спиться Бобу!
Це і ясно: він же
Вже не той, що вчора, —
Інший. Зовсім інший!

Наяву він дума?
Чи йому ще сниться?
...Вечір. Стіл святковий,
І щасливі лица...

Як переживав він!
Як він краявсь досі!
А за лікування
Не платити зовсім...

«Зовсім». Дивне слово!
Як це зрозуміти?
Чарівник той добрий,
І на тумбі квіти...

Тут свої палаци
Мають навіть діти.
І за це не треба
Їх батькам платити!

Є у цьому місті
Різні інститути, —
В них порядки дивні:
Важко їх збагнути.

Справді, диво дивне
В їхньому Союзі:
Ще й студентам платять —
Тільки вчіться, друзі!

Так багато вчора
Із розмов він виніс...
Той он, Гнат Осадчий,
В дитбудинку виріс.

Нині на заводі
Він уже директор...
Брат Славків — повсюди
Знаний архітектор...

А Славкові сестри?
В них щасливі долі:
Та он — в інституті,
Та — в вечірній школі.

Клопотів ніяких
З біржею не знають:
Всі такі спокійні,
Всі роботу мають.

НЕ КРАЇНУ ІНШУ —
ІНШИЙ СВІТ ПОБАЧИВ

Боб у літакові.
Ніч. Гудуть мотори.
Скоро буде дома.
Скоро, скоро скоро...

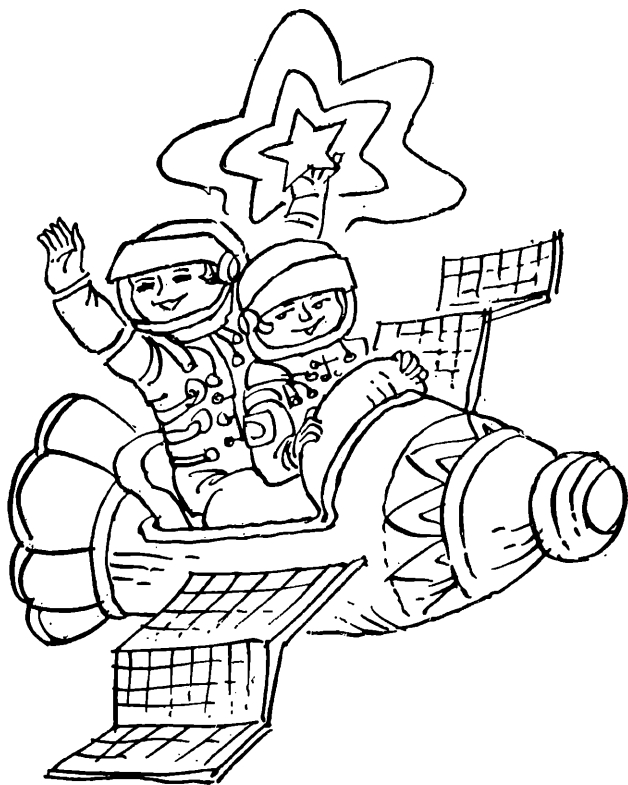
Спогад знов навідавсь,
І здалось, неначе
Не країну іншу —
Інший світ побачив!

Вільний світ, велику
Ленінську державу,
Де трудитись, вчитись
Кожен має право.

Де живуть у дружбі
Й щасті всі народи,
Де сіяє сонце
Миру і свободи...

Що ж, коли приїде
Він на батьківщину,
То розкаже правду
Всім про цю країну!

Мандрівки
МОЇХ
друзів
♦
П'ЄСИ

КОСМІЧНА ПОДОРОЖ

ДІЙОВІ ОСОБИ

Маринка.
Петрусь.
Самохід.
Лялька Люда.
Буратіно.
Ведмедики-
близнята.
Матрьошки.
Мишемятко.
Зайчик.
Корівка.
Качечка.
Лисичка.

Примітка:
На Самоході великими літерами
написано: «ЛУНОХОД».

ДІЯ ПЕРША

Кімната Петруся й Маринки. Куточок з
іграшками.
Маринка і Петрусь звертаються безпосеред-
ньо до глядачів.

Маринка

Ось послушайте, будь ласка:
Ми про себе склали казку.

Петрусь

Як літали в космос: я
І мала сестра моя.

Маринка

Ну, чого це я мала?

Петрусь

Бо іще не піросла!

Маринка

А малих, щоб добре знав ти,
Не беруть у космонавти.

Петрусь

То мовчала ти чому?
Коли так, то не візьму!..

Маринка

(крізь сльози)

Без дівчаток же, їй-право,
Буде казка не цікава.

Петрусь

Так, без вас не ступиш кроку:
Всюди матимеш мороку!

Маринка

(схлинуючи)

Це... без нас... нема... пригод...

Петрусь

Ну і хитрий ви народ!..
Добре. Годі сльози лить.

Маринка

Витру... Витру їх за мить!

Витирає обличчя хусточкою. Радісно.

Це татусь купив чудову
Нам ракету іграшкову.
Показує іграшкову ракету.

Петрусь
І лежали в ній на дні
Три цукерки чарівні.

Маринка
В тих цукерках — дивна сила:
Покуштуєш — маєш крила!

Петрусь
І уже готовий ти
В дальні вирушить світи!

Маринка
А якщо їх нам не з'їсти,—
До ракети годі й лізти:
Бо не виросте вона
Й не злетить...

Простягає Петрусеві цукерку.

Тобі одна!
І мені одна...

Куштують цукерки.

Петрусь
Смачненька!
Маринка
Солоденька-солоденька!

Петрусь
Солоденька в мене теж.

Вказує на цілу цукерку в її руці.

Цю не з'їж!

Забирає цукерку.

М а р и н к а

Ти збережеш?

П е т р у с ь

Як цукерочка не в тебе,
Значить, буде все, як треба!
Ну, ракето, виростаї!
Вже пора летіти...

Гасне світло. Вибух. Фейєрверк.

М а р и н к а

Аї!

Стоїть велика ракета.

П е т р у с ь

Що? Злякалась?

М а р и н к а

Анітрішки!..

П е т р у с ь

Хоч трусились в тебе ніжки...

М а р и н к а

Я від радості кричала...

П е т р у с ь

Краще б ти уже мовчала!

Іде до ракети

Ну, ходімо!

М а р и н к а

Постривай!

Петрусь
Знов злякалась?
(Передражнює.)

Ай-я-яй!

Маринка
Я нітрішки не боюсь!
А забув про щось Петрусь!

Петрусь
Як?

Маринка
Щоб вирушити в мандри,
Необхідні нам скафандри.

Петрусь
(гірко)
Ой, який я недотепа!

Маринка
Зараз буде все, як треба!

Петрусь
(зітхнув)
Де їх взять, коли нема?

Маринка
Виймає скафандри.
Я зробила їх сама.

Петрусь
(дуже зрадів)
Ти, Маринко, молодчинка!

М а р и н к а

(хитро)

Хоч маленька? Хоч Маринка?

П е т р у с ь

Хоч маленька, хоч Маринка,—
Все одно ти молодчинка!

Петрусь засмутився. Сам собі докоряв.

Не хотів сестричку брати,
А вона своєму брату...
Хоч і зовсім невеличка,—
От яка моя сестричка!

М а р и н к а

(трохи іронічно)

Та для братика такого
Не шкода мені нічого!
Він і спритний, і кмітливий,
Він і дужий, і сміливий!

*В той час, коли вона його хвалить,—
він все більше і більше задирав носа.*

Знають всі, що він — герой!
Він герой з героїв...

П е т р у с ь

Не може опустити голову.

Ой! Задерлась голова!
Шпя — наче нежива...
Ой, не можу опустити!
Ой, не можу...

М а р и н к а

Не кричи ти!

П е т р у с ь

Ой, задерлась! Ще й навскіс!..

М а р и н к а

Нащо вгору дерти ніс?

*Намагається опустити йому голову.
Нічого не виходить.*

Зараз ми опустим...

П е т р у с ь

Ай!

Краще ти мене полай!

Як полаєш, може, ніс

Сам опуститься униз...

М а р и н к а

Треба — то й полаять можу...

Звичку маєш нехорошу:

Полюбляєш за косичку

Потягти свою сестричку.

Петрусева голова під час цього переліку
опускається.

Нащо ти, скажи, на свято

Тістечок з'їв так багато,

Що й живіт болів у тебе?

Об'їдатися не треба!

(пригадує)

Спати вчасно не лягаєш,

Чистить зубки забуваєш...

Петрусева голова ще пизче опустилася.

П е т р у с ь

Годі! Годі! Бачиш: ніс

Аж занадто вже повис.

М а р и н к а
(насмішкувано)

Ти — і спритний, і — кмітливий,
Ти — і дужий, і — сміливий!

Петрусева голова піднімається.

П е т р у с ь
Досить! От тепер — якраз...

М а р и н к а
Вже давно летіти час!

*Беруть скафандри. Нахиляються.
На мить зникають з поля зору глядачів.
Підводяться вже в скафандрах.*

П е т р у с ь
Одягаємо скафандри!

М а р и н к а
Вирушаємо у мандри!
Підходять до ракети.

П е т р у с ь
Аж на Місяць нам летіть.
Іграшки заворушилися.

І г р а ш к и
(Хором.)
Як же ми! І нас візьміть!

Іграшки підходять до Петруся і Маринки.

П е т р у с ь
Щось мені не зрозуміло:
Іграшки заговорили!

М а р и н к а

Та подумай ти лише:
Ми тепер у казці вже!

Першим прискакав Зайчик.

З а й ч и к

Любі діти! Любі діти!
Хочу з вами я летіти!
На ракеті ловко
Утікати від вовка!

К а ч е ч к а

На ракеті покатаюсь:
В Морі Ясності скупаюсь!

В е д м е д и к и - б л и з н я т а
Зблизька хочем подивитись
На Велику Ведмедицю.

К о р і в к а

Я в пригоді стану вам:
Молочка в польоті дам.

Л и с и ч к а

Невеличка я на зріст:
Посадить хоча б на хвіст!

Б у р а т і н о

Дуже хочу до кабіни!..

П е т р у с ь

Візьмем, візьмем, Буратіно!

Стали в ряд шість Матрьошок.

П е р ш а м а т р ь о ш к а

І мене!..

Д р у г а м а т р ь о ш к а
Й мене!

Ш о с т а м а т р ь о ш к а
(*випереджаючи попередніх*)
Й мене!

(Хором.)

Місце нам лишіть одне!
Швидко ховаються одна в одну.

М а р и н к а

Одягайся, лялько Людо,
Бо в польоті зимно буде.
Не забудь про рукавички
І закутай шарфом личко!

М и ш е н я т к о

Висота-красота!
Аніякого ката!

П е т р у с ь

У ракету всі! Скоріш!

П е р ш и й в е д м е д и к
(*Другому*)

Я лечу, і ти летиш!

Усі іграшки сідають в ракету. Лялька Люда
вже одягнена. Останнім з іграшок входить
Мишенятко.

М и ш е н я т к о

Висота-красота:
Аніякого ката!

Маринка і Петрусь перед ракетою.

П е т р у с ь
(*до ракети*)

Ти лети, лети як слід,—
Щоб вернутись на обід!
Сідають у ракету.

Г о л о с П е т р у с я
Я беруся за кермо!

Г о л о с М а р и н к и
Ми на Місяць летимо!

Загули двигуни. Гасне світло. За ілюмінатором пропливають зірки. Лунають голоси Петруся і Маринки.

Г о л о с П е т р у с я
Навкруги усе незвичне:
Простір стелиться космічний.
Оглядаєм залюбки:
Небо, сонце і зірки.

Г о л о с М а р и н к и
Вже Земля така маленька:
Голубенька-голубенька.
Аж не віриться мені:
Ніби м'ячик вдалині!

Г о л о с П е т р у с я
Космонавтам треба вміння,
Щоб усидіть на сидінні.

Г о л о с М а р и н к и
Хочеш взяти річ якусь,
А вона тіка чомусь...
В різні боки нас несе.

Г о л о с П е т р у с я
Невагоме стало все!

Гул двигунів.

Тихо! Робимо посадку!

Гул наростає, затим стихає.

Приземлились — все в порядку.

Г о л о с М а р и н к и
Зовсім ми не приземлились!..

Г о л о с П е т р у с я
Як же?

Г о л о с М а р и н к и
Ми при-мі-ся-чи-лись!

Слена освітлюється. Ракета на поверхні Місяця. З ракети виходять Петрусь і Маринка. За ними — іграшки.

П е т р у с ь
На зручній площадці сіли.

І г р а ш к и
Прилетіли! Прилетіли!

М а р и н к а
Всюди кратери та гори...

П е т р у с ь
(*таємниче*)
Кам'яне безмовне море...
Нагнувся щось узяти.

М а р и н к а
Що це в тебе у руці?

П е т р у с ь
Пил та дивні камінці.

Мишенятко підстрибує високо-високо. Всі, дивлячись на нього, теж підстрибують.

М и ш е н я т к о
Як незвично тут ходити!

З а й ч и к
Так і хочеться злетіти!

П е т р у с ь
Тут, на Місяці, в шість раз
Легше все, аніж у нас.

(Маринці.)

Треба в'яснити: де ми?
Тож у розвідку підемо!

(До іграшок.)

І повинні ми якраз
Вибрати старшого між вас.

(Подумав.)

Буратіно!

М а р и н к а
Лялька Люда!

П е т р у с ь
Ну, нехай два старших буде!
Де ракета, там і ждять...

М а р и н к а
І ракету стережіть.
(Пішли.)

Л и с и ч к а
Що таке? Без нас пішли...
А повернуться коли?

Б у р а т і н о
Звідси, друзі, ані кроку!

Лялько Людо! З того боку
Ми оглянемо усе...

Л и с и ч к а
(тихо)

А куди це їх несе?

Буратіно з лялькою Людою пішли. Пауза.
Лисичка сама.

Хоч своїм очам не вір:
Лялька Люда — командир!
Буратіно — теж... Дива!
Та невже таке бува?
В командири хто годиться?
Звісно: тільки я, Лисиця!
Це я розумом своїм
Доведу, звичайно, їм...
Буратіно й лялько Людо, —
Не по-вашому все буде!

Пауза. З'являються Корівка, Зайчик, Вед-
медики-близнята, Качечка, Мишенятко.

К о р і в к а

Му-му-му! Му-му-му!
Тут нема трави чому?

Л и с и ч к а

Що ти? Що ти? Все в порядку!
На посадочну площадку
Хто б це став траву садити?
Треба тільки походити,
Пошукать і все знайти...

З а й ч и к

І капусту?

Л и с и ч к а

Так. Ось ти

Йди пряменько й без пригод
Знайдеш місячний город.
Тут капуста особлива:
Ой, така смачна й красива!

Зайчик поскакав.

(До Ведмедиків.)

Для обіду й для вечері
Меду знайдете в печері...

Перший Ведмедик
Де печера та?

Лисичка

Близенько!
Йдіть до гір отих швиденько.

(Корівці.)

Ти немов без голови!
Не знайшла іще трави?
А її ж тут так багато:
Можна всіх нагодувати!

(Качечці.)

Йди за гори — і тебе
Стріне море голубе!

Качечка

Ой, на море я помчу!
Накупаюсь досхочу!
Радісно тріпоче крильцями.

Мишенятко

А для мене — головне:
Не турбує кіт мене!
Висота-красота:
Аніякого kota!

Побігло.

К а ч е ч к а
(до Матрьошок)

Ви не підете купатись?

П е р ш а м а т р ь о ш к а

Ні, нам хочеться погратись.

Ш о с т а М а т р ь о ш к а

Чи не знаєш втіхи ти —
Просто так побігати!

Качка йде.

Л и с и ч к а
(до Матрьошок)

Місяць круглий, не широкий —
Розбіжіться в різні боки
І зустрінетеся десь...
Щось ви наче боїтесь?

М а т р ь о ш к и
(радісно)

Місяць круглий, не широкий,—
Розбігаймося на всі боки!

Побігли в різні боки.

Л и с и ч к а
Обдурила я усіх!
Ха-ха-ха!

З'являються Буратіно і лялька Люда.

Б у р а т і н о
Це що за сміх?
Де поділися усі?

Л и с и ч к а
Всі?.. На місячнім таксі
Покататись захотіли...

А мене саму лишили
Тут ракету вартувати...

Б у р а т і н о

Ой, мастачка на слова ти!

Л и с и ч к а

Звісна річ: є голова,
То й мастачка на слова!

Л я л ь к а Л ю д а

Годі! Знаємо, яка ти!
Треба йти усіх шукати.

Іде з Буратіно.

Маринка і Петрусь йдуть по поверхні Місяця. Петрусь іде спокійно. Маринка підстрибує: плавно піднімається і опускається.

П е т р у с ь

Обережніше іди!

Маринка зникає.

Г о л о с М а р и н к и

Оп-п-пустилась не туди!
Опустилась в глибину,
У провалину страшну!
Ой, забила дуже ногу!

П е т р у с ь

Я спішу на допомогу!

Сцена розвертається. Маринка на дні ущелини. Петрусь — нагорі. Простягає їй руку.

Руку ось тримай мою!

М а р и н к а

А як я не дістаю?!

Петрусь

Добре як, що не забув я:
Татків ремінь одягнув я!
Допоможе ремінь тата...
Зможеш ти його дістати!

*Повертається спиною до глядачів.
Знімає ременя. Нахиляється над
ущелиною, простягає ремінь Маринці.
Ухопилась?*

Маринка

Так!

Петрусь

Тягну!

(Тягне її.)

Ну, ще трішки-трішки... Ну?

*Ледь сам не звалився в ущелину.
Цукерка падає з кишені вниз на дно.
Петрусь цього не помітив. Нарешті
він витягнув Маринку.*

Маринка

Ну й силач у мене брат!

Петрусь

Чути це я дуже рад!

Маринка

І таку я маю гадку,
Що якби робив зарядку,—
Ще б міцніші руки стали!

Петрусь

А хіба цього замало?

М а р и н к а

Ні... Ти спритний і кмітливий!
Ти і дужий, і сміливий!

Петрусь помацав у кишені.

П е т р у с ь

Годі вже співать мені!
Бо... цукерка... там... на дні...

М а р и н к а

(злякано)

Що ж робити? Що ж робити?
Нам без неї не злетіти!

Петрусь, не роздумуючи, стрибає в ущелину.

П е т р у с ь

Ось вона! Знайшов умить!

(Розчаровано.)

Ну, а зараз... що робить?
Ех, якби подумав краще!
Ти ж не витягнеш нізащо!

М а р и н к а

Та на Місяці в шість раз
Легше все, аніж у нас!

П е т р у с ь

Тут я легший, та дарма:
Адже легша й ти сама!

М а р и н к а

Я попробую...

Кидає ремінь. Петрусь хапається за нього.

Тягну!

Ну, ще трішки-трішки... Ну?

Сама падає в ущелину.

Петрусь

От і впала ти, мала!
Ти обох нас підвела,—
Бо якби ти не стрибала,
Ти б тоді сюди не впала...
Ех, якби не всі якби,
Не було б у нас журби!

КІНЕЦЬ ПЕРШОЇ ДІЇ

ДІЯ ДРУГА

Маринка з Петрусем на дні ущелини.

Петрусь

Вже нагору нам не злізти!

Маринка

І нема чого тут їсти...
Як збирались у політ,
Сподівались на обід
Повернутися до мами...

Петрусь

А потрапили до ями...
Ой, мабуть, пригода ця
Без щасливого кінця...

Маринка

І ляльки бідненькі,— їх
Ми залишили одних.

Петрусь

Ну, не плач, бо я і сам
Скоро волю дам сльозам.

Обоє плачуть. Раптом до ущелини простя-
гається залізна рука.

М а р и п к а

Що це? Довга і дупка
Простяглась до нас рука...
Бачиш: онде вирина...

П е т р у с ь

Що за диво-дивина?
Т-ти боїшся?

М а р и н к а

Не боюсь!

П е т р у с ь

Ти смілива, як Петрусь!

М а р и н к а

Це, Петрусю, нам на горе
Тут живуть якісь потвори,
Невідомі ще науці...
Візьме, і в залізній рўці
До печери попесе...
Проковтне нас — от і все!

П е т р у с ь

А якщо і проковтне,
То, звичайно, не мене!
І тебе не дам образить:
Прожену його відразу!

М а р и н к а

Та для сутички такої
В нас немає навіть зброї.

Петрусь, вихваляючись, задирає носа вгору,
нічогісінько не помічає. Навіть того, що за-
лізна рука вже взяла його і піднімає.

П е т р у с ь

Та зате — сміливість з нами!
Я і голими руками

Тут упораюся скоро!..
Ну, то де ти є, потворо?
Хай їх прийде хоч десяток,—
Наведу я тут порядок!

Сцена розвертається. Над ущелиною — Самохід («Луноход») з Петрусем у механічній руці.

С а м о х і д

Ну і ну! Таке маля
Так сміливо промовля!
Ти погрожуєш мені?

Опускає Петруся перед собою.

Що? Боротись будем?

П е т р у с ь
(радісно)

Ні!
Я боротися не буду!
Гей, сестричко! Справжнє чудо!
Не турбуйся: все як слід!
Це — радянський Самохід!

Г о л о с М а р и н к и
А який же він, цікаво?

П е т р у с ь

Руки — зліва, руки — справа,
І такий він крутобокий,
Мас вуса і два ока,
І колеса замість ніг...
Налічив я вісім їх!

Г о л о с М а р и н к и
Він такий же і в газеті,
У газеті на портреті!
А який, скажи, він зблизька?

Петрусь
(про себе)

Як поясниш ти дівчиську?
(Подумав.)

Зблизька він... Він металевий...
Я так думаю: сталевий...
Зблизька він — великий дуже...

Самохід

Ні, мені це не байдуже:
Час губити маєш звичку!
Краще ж витягнуть
сестричку, —
І побачить хай сама:
Що тут є, чого нема.

Петрусь

Справді — витягнуть простіше...
Самохід опускає руку в ущелину.

Тільки ти держи міцніше,
Бо іще впаде мала...

Самохід витягнув і Маринку.

Маринка

Я мала колись була!
Не малий вже той, щоб знав ти,
Хто пішов у космонавти!

Самохід

Так, дівчатко правду каже,
Бо нелегке діло наше.

Маринка
(Самоходові)

Ой, спасибі вам велике!

С а м о х і д

Хоч мене ніхто й не кликав,—
Чув я сміх, а потім — плач.
І швиденько, ніби м'яч,
Покотився, й за хвилинку
Бачу хлопчика...

М а р и н к а

Й Маринку!
Ну, а це — мій брат Петрусь!

П е т р у с ь

Ох, а я й забув чомусь
Познайомитись з тобою.

С а м о х і д

Що ж, зі звичкою такою
Попрощатись, хлопче, слід.

М а р и н к а

Чув, що каже Самохід?

П е т р у с ь

(опустивши голову)

І подякувать забув...

С а м о х і д

Добре те, що ти збагнув:
Не подякувать — не можна...

М а р и н к а

Знає це людина кожна!

П е т р у с ь

В дім у свій веди... Ходім!

М а р и н к а

Без запрошення?

С а м о х і д

Мій дім —
Місяць весь...

П е т р у с ь

Увесь?

С а м о х і д

Увесь!
Нині — тут, а завтра — десь.
Скільки я доріг сходив!
Скільки тут я бачив див!
І на Землю на мою
Я щодня передаю,—
Де я днюю, де ночую,
Що я бачу, що я чую...
Так, про все даю я звіт...
Бо на те ж — і Самохід!

М а р и н к а

Самохід — це справжнє чудо!

З'являються Буратіно і лялька Люда.

П е т р у с ь

Буратіно?

М а р и н к а

Лялька Люда?

П е т р у с ь

Ви взялися звідкіля?

М а р и н к а

Місяць — це ж вам не Земля!

П е т р у с ь

Наказали ми чекати.

М а р и н к а
(ляльці Людi)

Неслухняна — ось яка ти!

П е т р у с ь
Там чекати нас повинні!

Л я л ь к а Л ю д а
Та ні в чому ми не винні!
Це Лисичка! Це Лисичка! —
Вже така у неї звичка...

Б у р а т і н о
Обдурила всіх... Кудись
Поодилиці розбрелись...

Л я л ь к а Л ю д а
Зустрічали ми сліди:
Той — туди, а той — туди.

Б у р а т і н о
Де шукати їх тепер?

Л я л ь к а Л ю д а
(плаче)

Може... хтось... уже... помер...

М а р и н к а
(Петрусевi, вказуючи на Самохiд)
Хоч просить незручно... Може,
Вiн i тут нам допоможе?

С а м о х і д
Та кажiть! Допоможу!

М а р и н к а
По порядку розкажу:

Ми зібралися летіти,
Раптом чуєм: «Любі діти! —
Іграшки за нами вслід,—
Хочем з вами у політ!»

П е т р у с ь

І куди тепер поділись?
Розгубились...

М а р и н к а

Розгубились.
Узяли їх на біду!

С а м о х і д

Швидко їх усіх знайду!

П е т р у с ь

А шукать їх будеш де ти?

С а м о х і д

Йдіть спокійно до ракети!
Раз вам каже Самохід,—
Значить, буде все як слід.

Біля ракети сидить Лисичка. З протилежно-
го боку з'являється Самохід.

Л и с и ч к а

(сама)

Де Маринка? Де Петрусь?
Де ляльки всі? Ой, б-боюсь...
Я хотіла мати втіху,
А тепер ось — не до сміху,—
Бо одній сидіти сумно...

З'являється Самохід.

С а м о х і д

(сам до себе)

Значить, це ота розумна,

Від якої стільки бід?
Познайомитися слід...
(*Починає гудіти.*)

Л и с и ч к а

Що це? Що за дивний звук?
(*Побачила Самохід.*)

Хто ти?

С а м о х і д

Місячний павук!

Л и с и ч к а

Й-я-а... не чула... про так-ких...

С а м о х і д

Х-ха!

Л и с и ч к а

Страшний у тебе сміх...

С а м о х і д

Чом ти тут сидиш одна?

Л и с и ч к а

Всі десь ділись... Хто їх зна?
От... покинули одну...

С а м о х і д

Це ж неправда!

Л и с и ч к а

Ну і ну!

С а м о х і д

Нехороші в тебе друзі...
Буде всім їм по заслuzі!
От знайду їх...

Л и с и ч к а

Що ж ти їм
Зробиш?

С а м о х і д
Я усіх поїм!

Л и с и ч к а
Ні, не треба...

С а м о х і д
А чому?

Л и с и ч к а
(*про себе*)
Як пояснювать йому?
Я... Я — добра...

С а м о х і д
Бачу, бачу!

Л и с и ч к а
Я, звичайно, їм пробачу...

Самохід іде на пошуки. Входять Петрусь,
Маринка, Буратіно, лялька Люда. Лисичка
їх не помічає.

П е т р у с ь
Гей, Лисичко!

Лисичка не відгукнулась.

М а р и н к а
Що це з нею?
(*До Петруся.*)

Що з Лисичкою твоєю?

Петрусь
А чому вона моя?
Мало з нею грався я...

Маринка
Я так само гралась мало...

Пауза.

У кутку вона лежала...
Дуже сумно їй було
І тому усім на зло
Щось робила... Значить, все ж
Ми з тобою винні теж,
Що у нашої Лисички
Отакі погані звички.

З'являється Самохід, на якому всі іграшки.

Петрусь
Бачиш: вже знайшлися всі!

Іграшки
(хором)

Ми на місячнім таксі!

Мишенятко
Висота-красота! —
Аніякого кота!

Самохід
А Матрьошки, а Матрьошки! —
Ці мене стомили трошки:
Де не був я тільки... Ох!
Відшукай-но всіх шістьох!

Маринка
Ну й полаю я Лисичку!

Самохід
(Петрусеві)

Зупини свою сестричку!
Хай самі тут розберуться...

М а р и н к а

(почувши)

А якщо вони поб'ються?

С а м о х і д

Дуже просто битися,
Важче — помиритися...

Іграшки оточують Лисичку.

Л и с и ч к а

Ви вже тут?

Б у р а т і н о

Живі і цілі!

Л и с и ч к а

Ах, мої дружечки милі!
Я скучала цілий день!

Б у р а т і н о

Годі! Вислухай лишень!..

В е д м е д и к и - б л и з н я т а

Ми шукали — та дарма:
Меду тут ніде нема!

К а ч е ч к а

Море я знайшла,— проте
Без води воно, пусте...

З а й ч и к

Скрізь по Місяцеві — пусто...
Де ж обіцяна капуста?

К о р і в к а

Зовсім тут нема трави...

Л и с и ч к а

Це не так шукали ви!
Все тут є, як і годиться...

Б у р а т і н о

То лишайся тут, Лисице!..

Л и с и ч к а

Ні, я краще полечу.

М а т р ь о ш к и
(хором)

Є всього тут досхочу!
І усе — одній тобі!

К а ч е ч к а

Скрізь моря тут голубі!

К о р і в к а

Можна вдосталь на травиці
Повалятися Лисиці...

З а й ч и к

І капуста тут під боком:
Їж та їж — не знай мороки!

В е д м е д и к и - б л и з н я т а
Скільки хочеш їж медку!

Л я л ь к а Л ю д а

І можливість отаку
Ти загубиш? Дивне диво!

Б у р а т і н о

Залишайся тут... Щасливо!

Л и с и ч к а

(благально)

Ні, я хочу до квартири,
До квартири сто чотири,

Де живе Маринка з братом
Та із мамою і татом.

Б у р а т і н о

Ти навіщо всіх дурила?

Л и с и ч к а

Я... пожартувать хотіла!

І г р а ш к и

(між собою)

Дивні жарти! Гарні жарти!
Та чого ці жарти варті?
Це ж якби нас не знайшли,—
Ми б загинути могли!

Б у р а т і н о

Ти жартуєш дуже мило!

Л и с и ч к а

Все тепер я зрозуміла!
Буде соромно мені
Жарти згадувать сумні...

(Подумала.)

Не зроблю вже зла нікому,—
Заберіть мене додому...

Б у р а т і н о

Візьмем!.. І розмові — край!
Тільки ж все запам'ятай!

С а м о х і д

(до Маринки й Петруся)

Ну, ви чули? Іграшки
Розібралися-таки.

Петрусь
Розібралися без нас...

Маринка
Нам уже додому час!

Петрусь виймає цукерку. Тривала пауза.
В його голосі — переляк.

Петрусь
А додому... А додому —
Можна лиш комусь одному...
А комусь — отут сидіти...

Самохід
Та у чому справа, діти?

Маринка
(зрозуміла)
Хоч вона і чарівна, —
Та вона лише одна...

Петрусь
Як же ми не здогадались?

Маринка
Не подумали — зірвались...

Самохід
Та у чому справа все ж?

Петрусь
Що? Ніяк не добереш?

Самохід
Ви скажіть: за чим зупинка?

Петрусь
Щоб летіли я й Маринка,
По цукерці з'їсти треба...

Самохід
Та вона ж в руці у тебе!

Петрусь

Ця цукерка чарівна
Залишилась в нас одна...

Маринка

Другу де цукерку взяти?

Самохід

Кепські справи, що й казати!
Треба вирішити тепер же:
Хто летіти буде першим,
А кому на кілька днів
Тут лишитись...

(До Петруся.)

Зрозумів?

А на Землю хто прибуде —
Там цукерок роздобуде,
І примчить на Місяць він.

Петрусь

Тут лишуся я один!

Маринка

Я лишуся!

Петрусь

Ні!

Маринка

Чому?

Петрусь

Тут? Тебе? Лишить саму?

Маринка

Знаю: хочеш ти так само
І до тата, і до мами,
То ж чому летіть мені?

Петрусь

Я ж сказав тобі, що Ні!
Все роби, як я велю...

Маринка

Просто я тебе люблю,
І за тебе я боюсь...

Петрусь

Ех, Маринко! Твій Петрусь
Хоч і смика за косичку, —
Любить теж свою сестричку!
Зрозуміла ти, чому
Не лишу тебе саму?

Маринка

Що ж ми будемо робити?

Самохід

Годі! Годі, любі діти!

(До Петруся.)

Я хвалю тебе й Маринку...
Відломи їй половинку.
Другу, хлопче, з'їж ти сам...

Петрусь

Що ти? Так не можна нам!..
Половинку з'їсти — де там!
Не злетить у нас ракета!

Самохід

Раз вам каже Самохід,
Значить: буде все як слід.
Той, хто добре серце має
І про інших всюди дбає,
Виручає їх з біди,
Переможе той завжди!

І ракета ж бо казкова
Вірте: знає це чудово!
Тож домчить додому вас!

Петрусь і Маринка ковтають половинки
цукерки.

Прощайте! В добрий час!

М а р и н к а

Ну, а ти хіба не з нами?

С а м о х і д

Ох, якби ви тільки знали,
Як я скучив за своєю,
За радянською землею!
Дуже, дуже скучив я!
Вдалині Земля сія,
І до неї лине мрія.
Та для того із Землі я
Прилетів сюди, бо тут
Дуже мій потрібен труд!
Маю справ я тут багато:
Треба ще попрацювати!

Петрусь і Маринка презирнулись.

М а р и н к а

П е т р у с ь

(разом)

Слава, слава Самоходу,
Що трудився для народу!
Добре ти попрацював!

М а р и н к а

Ти і нас порятував!

П е т р у с ь

На Землі усім-усім
Я про тебе розповім!

М а р и н к а

Я також! Не тільки ти...

С а м о х і д
До ракети час іти.

П е т р у с ь
Доручаю Буратіно
Всіх завести до кабіни.

Буратіно веде іграшок до кабіни. Іграшки махають на прощання Самоходові. Маринка виймає вишиту хустинку, простягає її Самоходові.

М а р и н к а
Хустку вишиту даю...
Тут, у місячнім краю,
Щоб колись, в якусь хвилинку,
Ти згадав мене, Маринку...

П е т р у с ь
І від мене теж прийми
Цей значок... А скоро ми
Заберем тебе назад...

С а м о х і д
Дуже-дуже буду рад!
Я щасливий, що із вами
Тут зустрівся... Як словами
Передати почуття?!

П е т р у с ь
І тебе на все життя
Ми, наш вірний, любий друже...

М а р и н к а
Полюбили дуже-дуже!

Махають Самоходові, входять до ракети.

Г о л о с П е т р у с я
Я сідаю за кермо:
Ми додому летимо!

Г о л о с М а р и н к и
Ти, ракето, відлітай!
Нас чекає рідний край!

Загули двигуни.

С а м о х і д

Як я скучив за своєю,
За радянською землею!

Гасне світло. Гул двигунів. Космічні простори.

Та ж кімната, що й на початку п'єси. Іграшки на столі непорушні. Маринка й Петрусь нахилились над іграшками.

М а р и н к а
(сумно)

Стали іграшки мовчати...

П е т р у с ь

Нерозумненьке дівча ти...
Привела нас казка ця
До щасливого кінця.

М а р и н к а
(глядачам)

Долетіли ми прекрасно!

П е т р у с ь

Приземлились дуже вчасно!

М а р и н к а
У своїй кімнаті прямо...

П е т р у с ь

На обід нас кличе мама...

М а р и н к а

Скоро прийде наш татусь,
І тоді вже я й Петрусь...

П е т р у с ь

Ім розкажем про незвичну

М а р и н к а

Нашу подорож космічну.

П е т р у с ь

Як удвох літали: я
І мала сестра моя.

М а р и н к а

Ну, чого це я мала?

П е т р у с ь

Бо іще не піросла!

М а р и н к а

Я на Місяці була,—
Значить: вже я піросла!

П е т р у с ь

Вже скінчилась наша казка.

М а р и н к а

Ви приходьте ще, будь ласка!

П е т р у с ь і М а р и н к а
(разом)

ПОЛЕТІТИ

ЩЕ Й НА МАРС
МИ ЗАПРОШУЄМО
ВАС!

К І Н Е Ц Ь

ПРО АНДРІЙКА І ТЕРПЦЯ

ДІЙОВІ ОСОБИ

Андрійко.

Терпець.

Федько.

Щоденник.

Лялька.

Стілець.

Хатка.

Змій-Літунець.

М'яч.

Ворона-Каркарона.

Лпсиця.

Вовк.

Горобчик.

ДІЯ ПЕРША

Андрійкова кімната. Коли хлопчика немає дома, — речі оживають. На Андрійковому столі, де постійно панує безладдя, Щоденник: його сторінки розмальовані червоними двійками. Ходить по кімнаті Змій-Літунець. Плується він у своїй довгій паперовій сорочці, від якої тягнуться мотузки. Сидить, зіпершись на милиці, поламаний Стілець. Він пагадує старенького дідуся. Неподалік від нього — Хатка. Вона схожа на собаку конуру, але невеличка, як шнаківня. На підвіконні дерев'яна Лялька. Правда, лялькою в повному розумінні цього слова її назвати не можна. Це скоріше поліпце, з якого лише почали робити ляльку. Чути вигуки.

Мабуть, десь недалечко від дому хлопці грають у футбол.

Лялька. Ні, ви тільки подивіться, як Наталка її пестить! І в ковдру загортає, і годує, і температуру міряє!

Ніхто не звертає уваги на її слова. Кожен, видно, думає про своє.

Щоденник. Домашні завдання не виконані, а він м'яча ганяє! Скоро весь від тих двійок стану червоним!

Літунець. Не одному тобі несолодко: як погляну у вікно, на небо,— плакати хочеться.

Змій я чи не Змій? Літунець чи не Літунець?

Хатка. Ти таки Змій... Правда, недороблений, але ж Змій. А я? Хто я? Конуру для Рябка Андрійко надумав зробити, коли Рярко ще тільки народився... А через п'ять місяців Рярко о-о-тт-такеним став! То хто ж я тепер?

Стілець. Ох-ох-ох! А що вже мені, інвалідові, говорити?

Лялька. Ні! Ви тільки подивіться! Подумаєш,— столична лялька! Андрійко вибачався перед сестричкою, мовляв, не вдалася я йому. А Наталка: «Вдалася! Вдалася!» І носилася ж зі мною! А потім їй тато цю привіз.. Подумаєш!.. Якби ж Андрійко ще хоч трішечки наді мною попрацював...

Літунець. Діждешся тут! З минулого літа пилом припадаю...

Стілець. Ох-ох-ох! Та наш Андрійко — справжнісінький неумійко.

Всі співають, пританцьовуючи:

Наш Андрійко —
Неумійко,
Ну й хлопчина! Ну й мастак!
В школі, вдома,
Скрізь, у всьому
Завжди в нього все не так.

Починає,
Поспішає,
А виходить на одне:
Наш Андрійко —
Неумійко,
Що не візьме — те не втне.

Тільки-но закінчилася пісня, у вікно влітає Ворона-Каркароно. Самовдоволена, з постійною недоброю по-смішкою. В її мові весь час виділяється звук «Р».

К а р к а р о н а. Товар-ривству рр-рознещас-них обррррубків-недоррробків — найщиріший прривіт від Воррони-Карр-карр-рони!

С т і л е ц ь. Ох, знов її принесло...

К а р к а р о н а. А прр-ринесло!

Х а т к а. Чого прилетіла?

К а р к а р о н а. А прр-рилетіла!..

Л і т у н е ц ь. Що-небудь вкрати?

К а р к а р о н а. Вкрати? Я, Воррона-Карр-карр-рона?! Та чи перр-режила б я такий сорр-рром?

Що д е н н и к. Знаємо ми тебе, знаємо... Все тиняєшся без діла.

К а р к а р о н а. Як-то? У мене скррізь спрра-ви! Терр-рмінові!

Що д е н н и к. А-а, які там справи!

К а р к а р о н а. А ви попрросіть, — ррозка-жу...

Пісня

В с і.

Де, Вороно-
Каркароно,
Ти була?
Що, Вороно-
Каркароно,
Принесла?

К а р к а р о н а.

Я проснулась,
Стрепенулась

І: «Кар-кар!»—
На воронячий
Зібралась
Я базар.

Рано-рано
Прилетіла
До струмка.
На городі
Проковтнула
Черв'яка.

Покружляла,
Покружляла
Я вгорі,
Горобців
Порозганяла
У дворі.

Стріла півня-
Розбишаку,
Пісняра,
І чкурнула,
Дременула
Із двора.

Що д е н н и к. Ну й трудівниця!
К а р к а р о н а. А ти тррудівник? Теж ме-
ні — ррозумник! Двієчник. В крращому рра-
зі — трієчник!

Що д е н н и к. Я двієчник? Я? Та я тобі! Це
ж через тебе все!

К а р к а р о н а (*задоволено*). Еге ж, через
мене... Слухайте, доррогі грромадяни-обрруб-
ки! Щоденник вам іще не встиг похвалитися?
Поздоровте його! Якраз сьогодні Андрійко
вперше одержав ц'ятірку! (*Скромно.*) Дя-
куючи мені...

Всі. П'ятірку? Правда? Чого ж ти, Щоденнику, мовчав? Такий сюрприз...

Щоденник з досади махнув рукою, відвернувся.

Каркаро́на. Сюрр-рр-приз! Сюрррр-рр-приз!

Стілець (*з неабиякою надією*). А чи не на уроці праці одержав? Може, таки навчився майструвати, то й мене до пуття доведе?

Каркаро́на. Ні, п'ятірка в нього з географії, арифметики і граматики...

Літунець. Одразу?

Хатка. Нічого не розумію...

Каркаро́на. Зрозумієш. От Георгій Романович, учитель географії, прозочав урок... Андрійко аж заслухався. А я на віконце сіла і — «Каррр!» Ну, як тут Андрійкові не оглянутися? А я знову: «Каррр! Каррр!» А коли Андрійка до дошки викликали... Та як же можу я лишити в біді (*з нарочитою серйозністю*) друга? Перрелетіла на віконце, що біля дошки і... (*Співає.*)

Ой, стояти біля дошки
І мовчать — нелегкий труд.

Завдання не знав нітрошки,
Каркарона — тут як тут.

І, будь ласка,
Вам підказка...
До підказок маю дар!
Завжди, діти,
Обдурити

Я вас можу... Каррр!
Каррр! Каррр!

І нічого не второпавав...
Зрозуміти він не встиг,
Що у Африці Європу
Він шука з підказок тих...

І в Андрійка
Знову двійка
У щоденнику вже є,
Бо Ворона-
Каркарона
Добре діло зна своє!

*Скінчивши співати, сміється. Речі, крім Що-
денника, також сміються.*

Що денник. Якби ж Андрійко на уроках не лічив ворон...

Каркарона. Всі йому це кажуть, а ми з Андрійком — неррозлучні друзі!

Раптом у вікно влітає М'яч. Зачіпає Ворону. Вона, перелякавшись, з карканням летить геть. М'яч вдарився об підлогу — і це вже хлопчик: тіло — футбольний м'яч, з якого стирчать руки, ноги, голова.

М'яч. Мазило! Опинився сам на сам з воротарем! Тут би щічкою, спокійнісінько, в куточок... А він... Й-як зафутболить! І я — через ворота, та через гайок, та в калюжу... Друга можливість була. Тут би підйомчиком, з льоту... А він... Й-як зафутболить! Ох! А під кінець... Уявляєте? Зрізав мене у власні ворота... Програли: п'ять — нуль... Який сором!

Що денник. Час би вже й за уроки йому братися...

М'яч. Федька він зустрів. Про щось домовляються...

Літунець. Всі по місцях! Іде...

Мить — і всі речі на своїх місцях. Звичайні речі, а не речі-чоловічки.

З'являються Федько й Андрійко.

Федько. То пішли?

Андрійко. Та що ти мене вмовляєш? Ніби я не люблю по гриби ходити...

Федько. Всі йдуть.

Андрійко. Ну, розумієш, так виходить...

Спершу у футболу грав...

Федько. Всі у футболу грали.

Андрійко. А тепер — по гриби...

Федько. Всі ходять по гриби.

Андрійко. А ще ж домашні завдання виконувати...

Федько. Всім домашні завдання виконувати.

Андрійко. У мене ж, сам знаєш, — двійки...

Федько *(машинально)*. У всіх двійки... *(Опам'ягався.)* Тобто, в усіх — не двійки... Не в усіх, тобто, двійки... Тобто: як це не в усіх? Ні в кого двійок нема! Тобто: як це ні в кого? У тебе ж! Правильно, у тебе! Але ж: чому це правильно? Це зовсім неправильно, що в тебе двійки! Стривай, що ж це я хотів сказати? А хотів... Щось важливе-важливе! *(Задумався. Нахиляє голову до кишені, що на грудях зліва. Ніби щось почувши.)* Так! Спершу — подумати, потім — говорити! — *(Думає.)*

Ага, в тебе — двійки, а в усіх інших двійок немає... То доки ж терпіти? Тобто, терпіння — річ дуже корисна. Але корисна в будь-якій іншій справі! Терпіти ж двійки — зовсім не корисно, а шкідливо навіть. Чому «навіть»? Тобто, це не те що не корисно, а дуже шкідливо, їх, двійки, тобто, терпіти. *(Перевів дух. Пауза. Знову нахиляється до тієї кишені. Ніби щось почувши.)* Так! Не вистачає мені терпіння знайти потрібне слово!

Андрійко. Зате тобі в усьому іншому терпіння вистачає: змайструвати щось, чи уроки вивчити... А я ж...

Федько. То йдеш до лісу?

Андрійко. Та уроки ж... У мене ж двійки...

Федько. В усіх дві... Ні, це знову все

спочатку! Я от що сказати хотів: ми як з лісу повернемось, усі гуртом уроки вчитимем... І тобі допоможемо! То ходімо? Згода?
А н д р і й к о. Згода! Звичайно ж! Гайда!

Біжить до дверей. Федько вже побіг за ним, але раптом спиниєся, начебто знову почув щось з тієї кишені.

Ф е д ь к о. Стій! Куди ти? А хто по гриби ходить без кошика? А чим ти гриби зрізати-меш?

А н д р і й к о. І справді... Забіжу на кухню й візьму! Гайда! (*Побігли.*)

Кімнату знову заповнюють речі.

Щ о д е н н и к (*з надією*). Якщо вони справді гуртом Андрійкові допомагатимуть, то в нього неодмінно з'являться... (*аж дух йому захопило: підняв руки догори*) ...п'ятірки!

А Ворона вже тут як тут на підвіконні. Коли Щоденник підняв руки, відкрилися найнепривабливіші його сторінки.

Ах, пробачте! (*Швиденько закривається.*)

К а р к а р о н а. Ха-ха-ха! П'ятірр-рочок закоррртіло? Ха-ха! Що, напівфабрикати? Поггриби Андррійко пішов? Хай стеррежеється! У лісі я господаррка! Я влаштую Андррійкові таку прриємну мандррівочку, що він і не поверррнетесь сюди... Карр-каррр! (*Полетіла.*)

Щ о д е н н и к. У-у-у, зловтішна!

Л я л ь к а. Неприємна особа!

М ' я ч. Добре, що я її сьогодні стукнув! Якби ще раз! З підйомчика...

Л і т у н е ц ь. От коли б я літати вмів! Я її наздогнав би! Ну й всипав би! А так... Хіба ж я Змій-Літунець? Справді, якийсь напівфабрикат...

Всі.

Ми терпимо насмішки
Ворони-Каркарони.
Нездатні ми нітрішки
До самооборони.

Зміій.

Якби я вмів літати!

М'яч.

Якби він бив точніше!

Лялька.

Якби була... *(Заплакала.)*

Всі.

Була ти
Хоч трошки красивіша...

Що денник.

А виправити двійки
Коли ж це він зуміє?

Всі.

Андрійку, стань умійком!
Здійснися, наша мріє!

Лісова галявина. З густих кущів виглядає Андрійко. Зиркає то в один, то в другий бік. Швидко оббігає галявину. Зупиняється. Чуває потилицю. «І де ж ті гриби?» — каже собі під ніс. Раптом хтось гукнув за кущами: «Оце так гриб знайшов!» Андрійко мерщій туди. Той самий голос, ніби виправдовуючись перед Андрійком: «Нема тут більше... Один тільки був...» Знов Андрійко виходить на галявину, але й з іншого боку хтось: «Ого! Їх тут ціле сімейство!» Андрійко, звісна річ, туди. Голос: «А я вже всі визбирав... Але то нічого... Ти візьми моїх, Андрійку, візьми!» Ображений Андрійків голос: «Нащо мені твої? Я сам знайду!»
Став посеред галяви.

Андрійко. І де вони їх знаходять? Мабуть, у Федька вже повний кошик. Треба до нього ближче триматись.

Каркарона вместилася на гілці над Андрійком. Широко роззявила дзьоба.

К а р к а р о н а. Крр-рру-гом!

Андрійко остовпів.

А н д р і й к о. Хто ко-ко-ко...

Пауза.

Хто ко-ко-ко... Хто команду подавав?

Тиша.

(Зрадів.)

Та-а! Почулося... А все-таки подивлюся...

Повертається кругом: перед ним — великий красень-гриб.

А н д р і й к о. Ух! Який гриб!

К а р к а р о н а. Царрр грррибів!

А н д р і й к о. Хто тут? (До гриба.)

Чи не ти? (Напускиним тоном.) Самому до кошика захотілося? Прошу! (Кладе гриба до кошика.)

К а р к а р о н а. Каррр! Ха-ха-ха! Що він, дурний, той гриб, щоб до кошика добровільно?! Ха-ха!

Андрійко помічає Ворону — мов заморожений.

А н д р і й к о (сміливішає). Ворона... Це ти, Вороно?

К а р к а р о н а. Каррр! А то хто ж би?

А н д р і й к о. Ворона... Точнісінько, як та, що у вікно до класу зазирає!

К а р к а р о н а. Не «як та», а якраз та сама Ворона, про яку ти говориш. Звуть мене Карр-карр-ррона. Ворроги пррозивають гррізною, а дрррузі— прррекрррасною... А ми ж з тобою, Андрійку, друзі, правда ж? Так, що для тебе я — пррекрррасна Карр-каррр-рона... Дррузі ж ми?

А н д р і й к о. Я ще не знаю...

Ћ а р к а р о н а. А хто тобі подаррував цього грриба-красеня? Карр-карр-рона!

А н д р і й к о *(розгублено)*. Каркарона...

Ћ а р к а р о н а. Я! Не оті ж твої горредрррузі... Вони навмисне підбррали для тебе таку стежечку-доррріжечку, що, йдучи по ній, жодного гррибочка не стрррінеш...

А н д р і й к о. Та ні, Вороно-Ћаркароно...

Ћ а р к а р о н а. Пррекрррасна!

А н д р і й к о. Прекрасна... Ні, це не навмисне.

Ћ а р к а р о н а. Карр-р-карр! Не навмисне? Ха-ха! Я тебе Андрійчику, давненько запрримітила. Недаррма зазираю у вікно до твого класу! *(Співає з удаваним сумом.)*

Дурять Андрійка на кожному кроці!

Двійки хапає на кожному уроці!

Бідний довірливий хлопчик...

Серце моє розривається в тузі...

Друзі Андрійка — насправді не друзі.

Бідний довірливий хлопчик.

Все вони роблять собі на догоду...

Все вони роблять Андрійку на шкоду.

Бідний довірливий хлопчик!

Ћраще тікай ти, Андрійку, із школи!

Ћраще туди не вертайся ніколи,—

Бідний довірливий хлопчик...

Скінчила. Опустила голову. Схлипує.

А н д р і й к о *(вигираючи сльозу)*. Хіба ж вони мене справді дурять?

Ћ а р к а р о н а *(пожвавішала)*.

Карр! Карр! Аякже! І сьогодні, і вчора, і поза-

вчорра! З дня у день! З року в рік! Хто тобі підказує неправильно?

А н д р і й к о. Хтось підказує...

К а р к а р о н а. Хтось? Усі!

А н д р і й к о. Як?

К а р к а р о н а. Карр! Хто тобі на географії щорразу підказував під руку: нижче, прраворруч, ліворруч... Куди ти заліз?

А н д р і й к о. В Африку...

К а р к а р о н а. В Афррику! Замість Європи! З чиеї ласки? Боррис Отррощенко удружив!

А н д р і й к о. Борис? Невже?

К а р к а р о н а. Завдяки кому ти пррипустився грррубих помилок на контррольній рроботі з грраматики? Рроман Туррелик на вухо тобі ррізні нісенітници нашіптував!

А н д р і й к о. Романцьо? Та що ти, Каркароно...

К а р к а р о н а. А Маррійка Рруденко? «Трри по трри — трридцять трри» тобі накарркала (*спохватилася*), віррніше, підказала...

А н д р і й к о. То це вони?

К а р к а р о н а. А хто ж, окрім них? Карр! Карр! Я ррада, Андррійку, що ррозкрила тобі очі... А теперрр... Треба втеррти їм носа, дружкам твоїм доррогеньким. Я пррведу тебе до таких місць, де рростуть чистокрровні, царрського роду грриби. Всім на задррість! Ходім, Андррійку!

А н д р і й к о. А це далеко?

К а р к а р о н а. Яка ррізниця? Я тебе і на-зад пррведу! Карр! Карр! (*Перелітаючи з гілки на гілку, вона показує Андрійку дорогу.*)

Знову Андрійкова кімната. Діалог між речами — то продовження розмови, яка відбулася тільки-що.

Л я л ь к а. Краще б я так і залишилась полінцем... Краще б мене в грубку кинули... Краще б (*розплакалась*) ...згоріла у вогні...

С т і л е ц ь. Ох-ох-ох! Біда-біда...

Х а т к а. А я... Ну, не вийшла з мене конура для Рябка... Все ж таки на щось я придатна... Доки ж тут сидіти?

Л і т у н е ц ь. Та Андрійко ж пробував...

Х а т к а. Ой, пробував... (*Всі починають невесело співати.*)

На ялицю
Шпаківницю
Він повісити поліз,—
Та злякався
І зірвався —
На ялиці сам повис...

Пауза.

Щ о д е н н и к. У вас ще є надія... А я лиш про одне мрію: аби тільки Андрійко на другий рік не лишився... А там — хоч на смітник. Може, наступнику моєму краще буде...

С т і л е ц ь. Ох-ох-ох! Біда...

Л і т у н е ц ь. Надія, кажеш? Яка там надія? Я ще з минулого літа, більше року вже, чекаю... Ніякої в нас надії нема! Нічого хорошого ми від Андрійка-неумійка не діждемося! Тікати треба з цієї кімнати світ за очі! Годі вже! Урвався терпець!

Х а т к а. Правильно! Тікати!

Л я л ь к а. І справді: скільки тут можна сидіти? Вже й Наталка скоро виросте!

С т і л е ц ь. Хоч і нелегко мені, ох-ох-ох, та, мабуть, правду кажете: треба тікати звідси!

Всі, крім Щоденника з М'ячем, вигукують: «Тікати! Тікати!»

Пауза. Всі збуджені, радісні від нарешті знайденого рішення.

Л я л ь к а (*раптом*). А куди... тікати?

С т і л е ц ь. Справді, куди ж тікати? Ох-ох-ох...

Пауза.

М'яч (*після вагання*). Здається, я можу вам порадити... Нам із Щоденником тікати нікуди. Хто його такого розмальованого візьме? А я... Все одно всі хлопці мене футболлять... А вам...

Пауза.

Нелегко мені, друзі... Звик я до вас, подружився... Та який би я був друг, якби не сказав того, що знаю, куди вам найліпше втекти?

Пауза. Всі слухають, затамувавши подих.

У Андрійка удар не точний, але сильний. Бувало, як... зафутболить! То й довелося мені світу побачити... В які тільки вікна не влітав! У яких тільки дворах не бував! Так от... Тобі, Хатко, прямісінька доріженька до Юрка Мазурика... Скільки він шпаківень кожної весни розвішує! Тобі, Стільчику, доведеться до столярної майстерні податися... Я оце недавно, після Андрієвого удару, там вікно розбив... Лука Лукич розгнівався... А майстер він гарний, Лука Лукич. А ти, Лялька, і уявити собі не можеш, куди потрапиш... В кінці нашої вулиці, на протилежному боці, живе дід Тарас. То не простий дід. Народний умілець! Я раз до нього в садок упав, а в нього саме кореспондент із Києва був... Всюди дідові ляльки до вподоби людям. І не тільки в нашій країні... (*Лялька замріялась.*) Красуватимешся на виставці десь у Франції...

Лялька. А де це?

М'яч. Ех, темні ви... Та що з вас візьмеш? Ви ж далі цієї кімнати носа не показували!

Лялька. Скоріше хочу до діда Тараса!

Літунець. А мені?

М'яч. Тобі — в гурток «Умілі руки»!

Речі, збуджені, забігали по кімнаті.

Всі. Скоріше! Тікати! Ура!

Каркання примушує всіх зупинитися. На підвіконні —
Ворона.

Каркарона. Карр! Карр! Громадяни на-
півфабрикати! Більше ви свого Андрійка не
побачите!

Лялька. І нехай! Мені — до діда Тараса,
у Францію, що на протилежному боці в кінці
вулиці...

Каркарона. І ніхто його більше не поба-
чить! Каррр! Завела я вашого Андрійка в гу-
щавину, за болото, де ще водяться злі вовки
та хитрі лисиці... Їм-то він і дістанеться на
вечерю чи на сніданок... Карр! Карр! Карр!
(*Полетіла.*)

Стілець. От підла! Ох-ох-ох...

М'яч. Та я б їй!

Щоденник. Не знаю, як кому, а нам з то-
бою, М'ячику, треба йти на пошуки Андрійка.

Всі. А ми? Як же ми?

Лялька. Не хочу ні в яку Францію! Не хо-
чу! (*Плаче.*)

Мерзне в сирому лісі бідненький Андрійко...
Вовки там виють... А який же він добрий,
Андрійко... Мене для сестрички своєї майстру-
вав... Чи всі братики отак сестричок люблять?

Літунець. І мене ж він не для себе — су-
сідським малюкам робив...

Хатка. А мене — Рябкові...

Стілець. А мене — татові в подарунок...
Тато, хоч і впав з того «дарунка», та, коли
піднявся, сказав: «Головне — увага!»

Літунець. І справді, головне — увага...

Він же добрий, хороший, наш Андрійко... Чогось йому не вистачає, але він завжди намагається зробити щось добре...

Л я л ь к а. А ми? Тікати від нього надумали! Ех, ми!

Щ о д е н н и к. То, значить, не гаючи ні хвилини,— до лісу, шукати Андрійка!

Всі починають співати.

Скоріше вирушаймо —
До лісу поспішаймо!
Незнані ждуть дороги,
Пригоди і тривоги.
Та звідки ще Андрійку
Чекати допомоги?
Скоріше вирушаймо —
До лісу поспішаймо!

З піснею залишають кімнату.

КІНЕЦЬ ПЕРШОЇ ДІЇ

ДІЯ ДРУГА

Ліс. Темний, непривітний. Деревя схожі на потвор. Звідусюди линуть моторошні звуки. Обхопивши коліна руками, сидить Андрійко. Він тремтить від холоду. На гіллячку, що нависла над Андрійком, сідає Горобчик.

Г о р о б ч и к. Цвірінь-цвірінь! І тебе, хлопчику, Ворона обдурила?

Андрійка, після всього того, що сталося, звертання Горобчика мало дивує.

А н д р і й к о. Горобчик? А хіба горобчики теж розмовляють?

Г о р о б ч и к. Я ж казковий Горобчик... Ворона завела тебе за болото... Стежкою, яку ні-

хто з людей не знає... Завела/у казковий ліс.

А н д р і й к о. Казковий?

Г о р о б ч и к. Він тільки так називається...

А насправді... Хижі тут звірі, хижі птахи... От знайду я собі хороше дупло, а Каркарона угледить і... помовчує до пори. А потім, коли я там усе зроблю, щоб тепленько, сухенько, чепурненько було, отоді мене Каркарона і виганяє, а сама там оселяється.

А н д р і й к о. Бідний Горобчик!.. Якби ж у мене тут інструмент був, зробив би я тобі чудове житло...

Г о р о б ч и к. Який ти добрий хлопчик! Цвірінь-цвірінь! (*Полетів.*)

А н д р і й к о. Добрий, то добрий, але... неvezучий.

Пауза.

Всі хлопці тепер прийдуть додому, телевізора подивляться, молочка тепленького перед сном поп'ють, у ліжка ляжуть... під ковдру! А я? Ех! І домашнє завдання на завтра не виконав... Теж мені: згадав про уроки! Кому потрібні твої уроки, коли тобі тут доведеться, може, помирати з голоду та холоду? А їм перед сном молочка тепленького...

Зовсім поряд хтось обізвався тоненьким-тоненьким голоском: «Гарної ж ти думки про своїх товаришів!»

А н д р і й к о (*стрепенувся і відразу ж заспокоївся*). Хто? Хто тут?

Г о л о с. Ти загубився, значить, заблудився, а вони в цей час телевізора дивитимуться, молочко тепленьке питимуть?

А н д р і й к о. Та хто ж це?

Г о л о с (*співає*).

Я — малятко-
Жолудятко...

Не дивуйсь: таке бува!
Глянь: шапчина,
Сорочина,
Ноги, руки, голова.

А н д р і й к о. Де?

Г о л о с. Зажди: я зараз трішки підросту!

З'являється жолудяний чоловічок.

Заблудився
І жалівся,
Що настав тобі кінець?
Ти — Андрійко-
Неумійко,
А моє ім'я — Терпець!
Невезучок,
Білоручок,
Поспішайків і невдах,
І Андрійків-
Неумійків, —
Пізнаю я по слідах.
Ловкий, брате,
Починати,
Та кінчать лінивий ти.
Я з'явився
В цьому лісі,
Щоб тобі допомогти.

А н д р і й к о. А звідки ти знаєш, як мене
звуть? І прізвисько моє тобі відоме...

Т е р п е ц ь. Я про тебе, Андрійку, геть усе
знаю. Я ж не просто так собі, не з дуба зва-
лився... Мене загубив твій однокласник Федь-
ко.

А н д р і й к о. Федько?

Т е р п е ц ь. Федько. Ми з ним з давніх пір
нерозлучні. От і виходить: скільки він з то-
бою бачився, стільки і я.

А н д р і й к о. І він тебе сьогодні загубив?

Т е р п е ц ь. Випав я з його кишені.

А н д р і й к о. То, виходить, ми з тобою друзі по нещастю? І ти ж заблудився?..

Т е р п е ц ь. Не зовсім воно так...

А н д р і й к о. Що ж, у компанії веселіше навіть гинути.

Т е р п е ц ь. Гинути? Зовсім я не збираюся гинути! Ти бач, розкис. Хлопці, мабуть, з ніг збилися, тебе розпукуючи, а ти ждеш з моря погоди. Звик ні про що не думати, тільки ворон лічити!

А н д р і й к о. Ця ще мені Ворона!

Пауза.

Але — що ж робити?

Т е р п е ц ь. Як це: що робити? Звичайно, якщо сидіти склавши руки, то й загинути можна... Треба подумати, як додому дістатися.

А н д р і й к о (*замріяно зітхнувши*). Додому... (*Заплакав*).

Т е р п е ц ь. А ти пригадай від початку до кінця, від дому аж до цього місця: як ти йшов?

А н д р і й к о (*розтягуючи слова*). Ну-у... Як же це пригадаєш? Одразу заплутаєшся...

Т е р п е ц ь. Спробуй все ж таки пригадати... Тоді ясно стане: на схід чи на захід, на північ чи на південь іти нам треба.

А н д р і й к о (*зовсім втративши надію*). На схід чи на південь... На небі ж не написано, де що...

Т е р п е ц ь (*не поділяючи Андрійкового настрою, бадьоро*). На небі, звичайно, не написано... (*Співає*.)

От якби ти
Став учити
Географію як слід,
Добре знав би

Й відшукав би
Південь, північ, захід, схід.

Не бродив би,
Не блудив би
І тривоги б не було...
Ех, Андрійку-
Неумійку!

А н д р і й к о. Це мені... не повезло...

Т е р п е ц ь. Ой, незнайку-
Поспішайку!
Ти завчи такі слова:
НЕВЕЗІННЯ —
ВІД НЕВМІННЯ
ТА ВІД ПОСПІХУ
БУВА!

Нора Лисиці. Вхід до нори — як у погріб. На дверях — табличка, на якій незграбними, різного розміру літерами виведено «АРТИСТКА АЛІСА ЛІСОВА». Подвір'ячко біля нори має незвичний вигляд. Зроблені з молоденьких берізок бруси, кільця з вербових гілок підвішені на дерево за допомогою мотузки з якоїсь трави. Коло соснового столика — сама господиня. Вона виконує гімнастичні вправи. На столі — сплетений з лози обруч. З'являється Вовк. Переступає з ноги на ногу, ніяк не наважується привітатися. Він відчуває себе залежним від Лисиці.

В о в к (нарешті наважився). Добрий день, Лисичко!

Л и с и ц я (спершу — відверто незадоволено, а потім — глузуючи з Вовка). Чим же він добрий, Вовче? Чи не борг мені приніс?

В о в к (розвів лапами). Звідки? Я вже й забув, як воно пахне, те м'ясце...

Л и с и ц я. То ти гадаєш, що я задарма вчитиму?

В о в к. Не зовсім же й задарма... (*Вказує на спортінвентар.*) Оце ось я ж робив...

Л и с и ц я. Хо! Робив! Усе тобі покажи, усе тобі поясни! Сама б швидше упоралась... Твоя робота й першого уроку не окупить...

В о в к (*розгублено*). Може, й так...

Л и с и ц я. А коли так, чого тут стовбичиш?

В о в к. Не гнівайся, Лисичко... От коли вивчуся, на службу стану, сповна віддам... Я чесний...

Прилітає Каркарона, сідає на гілці над Вовком і Лисичею, слухає. Ті поки що не помічають її.

Л и с и ц я. А зараз нічого не маєш?

Вовк заперечно хитає головою.

Думаєш, не знаю? Вчора неділя була, машин до річки наїхало... Бігав же туди вночі?

В о в к. Лише... (*Затнувся, збагнув, що сказав зайве.*)

Л и с и ц я. Що: «лише»?

В о в к. Та...

Л и с и ц я. Що: «лише»? Ну-ну? (*Вовк виймає з-за пазухи пакунок. Лисичка бере, розгортає його.*) Тьху!.. Недоїдки... Ну, добре, почнемо. Спершу повтори засвоєний матеріал... Ну?

Вовк намагається гавкати, але те гавкання переходить у завивання.

Так з тебе ніколи не вийде ані Рекса, ані Трезора, ані Сірка...

Каркарона, спостерігаючи Вовкові вправи, беззвучно сміється недобрим сміхом.

В о в к. Невже не вийде?..

Л и с и ц я. Не вийде! І не даватимуть тобі тричі на день повної миски борщу з кісточками. (*Вовк плаче, завиваючи.*) Служи! (*Вовк*

стає в типову позу собаки, котрій наказано: «Служи!») Оце непогано! А тепер покажи, як ти будеш лащитися до хазяїна. (*Вовк лащиться до Лисиці.*) І це вмієш... А з гавканням — просто біда!

В о в к. Біда...

Л и с и ц я. Терпіння тобі не вистачає...

В о в к. Не вистачає...

Л и с и ц я. А я — дивись, чого навчилася! (*Дає Вовкові обруча з лози.*) Тримай! (*Вовк тримає обруча.*) Але-оп! (*Стрибає через обруч.*) Але-оп! (*Знову стрибає.*) Ну?

В о в к. Артистка!

Л и с и ц я. А ти як думав? Моя двоюрідна тітка вже три роки в цирку... Кілька разів мені пташки від неї звістки передавали. В якій пошані живе! Оплесками стрічають!

В о в к. Гав! Гав!

Л и с и ц я. Ти диви: вийшло!

В о в к. Це — натхнення... (*Пауза, мріє.*) Скоріше б воно прийшло (*вкладаючи всю душу в наступні слова*) ...оте собаче життя!

Л и с и ц я. 'Ох, і заживемо ж ми!

Співають, танцюючи.

Л и с и ц я.

О, я — природжена артистка!

Стрибати вмію, танцювать.

В о в к.

Борщу смачного по три миски

З кістками буду я з'їдати...

Л и с и ц я.

У мене мрія — просто казка:

Танцюй під оплески гучні!

В о в к.

А, може, іноді й ковбаски

Іще даватимуть мені?!

Каркарона (*не витримує*). Карр! Карр!
Яка ганьба! Який сорром! Арртистка циррку. Сірко! Зрадники!

Вовк. А що ж нам робити?

Каркарона. Знаю, що робити!

Лисиця. Так я зовсім змарнію...

Вовк. Живіт до спини приросте!

Каркарона. Не приросте! Я для вас приготувала справжню стрраву! (*До Лисиці.*) Хоч ти і не варта моєї доброти! Я ще не забула про сирр!

Лисиця. Подумаєш! В мене совість чиста. Це тільки в байці сказано: «Вороні якомсь (*виділяє наступне слово*) бог послав шматочок сиру...» А насправді ти його в станційному буфеті вкрала.

Каркарона. Вкррррала? Карр! Карр! Добре, не треба про старе говорити! Слушайте! (*Пауза.*) Я привела сюди... свіженького, молоденького...

Лисиця. Свіженького...

Вовк. Молоденького...

Каркарона. Хлопчика.

Вовк і Лисиця (*разом*). Хлопчика?

Лисиця. Ну, знаєш: зараз такі хлопчики!

Вовк. Боюсь...

Каркарона. Це ж Андрійко-неумійко... Голими рруками взяти можна... Не треба тобі циррку! Не треба тобі конурри! Поки такі дуррники, як Андррійко, не перревелися, — проживемо! Гострррть зуби! Я прилечу! (*Полетіла.*)

Вовк. Щось не до душі мені це діло...

Лисиця. Але ж хочеться... свіженького... молоденького... Гостри спершу ти мені, а потім — я тобі...

Вовк. Ох... Ну, давай...

Андрійко з Терпцем усе ще шукають вихід із пастки, у яку потрапили через Каркаруну.

Андрійко. Значить, дерева мохом обростають з північного боку?

Терпець. Так... Але є ще чимало інших прикмет...

Андрійко. І все ти знаєш, Терпець! Тепер я розумію, чому Федько має хороші оцінки в табелі. Звичайно, коли є в тебе такий друг, можна будь-яку задачу розв'язати! А хитрий же Федько: приховував, що ти в нього є...

Терпець. Нічогосінько ти, Андрійку, не зрозумів! Тож слухай все по порядку... Ще Федько до школи не ходив... Я — перша річ, яку він сам змайстрував. Довго в нього нічого не виходило. А Федько все повторював: «Тато каже, що головне — терпіння! Доведу справу до кінця!» І таки зробив мене Федько. І назвав Терпцем. І коли, буває, захочеться покинути розпочату справу, — подивиться на мене: «Ні, — каже, — вистачить у мене терпцю!»

Андрійко. Ага! Так-так... Я й сьогодні помітив. Ти йому сказав, коли він заплутався, щоб Федько не поспішав. Ти ж усе знаєш! Терпець. Ха-ха! Ти думаєш: я Федькові підказую? Ніколи такого не було! Всьому, що ти від мене чув, я від Федька навчився. Он воно як!

Андрійко. Так виходить...

Терпець. Йому просто легше знати, що його Терпець з ним... А насправді: чим я йому допомогти можу? *(Пауза.)* А сьогодні... Як побачив я, що ти загубився, то навмисне з кишені випав... Андрійкові, подумав, Терпець куди більше потрібний...

А н д р і й к о (розчулився). То ми з тобою не випадково зустрілися?

Т е р п е ц ь (ніби шкодуючи, що оце сам себе похвалив мимоволі). Значить... не випадково...

А н д р і й к о. Ну й Терпець! Спасибі тобі, Терпець!

Над ними пролітає Ворона.

К а р к а р о н а. Карр! Карр! Скорро до тебе Андрійчику, хтось прийде! Ха-ха! Карр! Карр! Карр. (Полегіла.)

Т е р п е ц ь. Скільки вже вона тобі нервів поцувала, а ти все терпиш!..

Крізь зарослі продираються: М'яч, Щоденник, Літунець, Лялька, Хатка. Останнім шкандибає Стілець.

А н д р і й к о. Ой... М'яч! Щоденник! Ви, мої... (Затнувся.)

Л і т у н е ц ь (упівголоса). ...Напівфабрикати...

А н д р і й к о. Невже ви?..

Т е р п е ц ь. А ти думав, що ніхто про тебе не згадає?

М ' я ч. Ворона похвалилася, що завела тебе сюди...

А н д р і й к о. І ви?

Пауза.

Друзі...

Т е р п е ц ь. Привіт, Щоденнику!

Щ о д е н н и к. Ви? Я вас не знаю, молодий чоловіче, але мушу сказати, що ви...

Т е р п е ц ь. Зате я тебе знаю, Андрійків Щоденнику! Не раз бачив...

Щ о д е н н и к. Розкритим? Який сором!

С т і л е ц ь. Сх-ох-ох! Летить...

Каркарона всері, над товариством. Вона ще не помітила всіх.

К а р к а р о н а. Я прринесла, Андррійчику, прриємну звістку... (*Присіла на гілці*). О! І ви тут, обрубки? Стрривайте! Вовк з Лисицею вже порряд! Відлучуся тррохи. І знову пррилечу... Подивлюся на вас. Карр! Карр! (*Летить.*)

С т і л е ц ь. Добре, що попередила!

Х а т к а. Дорогу ми запам'ятали, повернемося швидко...

Л я л ь к а. Ага. Додому... Швидше... Доки ці Вовк з Лисицею...

Т е р п е ц ь. А ти як гадасш, Андрійку?

А н д р і й к о. Я? Мабуть, правду вони кажуть...

Т е р п е ц ь. Ех, ти!..

А н д р і й к о (*щось майнуло в його думках.*)

Зажди! Справді! Не можна повертатися, бо вони нападуть зненацька... Ми повинні тут задалегідь підготуватися до оборони...

Т е р п е ц ь. Оце мислиш! А яку оборону слід зайняти?

А н д р і й к о (*подумавши*). Кругову!

Т е р п е ц ь. Молодець! Подавай команду!

А н д р і й к о. Щоденник — за кущем!..

М'яч — у дуло. Стілець — за дубом! Хатка — за сосною! Літунець...

Л і т у н е ц ь (*невпевнено*). А я...

М'яч. Невже ти злякався?

Л і т у н е ц ь. Ні! Зовсім я не злякався! Просто пошкодував, що не вмю літати. Адже хлопці розшукують Андрійка, а куди йти — не знають. Ми ж, коли йшли, чули голоси...

Т е р п е ц ь. Це — ідея! Всі по своїх місцях!

Андрійко й Літунець — біля мене...

Л я л ь к а. А я?

А н д р і й к о (*йому не до неї*). Ти? Ти — тут... Ну, сховайся десь... Ти — санітарка... Ну, на випадок поранень...

Лялька. Я... Я теж...

Терпець. До роботи, Андрійку! Треба швидше Змія-Літунця посилати на зв'язок...

Андрійко. Он воно що! (*Махнув на Ляльку рукою.*) Ніколи! (*Вмить забув про неї. Розгублено.*) Але ж як ми Літунця пошлемо? Розклесний він.

Терпець. То треба склеїти!

Андрійко. Чим?

Терпець. Подивись довкола!

Андрійко. Сосна!.. Зрозумів: живицею!..

З'являється Горобчик. Тримає щось у дзьобі. Підлітає до Андрійкової руки, відкриває дзьоба.

Горобчик. Ось тобі, добрий хлопчику, живиця. (*Летить.*)

Андрійко. Спасибі.

Зараз Змія-Літунця
Покладемо на стільця!

Терпець. Так і поетом станеш!

Лялька (*сама собі, схлипуючи*). Я, значить, гірша за всіх? Отак вони, значить, зі мною!

А я, може, одна знаю, як з вовками треба!

Коли ще Маринка зі мною гралася, я чула...

Андрійко. Але ж як він їм розповість, де ми? Там же — не казка! Там же він мовчатиме!

Терпець. Записку напиши!

Андрійко. Та чим же?

Терпець красномовно похитус головою.

Терпець. Ти ж у лісі!

Андрійко (*поміркувавши, зраділо*). Бузина — чорнило! Кленовий листок — папір!

(*Піднімає з землі перо.*) А ось і перо... Каркаронине! Є чим писати!

Прилетів Горобчик. У дзьобі в нього гілочка бузини з кількома спілими ягідками та кленовий листок. Кладе все це Андрійкові в руку.

А н д р і й к о *(пише і відразу читає)*. «Ідіть за Літунцем. Приведе до мене. Андрійко».

Злетів у небо паперовий Змій. Андрійкові друзі, кожен зі свого місця, проводжають поглядом Літунця.
Лялька розмовляє з Горобчиком.

Л я л ь к а. Горобчику, ну, Горобчику, чи не принесеш ти мені червоних листочків?

Горобчик цвіркнув, тим самим висловивши згоду, і полетів.
Чути голоси Вовка і Лисиці.

Л и с и ц я. Вовк ти чи не Вовк?
В о в к *(з досадою)*. Нове життя почати хотів...

На своїх місцях причаїлися Андрійкові друзі. Галявина нібито пуста. А голоси наближаються.

Л и с и ц я. Вирішили, значить, вирішили!

Виходять на галявину. І раптом їм назустріч іде Лялька в червоній шапочці. Шапочка з червоного листя, ще й прикрашена ягодами калини.

В с і *(стривожились, перешіптуються)*. Куди вона? Що вона собі надумала?

Т е р п е ц ь *(пошепки)*. Ага... Заспокойтеся! Здається, я розумію.

Л и с и ц я *(від такої несподіванки)*. Ти ба! Каркарона казала, що хлопчик, а воно — дівчинка... І не дуже жирненька...

В о в к. Д-д-дівчинка... Хт-тт-то ти, д-д-д-дівчинко?

Л я л ь к а. Я шукаю в лісі бабусю. А звать мене Червоною Шапочкою.

В о в к *(як ошпарений)*. Ой! *(Сам до себе, ніби молиться, швидко-швидко вимовляючи*

слова.) Прапрапрадід казав прапрадідові, пра-
дід — дідові, дід — батькові, батько — мені:
«Нічого не бійся, але, як стрінеш дівчинку у
червоній шапочці, то так і знай: ніщо не допо-
може, кінець тобі!»

Л и с и ц я (*тихенько*). Вовче-Вовче, а давай
скажемо їй, ніби, знаємо, де та бабуся живе...
заведемо її...

В о в к. Були вже такі розумні! (*До Ляльки.*)
Гав-гав-гав! Хочеш — служитиму? (*Слу-
житьь.*) Ти не дивись... То тільки може здати-
ся... (*Лащиться до неї*). Я, той, Трезор... Ні,
ні... Я, той, зовсім маленький цуцик. (*Тоне-
сеньким голосочком.*) Я — Жучка... Гав-гав...
Ти мене не чіпай, Червона Шапочко... Я —
що? Я — нічого... Я — своєю доріжкою... Гав-
гав...

Л и с и ц я (*сама собі*). Що з ним?

За хвилину до нього прилетіла Ворона.

К а р к а р о н а. Здуррів! Пррийняв за Черво-
ну Шапочку оцей напівфабрикат!

В о в к. Як?

К а р к а р о н а. А так: ніяка це не Червона
Шапочка...

Л я л ь к а. Ну-ну, Жучко... При-пини!

В о в к. Я — Жучка? Ану, Лисице, з'їмо її
мерщій!

К а р к а р о н а. Вона дерр-рре-в'яна! А от
Андрійко — тут сховався...

В о в к. Не з'їм — так поламаю! (*Рішуче на-
ступає на Ляльку. Але тут Андрійко виска-
кує зі схованки.*)

К а р к а р о н а. Їх тут ціла згррая, та кор-
ристі з них мало. Рррішуче, дррузі! (*Вовк, а
позад нього — Лисиця, наближаються до Анд-
рійка.*)

М ' я ч. Моя черга, Андрійку! З підйомчика!

Андрійкова нога б'є по М'ячу, після чого М'яч збиває Вовка з ніг і знов повертається до Андрійка. Так повторюється кілька разів. Іноді хлопець і в Лисицю цілить, але та встигає відскочити чи пригнутися, а М'яч знову влучає у Вовка, що тільки-но встиг підвестися. Перед кожним ударом чути голос М'яча: «З підйомчика!» і голос Терпця: «Не поспішай, прицілься!»

А н д р і й к о *(перед черговим ударом)*. І все в мене виходить! І... *(«запустив свічу»)*

М ' я ч. От зафутболив!

М'яч зі свистом полетів у небо. Почалася рукопашна. Андрійко в боксерській позі. Напосить Вовкові кілька влучних ударів. Промахується. Всі, хто як може, б'ють Вовка, відштовхують його від Андрійка. Та їм заважає Лисиця. Нарешті Лялька вчепилася Лисиці за хвоста. Відтягує її. Та крутиться на місці, ганяючись за Лялькою. А поряд — «мала купа» — нічого не розбереж! В критичний момент, коли Вовк вже заніс лапу над Андрійком, стрімко, зі свистом, мов снаряд, летить вниз М'яч, падає на Вовка, і Вовк розтягнувся, розкинувши лапи. Лисиця вириває з рук Ляльки хвоста, тікає.

М'яч набирає людської подоби.

М ' я ч. Оце вже — нокаут.

К а р к а р о н а *(з гілки)*. З Андрійком-неумійком не впорралися! Теж мені — звірі!

Г о р о б ч и к. Цвірінь-цвірінь! Наша взяла!

К а р к а р о н а *(схидно)*. Ваша? Ти з ними здружився, Горробчику? Вони, як прийшли, так і пішли... А з Карркарроною ще стріненіся! Карр! Карр! *(Полетіла.)*

Г о р о б ч и к. І справді... *(Заплакав.)*

Х а т к а. Не журись, Горобчику...

Підводиться Вовк.

В о в к. Де я? Ай!

В с і *(сміючись)*. Жучко! Жучко! Як себе почуваси?

В о в к. Ага... Жучка... Гав... Жучка я... *(Вбік.)* Правду казали старі вовки: не зв'я-

зуйся з Червоними Шапочками... (До всіх.)
Гав...

Т е р п е ц ь. Щось ти дуже буйна, Жучко...
М ' я ч. Може, ще хочеш?

Вовк від них дременує під дружний регіт.

Пауза.

Т е р п е ц ь. Можна і додому вирушати!
А н д р і й к о. Стривайте! А де ж Щоденник?
Г о л о с Щ о д е н н и к а. Тут я... І тут я...
Та ще й тут я... (То з різних місць відгукують-
ся листки Щоденника, щедро розмальовані
червоним олівцем.) Скрізь я... (З іншого бо-
ку.) А насправді — мене вже немає... (З ін-
шого боку.) Та краще смерть в поєдинку, ніж
на смітнику! Справді краще, бо хто мене та-
кого після закінчення навчального року на
пам'ять залишить?

Всі збирають листки Щоденника.

Г о р о б ч и к. А он іще трохи живиці...

А н д р і й к о склеює Щоденника. І от уже перед нами
Щоденник у людській подобі.

Щ о д е н н и к. Навіщо ви? Чи не все одно?..
А н д р і й к о. Не все одно! Я тебе, Щоденни-
ку, обов'язково ще п'ятірками прикрашу! Сло-
во честі!

Т е р п е ц ь. Слово честі — не просте слово.
Дотримаєш?

А н д р і й к о. Тепер дотримаю.

Пауза.

Т е р п е ц ь. Що ж, друзі, всі живі й здорові,
то й додому вертати можна!

А н д р і й к о. Так, тепер уже можна й до-
дому!

Г о л о с Ф е д ь к а (*зовсім близько*). Агов,
Андрійку!

А н д р і й к о. Федьку, ми тут!

Т е р п е ц ь. Федько! Ура!

Одночасно з'являються з одного боку — Федько, з
другого — Літунець.

Ф е д ь к о. Андрійку! Живий! (*Обнімаються.*)

Я вже й сам тебе по слідах знайшов, а тут
твій Змій-Літунець... (*Помічає всіх.*) О-о! А
це ж хто такі? Нічого не збагну...

А н д р і й к о. Та це ж...

Але тут Федько помічає Терпця.

Ф е д ь к о. Терпець! Мій Терпець!

Т е р п е ц ь. Я! (*Цілюються.*)

Ф е д ь к о. Та як же ти тут опинився?

Т е р п е ц ь (*випереджаючи Андрійка*). Я ж
із кишені випав... Заблудився... Андрійка зу-
стрів...

А н д р і й к о. Він мені життя врятував, твій
Терпець...

Т е р п е ц ь. А тепер уже і твій, Андрійку,
Терпець.

Ф е д ь к о. Врятував? Правда? То як же доб-
ре виходить, що ти загубився... Вірніше, це
зовсім недобре, що ти загубився... Але все ж
таки добре, що ти загубився... Не те, що ти
загубився, звичайно, добре, а те, що Андрій-
ко теж загубився... Ні, добре, що ви обидва
загубилися... Вірніше, те, що загубившись, ви
зустрілися... Так-так, вірно... Я й хотів ска-
зати...

Т е р п е ц ь. Ну, понесло, понесло... Кінчай
уже, Федьку, свою словесну плутанину... У
тебе ж, знаю, на це терпцю вистачить...

Ф е д ь к о. Без тебе? Без твоєї допомоги?
Т е р п е ц ь. Так. І тобі, й Адрійкові я вже не потрібен... Та є ще, на жаль, різні незнайки-поспішайки, котрим бракує терпцю...

Здалеку чути голоси хлопців.

Ф е д ь к о. Наші хлопці! Сюди йдуть... Я відірвався трошки. Ходіте їм назустріч!

Зібралися йти, але тут з'являються Вовк та Лисиця. Лисиця стрибає через обруч. Вовк гавкає і служить.
Всі, крім Федька, сміються.

Ф е д ь к о. Ну й дива!

Вовк та Лисиця стали, як школярики.

В о в к. Ми не хотіли...

Л и с и ц я. То нас Каркарона підмовила...

В о в к. Вона! Вона, Каркарона...

Л и с и ц я. А ми ж вирішили... Я от — артистка...

В о в к. А мені хоч би...

А н д р і й к о. Слухайте! Та я ж сьогодні читав оголошення біля нашого Палацу культури. Завтра до нас приїдять артисти цирку.

Ф е д ь к о. Вовк, що вивчився на собаку! Таких номерів ще не було!

В о в к *(сам до себе, з безглуздою посмішкою.)*

То й мене, виходить, в артисти?..

Т е р п е ц ь. Так, значить, візьмемо цю... *(Вказує на Вовка.)*

Щ о д е н н и к. Жучку!

Ф е д ь к о *(до Лисиці)*. А вас?

Л и с и ц я *(манірно)*. Аліса Лісова...

В с і. Візьмемо!

Г о р о б ч и к. Цвірінь-цвірінь!.. Правду Ворона говорила: як прийшли, так і підуть, а з Каркароною ще стрінешся...

Х а т к а. Я хочу з Горобчиком зостатися, —
домівкою буду для нього.

Друзі піднімають Андрійка. В руках у нього — Хатка
(звісно, у своєму звичайному вигляді). Андрійко при-
ладнав Хатку до дерева.

Г о р о б ч и к (*уже з Хатки, зраділий*). Цві-
рінь-цвірінь! Щиро-щиро дякую! (*Згадав про*
щось, засмутився.) Така гарна Хатка... Чудо-
ва Хатка... Тільки... Тільки... (*Заплакав.*)
Знов мене Каркарона вижене з моєї домів-
ки... (*У всіх розгублений вигляд: як допомогти*
Горобчику?)

З'являється Каркарона.

К а р к а р о н а. Ти сиди собі, цвіркунчику!
Потрібен ти мені дуже...
Щ о д е н н и к. Ти диви! Сама прилетіла...
К а р к а р о н а. А пррилетіла! І що ж з того,
що пррилетіла?

Пауза.

Всі, бач, хорошими стали, такими вже гар-
ненькими... Вовкові й Лисиці — так в артис-
ти! А про мене — ні слова доброго...

Л я л ь к а. Чим же ти те слово добре заслу-
жила?

К а р к а р о н а. Всі перреконані: Карркарро-
на від нарродження лише злі наміри вино-
шує... (*Схлипуючи.*) Карркаррона, Карркар-
рона... Поки її не обрразили...

С т і л е ц ь. Та що її слухати? Дорога не-
близька... Ох-ох-ох...

Ф е д ь к о. Стривай-стривай! Чом би й не ви-
слухати?

К а р к а р о н а. От-от: «стривай-стривай!»
Ррозрривається серрце моє ворроняче...

А н д р і й к о. Ти вже щось про серце мені на-співувала...

Ї а р к а р о н а. То я — нещирро! А зарраз — щиро, відверрто... Обрразили — мало сказати! Якись хлопці-розбишаки стріляли з ррогатки... З тих пір зарреклася я добррі справи рробити... Лише шкодити хотілося...

Ф е д ь к о. Та не всі ж хлопчаки такі, як оті, що стріляли в тебе.

Ї а р к а р о н а. Тепер я вже зррозуміла... Не-має в мене злості... Готова забути обрразу.

Ф е д ь к о. От і добре!

Ї а р к а р о н а. Добре — то добре... Зла на мене не дерржить. Гарразд?

В с і. Як так — то чоґо ж? Звісно: як з нами по-доброму, то й ми по-доброму. Прилітай, Каркароно!

Ї а р к а р о н а. Не ждала я, признатися...

Спасибі, дорогенькі! Про Горобчика-цвіркун-чика не турбуйтеся: сама його охоронятиму...

Нікому не дам образити!..

Ф е д ь к о. От і чудово! З легким серцем до-дому повертаємось.

Щ о д е н н и к. Так! Навіть з Їаркароною вже не вороги!

Ї а р к а р о н а. Не вороги! Не вороги!

А н д р і й к о. То ходімо!

В с і. Ходімо! Ходімо!

Прощавай, Хатко!

Прощавай, Горобчику!

Г о р о б ч и к. Прощавайте! Щасливої дороги!

Ї а р к а р о н а. Я проведу вас! Так буде скорріше!

Щ о д е н н и к (з недовірою). Чекай, чекай...

Може, знову пастку готуєш?

Ї а р к а р о н а (з неідробним жалем). Не віррিতে?

Ф е д ь к о. Давайте повіримо! Хочеться пові-
рити!

В с і. Повіримо! Повіримо!

Всі вирушають у путь.

Покинута галявина. Долинає знайома мелодія. Вона
звучатиме доти, доки ми знову не побачимо Андрійка
та його друзів. І тоді вони заспівають під музику
прощальні куплети.

Андрійко та його друзі, крокуючи, строем входять до
кімнати, в якій починалася дія. Всі співають.

Де бажання
І старання —
Там з'являється й Терпець.
З ним — уміння
І везіння,
Бо Терпець — всьому вінець.

Всі незнайки,
Поспішайки
Хай завчать його слова:

«НЕВЕЗІННЯ
ВІД НЕВМІННЯ
ТА ВІД ПОСПІХУ БУВА».

Починати
Й не кінчати
Нам усім не до лиця,

БО УМІННЯ
БЕЗ ТЕРПІННЯ,—
НАЧЕ КАЗКА БЕЗ КІНЦЯ.

От, будь ласка,
Вся вже казка.
І Терпець у ній — живий.

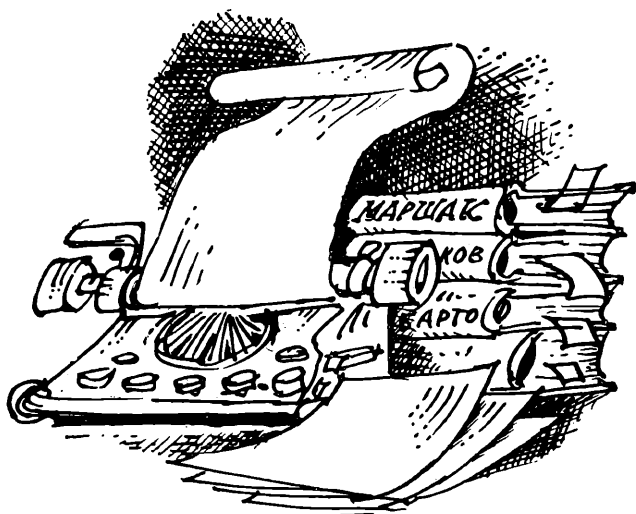
А НЕЗРИМИЙ,
НЕВИДИМИЙ —
ВИН У КОЖНОГО
Є СВІЙ.

І в Марійки,
І в Гафійки,
І в Матвійка є Терпець:

ХТО З НИМ ДРУЖИТЬ,
ТОЙ НЕ ТУЖИТЬ,
ТОЙ — УМІЙКО,
МОЛОДЕЦЫ

КІНЕЦЬ

Переклади

ОТ ТАК НЕУВАЖНИЙ

Жив неуважний
На вулиці Вантажній.

Вранці він сорочку взяв,
Руку всунув у рукав,
Але що за плутанина! —
Не рукав то, а штанина.

От так неуважний
З вулиці Вантажної!

Зняв пальто він із гвіздка...
— То не ваше! — хтось гука.

Натягати став гамаші —
Знов кричать йому: — Не ваші!

От так неуважний
З вулиці Вантажної!

Замість шапки на ходу
Він надів сковороду.

Узувався — став на п'яти
Рукавиці надівати.

От так неуважний
З вулиці Вантажної!

От якось у трамваї
Він на вокзал спішить,

Враз двері відчиняє
Й кондуктору кричить:

— Високоповажний
Вагонопровожатий!
Вагоноповажний
Високопровожатий!

Часу у мене мало,
Я мав зійти на мить.
Вокзай біля трамвала
Чи можна зупинить?

Кондуктор здивувався —
Якраз трамвай спинявся.

От так неуважний
З вулиці Вантажної!

Він пішов тоді в буфет,
Щоб купити там білет.
А тоді помчав у касу
Купувати пляшку квасу.

От так неуважний
З вулиці Вантажної!

Ось прибіг він на перон,
Вліз в одчеплений вагон;
Клунки вніс і чемодани
І розтикав під дивани.

Сам в кутку перед вікном
Вмить заснув спокійним сном.

Прокидається під ранок:
— Що воно за полустанок? —
А з платформи всі підряд
Кажуть:— Місто Ленінград.

Ще поспав він та й схопився,
У віконце подивився,
Бачить — знов вокзал стоїть!
Здивувався він мимохить.

— Що, — питає, — за стоянка —
Бологоє чи Слов'янка? —
А з платформи всі підряд
Кажуть: — Місто Ленінград.

Ще поспав він та й схопився,
У віконце подивився, —
Перед ним вокзал стоїть...
Як це диво зрозуміть?

— Що за станція? — питає. —
Дибуні це чи Ямська? —
А з платформи всі підряд
Кажуть: — Місто Ленінград.

Закричав він: — Що за жарти?
Чи так довго їхать варто,
Щоб приїхати назад,
У той самий Ленінград?

От так неуважний
З вулиці Вантажної!

ДЕ ТУТ ПЕТРИК, ДЕ СЕРЬОЖА?

Між собою дуже схожі
Комарових діти:
Хто з них Петрик, хто Серьожа, —
Їх не розрізнити.

Лиш бабуся та ще мати
Вміють їх розпізнавати.

Хто молодший з них, сказати
Я ніяк не можу.
Скоро Петрикові п'ять,
Скоро п'ять
Серьожі.

* * *

Петрик сніжкою шпурнув —
І вікно розбите.
Кажуть: то Серьожа був! —
Їх не розрізнити.

Хто м'ячем порозбивав
Чашки на буфеті?
Петрик м'яч до рук не брав,
А влетіло Петі.

Лікар плутає обох —
Дуже хлопці схожі!
І касторку п'є за двох
Іноді Серьожа.

Всім морозива купив
Нам татусь на свято.
Петрик і своє поїв,
З'їв і пайку брата.

* * *

Прийняли в дитячий сад
Петрика й Серьожу.
Петрика в новий халат
Одягли в прихожій.

А Серьожі Гриць сказав:
— Жадібний ти дуже,

Ти ж один халат узяв,
Досить з тебе, друже!

* * *

Няня в ванній без кінця
Петрика все мила,
Щоб обмить з його лица
Плями від чорнила.

Змила плями на щоці,
І на носі, й на руці.
А купать скінчила —
Знов на нім чорнило!

Няня лає малюка:
— Петрик! Так негоже!
А Серьожа їй гука:
— Няню, я — Серьожа!

* * *

Стригтись братики ідуть
Он по тротуару,—
Тато з мамою ведуть
Нерозлучну пару.

Перед дзеркалом за мить
Петрик стрижений сидить.

Голова враз на кавун
Стала в нього схожа.
Вибіг в двері наш пустун,
Увійшов Серьожа.

Перукар тут аж застиг:
— Я ж тебе недавно стриг!

Ще й волосся не струснув
Із свого халата,
А ти знов такий, як був —
Бач, який кудлатий!

Мабуть, чуб твій, — каже він, —
Вироста за п'ять хвилин!

Перукарень же для вас
Стільки не відкрити,
Коли будуть повсякчас
В них такі-от діти!

* * *

В двір до хлопців через тин
По обіді нишком
Баламут проліз один —
Перепілкин Гришка.

Вже йому дев'ятий рік —
Гришка здоровило!
Та на дітках Гришка звик
Виміряти силу.

— Гей, малята, — він гукнув, —
Хто наввипередки, ну!

Літній крос ми почнемо
З ганку до сарая.
Щигля в ніс тому дамо,
Хто із вас програє.

Любить Гришка ображати
Всіх, кого лиш може,
Але згоден крос почати
Комаров Серьожа.

Ну, а Петрик Кюмаров
Вже біля сарая —
Причаївся поміж дров,
Гришку там чекає.

Раз, два, три, чотири, п'ять!
Гришка кинувсь — не догнать!

Долетів він, збився з ніг,
Потом весь облився.
Бачить: той уже прибіг
І на дрова всівся.

Здивувавсь він, очі вп'яв,
Говорить не може.
Він Петруся не впізнав,
Думав — то Серьожа.

Петрик тут заговорив:
— Ти не біг, мабуть, а брів!
Сядь-но, довгоногий,
Відпочинь з дороги!

— Ні, не сяду, Кюмаров!
Побіжу з тобою знов!
За хвилиночку одну
Я тебе пережену.

— Згода! Вислухай мене:
Бігтимем до хати.
Хто кого пережене —
Щигля може дати!

Раз, два, три, чотири, п'ять!
Гришка кинувсь — не догнать.

Все скоріше баламут
Не біжить — стрибає.

А Серьожа, тут як тут,
Гришку вже чекає.

— Гришко, носа підставляй.
Крос програв ти цей, і край!

Всі говорять, що з тих пір
Не ходив ні разу
До братів малих у двір
Гришка довгов'язий.

МАЙСТЕР-ЛАМАЙСТЕР

Я учитись не бажаю.
Сам усе чудово знаю.
Столяр я умілий —
Майстер свого діла!

Я, признатись, не люблю
Порпатся
В дрібницях.
От візьму — буфет зроблю!
Це вам не дурниця.

Я зроблю буфет як слід —
Він стоятиме сто літ.
Витешу з ялиці
Я нові полиці.

Нагорі у вас — сервіз,
Чайний посуд буде.
А під ним — просторий низ,
Там поставим блюдо.

Тут середні етажі,
Ящички дубові,
В них: виделки і ножі,
І ложки столові.

У моїй столярні
Інструменти гарні:
Плоскогубці і пила
Ще й сокира немала,
Молоток,
Рубанок,
Долото,
Фуганок.

Дошки я приготував.
І даю вам слово:
Буде все, що обіцяв,
Завтра вдень готове!
Завищала
Пила,
Задзижчала,
Як бджола.
Йшла, ішла,— а далі ні!
Серед дошки стала,
Наче в лещата міцні
Враз вона попала.

Я вперед її жену,
Та ніяк не протягну,
Став назад її виймать —
В пилки зубчики тріщать...

Не вдасться щось буфет,—
Краще збити табурет,
Не кривий — прямицький,
Чистий і гладенький.

Все ж я майстер із майстрів,
Від роботи пропотів...
В мене руки вмілі —
Знаюся в цім ділі!

Раз, два —
В деревину.
Три, чотири —
По коліну.
В деревину,
По коліну,
У стіні
Пробив щілину.

Топорище — пополам,
А на лобі в мене шрам.
Обійдусь без табурета.
Краще — рама для портрета.

Є портрет у домі в нас
Дідової мами.
Та підхожої якраз
Не знайшлося рами.

Я гвіздків чимало взяв
І чотири планки,
А на кухні відшукав
Клею аж півбанки.

Раму я зроблю в півдня,
Дам їй позолоту,
І похвалить вся рідня
Цю мою роботу.

Тільки клей — хоч не бери:
Пересохлий від жару.
В'язкість в нім пропала.
Позбиваю планки я,
Щоб ця рамочка моя
Добру міцність мала.

Як ударив молотком,—
Цвях зігнувся черв'яком.

Другий я хотів забить —
Він зробивсь дугою вмить.

А як третій цвях забив,
То головку геть скрутив.

— Ну, та й цвяхи! — мовив я.—
Не заб'єш їх прямо!
І понині ще моя
Не готова рама...

Ет, журитись не люблю
Жодної хвилини!
Я на зиму наколю
Скалочок з ялини.

Скалочки колючі,
І тонкі, й горючі,
Затріщать, як на пожарі,
У старому самоварі.
От як весело горять!
А хлоп'ята цокотять:
Іди
Сюди,
В самовар
Їх клади.

Ти у нас не майстер,
Ти у нас ламайстер.

ЧОГО БОЯВСЯ ПЕТРУСЬ?

Темноти Петрусь боїться.
Мамі каже він: — Не спиться...
Можна світла не гасить?
Хай всю ніч вогонь горить.

А матуся: — Це не діло! —
Клац — і світло погасила.
Стало темно, стало тихо.
Свіжий вітер в вікна диха.

В темноті Петрусь помітив
Хлопчака біля стіни.
Ранком виявилось, діти, —
То жакетка і штани.

Рукавами, бач, махала
Та жакетка без кінця,
А штани аж танцювали
Від нічного вітерця.

В темноті Петрусь помітив:
Ступа, в ній сидить яга.
Ранком виявилось, діти —
Просто піч і кочерга.
Звісно, піч,
А не яга,
Не нога,
А кочерга.

В темноті Петрусь помітив:
Величезний дідуган!
Ранком виявилось, діти, —
То старенький чемодан.

Аж на шафу — не дістати!
Чемодан поставив тато,
І світилися два замки,
Ніби очі насправжки.

Як іде Петрусь гуляти,
Гомонять усі хлоп'ята:

— Це Петрусь, який ревів,
Ізлякавшись штанів!

Він злякався і яги —
Кривуляки-кочерги!

З боягуза у дворі
Глузували школярі.

— Ні,— сказав тоді Петрусь,—
Темноти я не боюсь!

Петруся вже не впізнати:
Не ляга при світлі спати.
Чемодани, чи штани,—
Не страшні йому вони.

Та і вам усім, малята,
Теж не слід при світлі спати,
Бо, щоб снитись різним снам,
Не потрібні лампи нам!

Я РОСТУ

А я не знав, що я расту
Щоденно, повсякчас.
Сів на тахту,—
Але ж расту,
Росту, йдучи у клас.

Росту,
Коли дивлюсь в вікно,
Росту,
Коли сиджу в кіно

Чи граю з кимсь
У доміно,—
Росту,
Росту я все одно.

Йде боротьба
За чистоту,
Я підмітаю
І росту.

Я сів читати
На тахту,—
Я і читаю,
І росту.

Ми стали з татом
На мосту,
Він не росте,
А я расту.

Оцінку ставлять,
Та не ту,—
Я ледь не плачу,
Все ж росту.

Росту, як сад,
Росту, як ліс.
Уже я маму
Переріс!

ПРИДУМУЮ СНИ

І тихо, й темно за вікном,
Поснули ясени...
Сама для себе перед сном
Придумую я сни.

Усе замовкло вдалині...
Та буде птах летить,
Насниться лисонька мені
І навіть сам ведмідь.

Іде ведмідь,
Іде, бреде,
Мене крізь хащі він веде,
До рота мед мені кладе,
А я сиджу і їм.

Він ведмежат став пригощать,
Вони хвилюються, вищать:
Чи вистачить усім?

І тут як взявся мій ведмідь
Звіриним голосом ревіть!
Настала зразу скрізь п'їтьма,
Реве сердитий звір...
Я сон придумала сама
І не засну з тих пір.

ДОЩ У ЛІСІ

Ми ходили по гриби,
Заглядали під дуби.
Враз — дощ! Припуска!
Вже не просіка — ріка!

Я дивлюся з-під плаща,
Як, тріпочучи, тріщать,
Гнуться віти... Аж гуде!
Дощ у лісі! Дощ іде!

Довго тиші ми ждемо,
Оглушені стоїмо:
Тільки зливи й вітру рев
Поміж стовбурів дерев.

Вітер, вітер засвистав,
Листя все гортати став.
Дощ у лісі! От так ліс!
Не гриби я в дім приніс,—
А лиш в дощинках мокрий ніс!

Я ЗНАЮ, ДЕ ЖИВУТЬ МОРЖІ

Я знаю, де живуть моржі,—
Не тільки у морях:
Я знаю, де живуть моржі,—
Вони у всіх краях.

Є архітектори-моржі —
Сидять і креслять від душі.
Між водіїв — також моржі,
І між батьків — також моржі.

Знайомий же
І я з моржем.

Де він живе?
На суші.
Він мій сусід
Давно уже:
Андрійко він,
Андрюша.

Андрійко ходить в інститут,
І в нього вуса вже ростуть.

Йдуть перехожі і дрижать,—
Усіх мороз пройма.
А для Андрійка, для моржа,
Усе оце — дарма.

Моржем по праву стали звать
Його серед народу,
Бо на мороз йому начхать:
Він — бух! — і з льоду
В воду!

Ми всі милуємось моржем,
Його одержу стережем.

Йому, моржеві, не страшні
Мороз і завірюха!

А я в кожусі, в стороні,
І... відморозив вуха.

БУЛО У БАБУСЕНЬКИ СОРОК ВНУЧАТ

На городі, на городі —
Ой, біда!—
Появилась, поселилась
Лобода.

А бабуся:
— Ах, дивіться!
Заросли всі
Полуниці!
Повисмикую я трави,
Знищу кляту лободу.
Я на неї, ну їй-право,
Сорок внуків приведу!

Сорок внуків, рівно сорок,
Працювали на грядках:
— Тут не впоратися скоро —
Ох, трава така чіпка!

Та свою зробили
Справу:
Потрудилися
На славу.
А бабуся:
— Ах, дивіться—
Скільки сполото грядок!

Тільки де ж це
Полуниці?
Щось не видно
Ягідок!

ВОРОНИ

Над містом
І над парками
Ворони
Як закаркали!

А я кричу:
— Не каркайте!
Із татом нам
У парк іти!

Мов чорні примари,
На вітті
Усілись ворони
Сердиті!

Я знаю всі чорні їх мислі:
Їм треба, щоб хмари нависли,
Щоб дощик
Закапав із неба!
Мені ж він не треба,
Не треба!

Та чуємо їх сварку ми:
Ворони знов закаркали,
Що буде дощ
Над парками,
Над парками,
Над парками!..

Хоч вість вони поширили, —
Ми з татом не повірили,
Пішли
Без парасолечки:
На горизонті ж —
Сонечко!

Те сонечко пад парками
Горить у вишині.
— Ні, ми не вірим карканню, —
Сказав татусь мені.

Хай каркають
Застуджено
Ворони,
Ледь не дюжина.
Йдемо у парк —
Байдуже нам!

А ЩО У ВАС

Хто на лавочку вмовстивсь,
Хто на вулицю дививсь,
Гнат співав,
Сергій мовчав,
Леонід носком гойдав.

Ввечері сиділи ми,
Всі були без діла ми.

Галка сіла на горожі,
З даху кіт дразнив собак.
Тут сказав усім Серьожа
Просто так:

- А у моїй кишені цвях.
- А у вас?
- А у нас дідусь в гостях!
- А у вас?
- А у нас сьогодні кішка
Вчора вивела діток.
Хоч підросли малята трішки,
Та не їдять іще з мисок.
- А у нас на кухні газ.
- А у вас?
- А мій брат іде на флот!
От!
- А із нашого вікна
Красну площу видно нам!

А із вашого, малого,
Тільки сквер — і більш нічого...

— Ми гуляли по Неглинній,
Завернули на бульвар,
Нам купили синій-синій,
Презелений жовтий шар!

— А у нас вогонь погас —
Це вам раз.
Двір машина полива —
Це вам два.

По-четверте, наша мама
Літаком рушає в путь,
Це тому, що нашу маму
Всі тепер пілотом звать.

Тут із ганку каже Ніна:
— Мама — льотчик?
Ну й новини!
В Леоніда он тепер
Мама — міліціонер!
А в Галинки і Валери
Мама стали інженери.
Гарний кухар — мама Алли.
Мама — льотчик?
Ну й сказали!

— Всіх важливіш, — каже Ната, —
Мама — вагоновожатий,
Це тому, що до Зацепи
Мама водить два причепа.

І спитала Зіна тихо:
— А коли вона кравчиха?
Шие хто тобі й мені?
Не пілот, напевно ж, ні?

Літаки ведуть пілоти —
Дуже хороше оце.

Кухар варить нам компоти —
Також хороше і це.

Робить лікарка уколи,
Є учителька у школі.

Ми усяких любим мам,
Всі вони потрібні нам!

Ввечері сиділи ми,
Спорить не хотіли ми.

МІЙ ЦУЦИК

Збилась я сьогодні з ніг —
Бо кудись мій цуцик зник.
Я шукала — не знайшла,
За уроки не сідала
І обідать не могла.

Ще сьогодні
Раннім-рано
Цуцик мій плигнув з дивана,
По кімнатах став ходить,
Бігать,
Гавкать,
Всіх будить.

Він за ковдру, ковдра впала —
І вкриватись нічим стало.

А в комору зазирнув —
З медом дзбан перевернув.

По столу пробіг він скоком,
Вірші татові порвав,
В клей тикнувся ненароком,
Ледве виліз...
І пропав...

Може, цуцика украли,
На мотузці повели,
І новим ім'ям назвали,
Сторожить
Наставили?
Може, в лісі він дрімучім
Заблудивсь в терні колючім?
Дім шука
І під кущем
Мокне, бідний, під дощем?

Що ж робити?
Мама каже:
— Почекаємо іще.

Довго я сумна сиділа,
Не могла книжок читать,
Малювати не хотіла,—
Де ж мені його шукать?

Тільки —
Що за звір забрів?
Раптом двері відчинив,
І до мене плиг мерщій...
Ой, та хто це?
Цуцик мій.

Як же так,
Що за два кроки
Не впізнала я дружка?
Ніс розпух, не видно ока,
Перекошена щока,

Сашко наш так коробить,
Що й сам не зна,
Що робить:
Він вимовить словечко —
І сам тому не рад!

Він скаже: «До побачення!»
А чуєм: «Телебачення».
Спитає: «Де калоші?»
А чути: «Не хороші!»
А вголос прочитає —
Йде кругом голова:
Щоразу він ковтає
І літери, й слова.

І так він поспішає
Читать,
 Писать,
 Сказать,
Немов хтось потопає,
А він мчить рятувать.

Він може, та не хоче
По-людськи вимовлять.
Потрібен перекладач
Його перекладать!

ХОМА

В одному провулку
Будинок стояв.
А в ньому упертий
Хома проживав.

Ні дома, ні в школі,
Ніде і ніяк —
Уперто

Там сонце південне
Безжально пече
І річка, під назвою Конго,
Тече.

До річки іде
Піонерський загін.
На берег до друзів
Підходить і він.
— Купатись не слід:
Алігаторів тьма.
— Неправда,—
Перечить хлоп'ятам
Хома.

Труси і сорочка
Лежать на піску.
Упертий Хома
Поринає в ріку.
Уже алігатор
Пащеку розкрив.
— Ой Хомо,
Рятуйся
Від хижих зубів!

А той
Одмовляє:
— Не вчіть ви мене!
Мені одинадцятий
Скоро мине!

Уже бідоласі
Рятунку нема,
Уже в крокодила
У пащі Хома,
Видніється тільки
Сама голова.

До берега
Вітер доносить слова:
— Непра...
Я не ві...—
Алігатор зітхнув
І, ситий,
У воду зелену пірнув.

Труси і сорочка
Лежать на піску.
Ніхто не пірнає
В бурхливу ріку.

Збудився Хома,—
Не второпа ніяк...
Труси і сорочку
Узяв неборак.

Хома забурчав,
Хома закричав:
— Неправда! Не сон це!
Я зовсім не спав!

Хлоп'ята,
Знайдіть отакого Хому
І вірші оці
Прочитайте йому.

КРИШТАЛЕВА ВАЗА

(Билиця)

Три дівчинки-школярки
Купили гарну вазу.
Шукали,
Вибирали,
Знайшли її не зразу —

Вишнева,
Кришталева,
Із якісного скла,
Із тих, що в магазині
Стояли на вітрині,
Вишнева,
Кришталева,—
Вона одна була.

Спочатку з магазину
Несла покупку Зіна,
А потім по бульвару
Несла її Тамара.
Ось у Тамари Лора
Бере її до рук,
Один незграбний порух —
І жах...

В її очах
Туманом застилась,
Стоїть усе в імлі,
А сонце відбивається
В осколках на землі...
В трьох дівчинок-школярочок
Вже сльози із-під вій...
До трьох дівчат-школярочок
Підходить постовий:
— Скажіть-но, що зчинилось?
— Розби... розби... розбилась!

І стриматись не можуть,
Ридають що є сили.
Цікаві перехожі
Дівчаток обступили:

— Скажіть-но, що зчинилось?
— Розби... розби... розбилась!

— Скажіть-но, що зчинилось?
Що скоїтись могло?
— Та кажуть, що розбилось,
Якесь розбилось скло!
— Ні-ні! Не скло, а ваза! —
Всі три сказали зразу.—
Дарунок ми купили...
Обрав нас п'ятий клас...
Дарунок ми купили,
Купили і... розбили!
І от нема ні вази,
Ані грошей у нас!
— Так от що ви розбили! —
У натовпі гуділи.
— Не склеїть вже й не скласти!—
Сказав один шофер.
— І справді, це нещастя! —
Промовив сивий майстер.
Осколок взяв, погладив
Й зітхнув кремезний дядя —
Заслужений боксер...

У тому ж магазині,
Де вази на вітрині,
В великім магазині —
Приміщення тісне:
Від льотчика-героя
До шахтаря з забою —
Кого лиш тут немає!
А треба всім одне.

У відділі, де бачим:
«Фарфор, кришталь і скло»,
Вже спірка йшла гаряча —
Навколо все гуло:
— Будь ласка, ту гранчасту!
— Не ту, а цю, сріблясту!
-- А може, друзі, візьмемо

Із голубого скла?
— Подайте цю, що ближче,
Яка стоїть найнижче!
— Ну, що ви, друзі, скажете?
Чи ваза не мала? —
Шофер на іншу дивиться:
— Сподобалась вродливиця! —
А льотчикові — світла,
Як простір голубий.
— А я б взяв цю, що скраю:
Тут кращої немає, —
Сказав боксер майору, —
Мов сонце сяє в ній!

Сидять три п'ятикласниці,
Хвилюються невпинно,
Що їх везе тритонна
Вантажна машина.
Тамарі, Лорі, Зіні
Киває постовий,
Дає проїзд машині, —
Зелений вогник їй!
Дівчатка ж на машині
Не знають, що робить:
Дарунок у кабіні —
Коли б хоч не розбить.

— Ви трошечки тихіше,
Товариш дядя Гриша! —
Шоферові подруги
В віконечко кричать.
А він до них сміється:
— У нас не розіб'ється!
У нас порядок інший —
Не так, як у дівчат!

Учительці тій скромній
За труд її невтомний

В день шістдесятиріччя —
В день торжества ясний —
В шкільнім просторім залі
Три дівчинки вручали
Дарунок,
А від кого
Дарунок дорогий?

Від громадян чудових,
Цивільних і військових,
Від здружених навіки
Радянських всіх людей.
Від нашого народу,
З колгоспу, із заводу,
Від піонерів,
Учнів —
Од всіх-усіх дітей!

З М І С Т

ВІТЧИЗНА В НАС ОДНА

Вітчизна в нас одна	6
Братерський російський народ	6
В Країні Рад	7
Єднання	7
Мир — народам	8
Ленінські берізки	10
Ленін вічно живий	11
Рідна Вітчизна	11
Говорить Москва	11
Звітуєм партії	12
Сталевари	13
Український урожай	14
Барабани б'ють на збір	14
Місто на Дніпрі	16
Про дідуся Тараса	16
Мій прапорець	19
Піонерське вогнище	20
В мене друзі є всюди	21
Батькам надійна зміна йде	21
Радянська Армія	22
Палко миру ми бажаєм	22
Солдатський обеліск	24
Радянські моряки	24
Радянські солдати	25
Береже мій брат кордони	26

БУДЕМ ШАХТАРЯМИ

Шахтарі	28
Мій тато — герой	28
Усі кольори	29
Дідусеві квіти	30
Перший раз до школи	30
У шахті	30
Шахтарський мундир	32
Наш дідусь	33
Помічниця	33
Лампочка-шахтарка	33
Мама	34
Перша будова	35
Я зробив собі комбайна	36
Відправляємо состав	36
Шахтарчата	37
Не лютуй, сніговій	40

Засвітилась зіронька	40
Терикони	41
День шахтаря	41
Піонери	41
П'ятикутні зірочки	42
Привітання	42
Зацвіли акації	43
На петлицях — молоточки	43
Чого радіє тато?	44
Робочі руки	44
Шахтарик	45
Ордени	45
Стану гірником	46

ДВА ХЛОПЧИКИ СМІТИ

(Поєми)

Два хлопчики Сміти	50
Синьоокий Сем	70
Діти Чілі	80
Нащадки Гайявати	92
В Бостонському гарлемі	115
Славків гість	125

МАНДРІВКИ МОЇХ ДРУЗІВ

(П'єси)

Космічна подорож	150
Про Андрійка і Терпця	191

ПЕРЕКЛАДИ

З Самуїла Маршака

От так неуважний	230
Де тут Петрик, де Серьожа?	232
Майстер-ламайстер	237
Чого боявся Петрусь?	240

З Агнії Барто

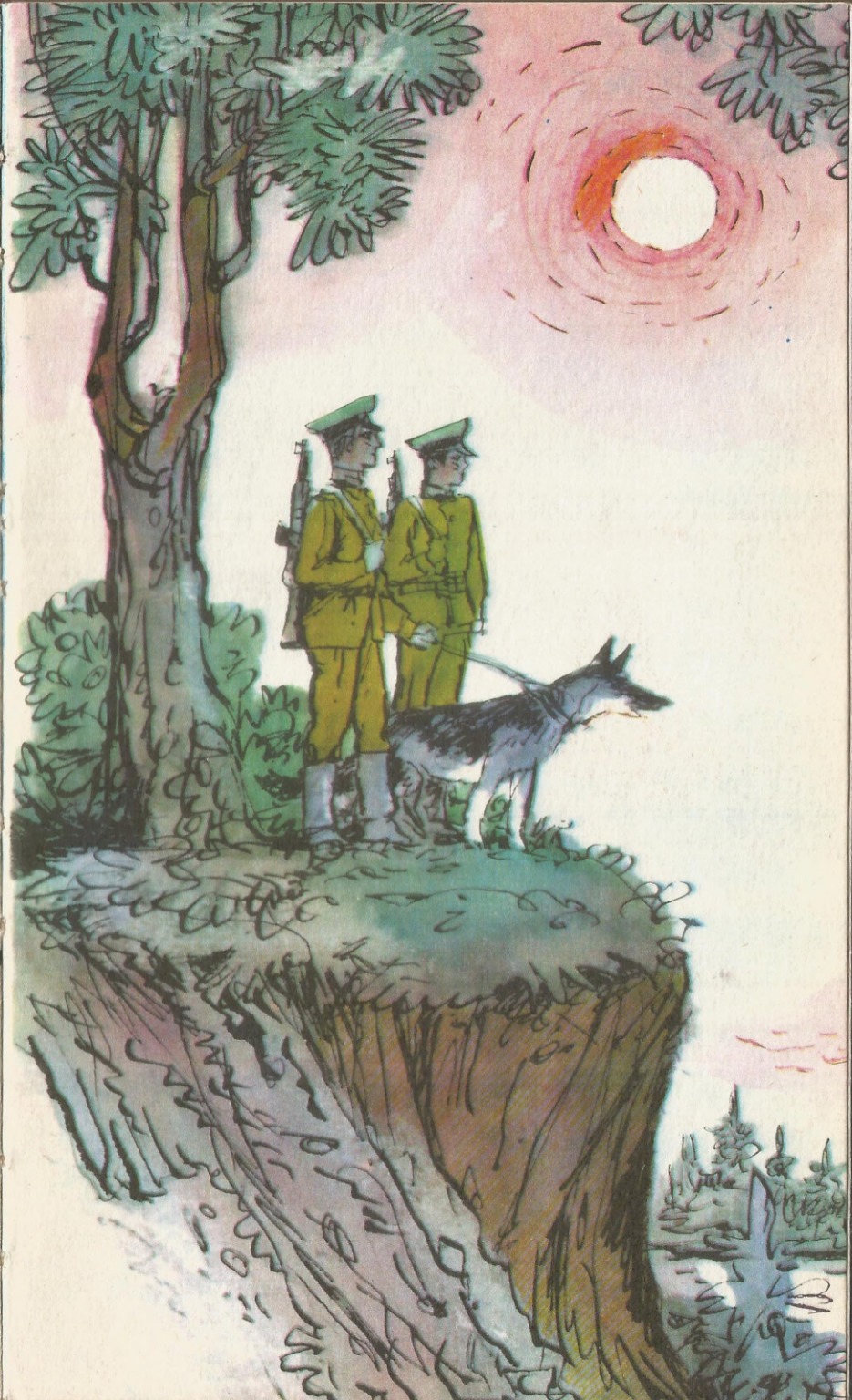
Я расту	243
Придумую сни	244
Дощ у лісі	245
Я знаю, де живуть моржі	245
Було у бабусеньки сорок впучат	247
Ворони	248

З Сергія Михалкова

А що у вас?	249
Мій цуцик	251
Сашкова каша	253
Хома	254
Кришталева ваза	257

Б77

Бойко Г. П. Вибрані твори в двох томах. Том другий. Вірші, поеми, п'єси. Для дошкіл. і мол. шкіл. в. / Мал. В. Г. Ширяєва; Упоряд. Е. М. Бойко; Рецензент О. І. Пархоменко. — К. : Веселка, 1983. 263 с., іл.

Вірші про любов до Вітчизни, про доблесну Радянську Армію, про героїчну працю шахтарів, гумористичні п'єси-казки, а також цикл поем про тяжке життя дітей бідняків у капіталістичному світі.

4803010200-115
Б М206(04)-83—74. 83.

У2

ГРИГОРИЙ ФИЛИППОВИЧ БОЙКО

Избранные произведения
в двух томах

Том второй

СТИХИ, ПОЭМЫ, ПЬЕСЫ

(На украинском языке)

Для дошкольного и младшего
школьного возраста

Рисунки

Владислава Григорьевича Ширяева

Составитель

Эмилия Михайловна Бойко

Рецензент

Александр Иванович Пархоменко

Издательство «Веселка»,

252050, Киев-50, Мельникова, 63

Редактор О. С. Яремійчук

Художній редактор І. І. Литвин

Технічний редактор Ф. Н. Резник

Коректори Т. М. Тютюнник, З. В. Лещенко

Информ. бланк № 2454

Здано на виробництво 31. 12. 82. Підписано до друку 25. 03. 83. Формат 84×100/32. Папір друк. № 1. Гарнітура звич. нова. Друк високий. Умовн. друк: арк. 12,84+4 вкл.(0,42)=13,29. Умовн. фарб.-відб. 14,55. Обл.-вид. арк. 10,59+4 вкл.(0,64)=11,23. Тираж 50000 пр. Зам. № 45-3. Ціна 85 к.

Видавництво «Веселка», 252050, Київ-50, Мельникова, 63
Львівська книжкова фабрика «Атлас» 290005, Львів-5, Зелена, 20.

Handwritten text in a cursive script, possibly a name or title, written in dark ink.

Handwritten text in a cursive script, possibly a name or title, written in dark ink.

Handwritten text in a cursive script, possibly a name or title, written in dark ink.

Handwritten text in a cursive script, possibly a name or title, written in dark ink.

Handwritten text in a cursive script, possibly a name or title, written in dark ink.

Handwritten text in a cursive script, possibly a name or title, written in dark ink.

Handwritten text in a cursive script, possibly a name or title, written in dark ink.

Handwritten text in a cursive script, possibly a name or title, written in dark ink.

Handwritten text in a cursive script, possibly a name or title, written in dark ink.

Handwritten text in a cursive script, possibly a name or title, written in dark ink.

Handwritten text in a cursive script, possibly a name or title, written in dark ink.

Handwritten text in a cursive script, possibly a name or title, written in dark ink.